ZESZYT 3

ALMANACH OFICERSKI

NA ROK 1923/24

PRACA ZBIOROWA KOMITETU REDAKCYJNEGO
W SKŁADZIE:

Komandor ppor. p. d. szt. gen. KAROL FIRICH, major szt. gen. STANISŁAW KRZYSIK, pułkownik szt. gen. TADEUSZ KUTRZEBA, major szt. gen. STANISŁAW MÜLLER, major szt. gen. JÓZEF WIATR

DZIAŁ IV

WARSZAWA 1923
WOJSKOWY INSTYTUT NAUKOWO-WYDAWNICZY

Zakłady Graficzno - Wydawnicze „Książka".
Warszawa, Tamka Nr. 46. Telefon Nr. 33-20.

DZIAŁ IV.

PRAGMATYKA I USTAWY SŁUŻBOWE.

Oficerowie.

Ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich.

TYTUŁ I.

Postanowienia wstępne.

Art. 1. Wojsko Narodowe, siła zbrojna Państwa, będące obroną i ostoją niepodległości i wolności Rzeczypospolitej, będzie po wsze czasy podlegać opiece Narodu.

Art. 2. Oficer jest żołnierzem - obywatelem, na którym spoczywa szczególny obowiązek bronienia Ojczyzny i gotowości w każdej chwili oddania życia w jej obronie.

W szczególności winien on służyć za wzór miłości Ojczyzny i honoru, pełnić zawsze wiernie i uczciwie służbę narodową, być dbałym, sprawiedliwym dowódcą, opiekunem i wychowawcą podwładnych żołnierzy, posłusznym i oddanym podwładnym, szczerym i doskonałym kolegą, oraz życzliwym współobywatalem całej ludności, której praca i patrjotyzm są warunkiem siły wojska.

Art. 3. Oficerem wojska polskiego może być nieposzlakowany obywatel Państwa Polskiego, odpowiadający przewidzianym ustawowo warunkom, którego patrjotyzm polski nie ulega żadnej wątpliwości.

Obywatele państw innych mogą w wyjątkowych wypadkach pełnić służbę w wojsku polskiem kontraktowo, za osobnem zezwoleniem prezydenta Rzeczypospolitej.

TYTUŁ II.

Oficerowie zawodowi.

ROZDZIAŁ I.

Postanowienia ogólne.

Art. 4. Kurpus oficerski wojsk polskich składa się z oficerów poszczególnych korpusów osobowych.

Poszczególne korpusy są równe co do wartości wzajemnej i nie zachodzi między niemi żaden stosunek podrzędności ani nadrzędności; są one wszystkie współrzędne.

Art. 5. Poszczególnemi korpusami oficerskiemi są:

1) korpus oficerów piechoty,
2) „ „ jazdy,
3) „ „ artylerji,
4) „ „ inżynierji i saperów,
5) „ „ aeronautycznych,
6) „ „ łączności,
7) „ „ kolejowych,
8) „ „ samochodowych,
9) „ „ taborowych,
10) „ „ żandarmerji,
11) „ „ kontrolerów,
12) „ „ sądowych,
13) „ „ sanitarnych,
14) „ „ intendentów,
15) „ „ uzbrojenia,
16) „ „ geografów,
17) „ „ weterynaryjnych,
18) „ „ administracji,

Generałowie tworzą odrębny korpus osobowy.

Art. 6. W skład korpusu oficerskiego wojsk polskich wchodzą, prócz oficerów wymienionych w art. 5 niniejszej ustawy, duchowieństwo wojskowe i oficerowie marynarki wojennej, o których traktują oddzielne ustawy.

Art. 7. Oficerowie poszczególnych korpusów osobowych, powoływani przez ministra spraw wojskowych do prac Sztabu Generalnego, nie tworzą oddzielnego korpusu, lecz pozostają w swych korpusach osobowych.

Kierownictwo wyszkolenia i kształcenia tych oficerów należy do szefa Sztabu Generalnego, który współdziała w kwalifikowaniu oraz w przedstawianiu na przydziały.

Oficerowie Intendentury są szkoleni w Szkole Sztabu Generalnego.

Art. 8. Przeniesienie oficera z jednego korpusu osobowego do drugiego może nastąpić jedynie na prośbę oficera. Wyjątek stanowi awans na generała, kiedy oficer automatycznie przechodzi do korpusu generałów. Jednakże, dla potrzeb wojska, władze wojskowe mogą zarządzić czasowe przydziały oficerów do dowolnych rodzajów służby wojskowej i oddziałów.

Warunki przenoszenia ustali rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Oficer, przeniesiony do korpusu kontrolerów, oraz oficer tegoż korpusu, awansowany na generała, nie może być, przez czas przebywania w stanie czynnym lub nieczynnym, ponownie przeniesiony do innego korpusu osobowego, względnie użyty do innego rodzaju służby.

Oficer korpusu kontrolerów, oraz oficer tegoż korpusu, awansowany na generała, przeniesiony do rezerwy, lub w stan spoczynku, w razie powołania do służby wojskowej, lub przyjęcia z rezerwy ponownie na oficera zawodowego (art. 101), nie może być użyty do służby w korpusie kontrolerow.

Art. 9. W wojsku polskiem ustanawia się następujące stopnie oficerskie:

I. W korpusach osobowych, wyszczególnionych w punktach od 1 — 18 w art. 5:

a) Oficerowie młodsi:
1) podporucznik,
2) porucznik,
3) kapitan (w jeździe rotmistrz);

b) Oficerowie sztabowi:
4) major,
5) podpułkownik,
6) pułkownik;

II. W korpusie generałów:
7) generał brygady,
8) „ dywizji,
9) „ broni,
10) „ marszałek Polski.

Art. 10. Służbę oficerską w wojsku polskiem musi rozpocząć każdy żołnierz polski od stopnia podporucznika.

Art. 11. Pierwszy stopień oficerski, podporucznika, zarówno jak i następne, przy awansach, są nadawane przez prezydenta Rzeczypospolitej, na wniosek ministra spraw wojskowych.

Art. 12. Mianowanie podporucznikiem, oraz każdorazowy awans, zostają stwierdzone przez wydanie oficerowi patentu, przyczem w patencie winna być uwidoczniona data oraz liczba starszeństwa i korpus osobowy, w jakim mianowanie lub awans nastąpiły.

Wszelkie mianowania i awanse winny być ogłaszane w dzienniku urzędowym ministerstwa spraw wojskowych.

Art. 13. Przepisy o umundurowaniu ustala, na wniosek ministra spraw wojskowych, prezydent Rzeczypospolitej, w drodze rozporządzenia, przepisy zaś co do noszenia munduru — wyda minister spraw wojskowych.

Art. 14. Oficer może się znajdować:

a) w stanie czynnym,
b) w stanie nieczynnym,
c) w stanie spoczynku.

Art. 15. Oficer znajduje się w stanie czynnym, gdy pełni służbę na stanowisku, przewidzianem etatami wojska.

Wszystkie stanowiska, przewidziane etatami, winny być obsadzone według starszeństwa, na podstawie odpowiednich kwalifikacyj, przez oficerów w odpowiednich stopniach.

Stanowiska wolne, na skutek znajdowania się pewnej ilości oficerów w stanie nieczynnym, winny pozostać częściowo wakujące. Ilość wakujących stanowisk określa rozkaz ministra spraw wojskowych.

Art. 16. Oficer znajduje się w stanie nieczynnym, gdy czasowo nie pełni służby z przyczyn, przewidzianych w art. 65 niniejszej ustawy.

Art. 17. Oficer znajduje się w stanie spoczynku, gdy został zwolniony od pełnienia służby na stanowisku, przewidzianem etatami wojska, z powodów i na warunkach, przewidzianych w ustawie emerytalnej.

Art. 18. Oficerowie krewni w linji bocznej do czwartego stopnia włącznie, powinowaci do drugiego stopnia włącznie, oraz zstępni i wstępni — nie mogą równocześnie pełnić funkcji o charakterze gospodarczym i kasowym w tym samym oddziale, zakładzie lub urzędzie wojskowym, oraz pełnić równocześnie funkcji o powyższym charakterze w oddziałach, zakładach i urzędach, które są sobie bezpośrednio podporządkowane pod względem gospodarczym lub kasowym.

ROZDZIAŁ II.

Warunki mianowania na podporucznika.

Art. 19. Podporucznikiem w korpusach, przewidzianych w punktach od 1 do 10 włącznie art. 5 niniejszej ustawy, mianowanym zostaje ten, kto odpowiada warunkom, wyszczególnionym pod A) lub B) niniejszego artykułu:

A.

1) Ukończył korpus kadetów lub szkołę średnią z egzaminem dojrzałości, albo złożył egzamin z wykształcenia ogólnego, będący uproszczonym egzaminem dojrzałości;

2) ukończył szkołę podchorążych i odbył trzymiesięczną służbę w jednym z rodzajów służby wojskowej, wyszczególnionych w punktach od 1 do 8 włącznie art. 5 niniejszej ustawy;

3) otrzymał dyplom z ukończenia szkoły oficerskiej, o kursie conajmniej dwuletnim, w tym czasie przebył trzy miesiące w jednym z rodzajów służby wojskowej, wymienionych w punkcie poprzednim;

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

B.

1) Odbył conajmniej trzy lata służby wojskowej i otrzymał stopień plutonowego;

2) zdał egzamin do szkoły oficerskiej, wykazujący wykształcenie ogólne, w zakresie conajmniej programu szkoły powszechnej;

3) po przesłuchaniu dwuletniego kursu w szkole oficerskiej, uwzględniającej w swym programie podniesienie poziomu wykształcenia ogólnego i wojskowego, zdał z pomyślnym wynikiem egzamin na podporucznika;

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

Art. 20. Podporucznikiem w korpusach, przewidzianych w art. 5 punkt 12 i 13 i w punktach od 15—18 włącznie niniejszej ustawy, mianowanym zostaje ten, kto odpowiada warunkom, wyszczególnionym pod A) lub B) niniejszego artykułu.

A.

1) Otrzymał dyplom z ukończenia szkoły akademickiej:

2) a) ukończył szkołę podchorążych, odbył trzymiesięczną służbę w jednym z rodzajów służby wojskowej, wyszczególnionych w punktach od 1 do 8 włącznie art. 5 niniejszej ustawy i złożył z pomyślnym wynikiem egzamin na podporucznika jednego z tych rodzajów służby wojskowej, lub

b) uzyskał stopień podporucznika rezerwy;

3) ukończył kurs fachowy w zakresie swej specjalności i złożył z pomyślnym wynikiem egzamin z tego kursu;

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

B.

1) Odbył conajmniej trzy lata służby wojskowej i otrzymał stopień plutonowego;

2) zdał egzamin do szkoły oficerskiej, wykazujący wykształcenie ogólne, w zakresie conajmniej programu szkoły powszechnej;

3) ukończył szkołę oficerską o kursie conajmniej dwuletnim, uwzględniającą w swym programie podniesienie poziomu wykształcenia ogólnego, wojskowego oraz fachowego swej specjalności i zdał z pomyślnym wynikiem egzamin z tego kursu;

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

Art. 21. Warunki mianowania podporucznikiem w poszczególnych korpusach osobowych, w czasie wojny, określi rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 22. W razie śmierci szeregowego wskutek przyczyn związanych ze służbą wojskową, w wypadkach, w których stwierdzono wyjątkowe zasługi szeregowego, może on być mianowany po śmierci podporucznikiem.

ROZDZIAŁ III.

Obowiązki oficera.

Art. 23. Oficerom nie wolno należeć do stowarzyszeń, mających cele polityczne, ani brać udziału w działalności politycznej.

Należenie oficerów do stowarzyszeń, nie mających charakteru politycznego, oraz udział oficerów w handlu i przemyśle — ureguluje rozporządzenie ministra spraw wojskowych.

Wykonywanie zawodów cywilnych oraz zajmowanie stanowisk w służbie cywilno-państwowej jest oficerom wzbronione. Lekarze, dentyści i lekarze weterynarji mogą wykonywać praktykę w warunkach, które określi rozporządzenie ministra spraw wojskowych.

Oficer w stanie nieczynnym może wykonywać zawód cywilny — za zezwoleniem ministra spraw wojskowych.

Postanowienia powyższe nie mają zastosowania do oficerów w stanie spoczynku.

Art. 24. Dla wyjazdu zagranicę oficerowie winni uzyskać każdorazowo zezwolenie ministra spraw wojskowych.

Art. 25. Dla zawarcia małżeństwa oficer w stanie czynnym lub nieczynnym obowiązanym jest otrzymać zezwolenie władzy przełożonej.

Przepis powyższy dotyczy również oficerów inwalidów, pozostających w zakładach, utrzymywanych przez państwo.

Warunki, niezbędne dla otrzymania powyższego zezwolenia, określi rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 26. Obowiązki i uprawnienia służbowe oficerów, nie uregulowane ustawowo, określą regulaminy i instrukcje, które wyda minister spraw wojskowych.

ROZDZIAŁ IV.

Prawa oficerów.

Art. 27. Oficera nie można pozbawić stopnia oficerskiego, jak tylko:

a) w wypadku utraty obywatelstwa polskiego,
b) w drodze prawomocnego wyroku sądowego,
c) w drodze prawomocnego orzeczenia oficerskiego Sądu Honorowego.

Art. 28. Awansowanie oficera, zarówno w czasie pokoju jak i wojny, następuje o jeden stopień.

Art. 29. Awanse oficerów poszczególnych korpusów osobowych z wyjątkiem mianowanych sędziami wojskowymi, oficerów korpusu sądowego i oficerów korpusu kontrolerów, oraz oficerów korpusu kontrolerów awansowanych na generałów, następują w zależności od stopnia, po przesłużeniu w każdym poszczególnym stopniu conajmniej tej ilości lat, która jest określona w niniejszym rozdziale dla każdego z nich, na podstawie odpowiednich kwalifikacyj i w miarę wolnych wakansów w stopniach, przewidzianych etatami wojska:

a) według starszeństwa,
b) z wyboru, dokonanego przez ministra spraw wojskowych, na podstawie wniosków, przedstawianych, w drodze służbowej, co do każdego kandydata przez jego przełożonych.

Art. 30. Do czasu ustawowego uregulowania, zasady, dotyczące starszeństwa, sposobu przeprowadzenia wyboru oraz kwalifikowania oficerów, ustali rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 31. Awanse na poruczników następują automatycznie, według starszeństwa, po przesłużeniu dwóch lat w stopniu podporucznika.

Art. 32. Awanse na kapitanów (rotmistrzów) następują po przesłużeniu w stopniu porucznika conajmniej czterech lat, przyczem na wakujące stopnie winno być awansowanych:

w czasie pokoju:
cztery piąte — według starszeństwa, jedna piąta — z wyboru;

w czasie wojny:
połowa — według starszeństwa, połowa — z wyboru.

Art. 33. Dla podporucznikow i poruczników, którzy ukończyli szkołę akademicką i uzyskali odpowiedni dyplom, okres czasu służby w stopniach podporuczników i poruczników, wymagany dla awansu, skraca się:
dla podporuczników do jednego roku,
dla poruczników conajmniej do dwóch lat.

Art. 34. Awanse na majorów następują — po przesłużeniu w stopniu kapitana (rotmistrza) conajmniej lat czterech, przyczem na wakujące stopnie winno być awansowanych:

w czasie pokoju:
trzy piąte — z wyboru,
dwie piąte — podług starszeństwa,

w czasie wojny:
cztery piąte — z wyboru;
jedna piąta — podług starszeństwa.

Art. 35. Awanse na podpułkowników następują po przesłużeniu w stopniu majora conajmniej trzech lat, przyczem na wakujące stopnie winno być awansowanych:

w czasie pokoju:
cztery piąte — z wyboru,
jedna piąta — według starszeństwa;

w czasie wojny:
wszyscy z wyboru.

Art. 36. Awanse na pułkowników następują, zarówno w czasie pokoju, jak i wojny, z wyboru, po przesłużeniu w stopniu podpułkownika conajmniej czterech lat.

Art. 37. Awanse na generałów brygady, generałow dywizji i generałów broni następują, zarówno w czasie pokoju, jak i wojny, z wyboru, po przesłużeniu w poprzednim stopniu conajmniej trzech lat.

Art. 38. Podczas wojny, do czasu służby wymaganego w myśl art. 31—35 włącznie niniejszej ustawy dla awansu na porucznika, kapitana (rotmistrza), majora i podpułkownika, czas służby przebytej na terenie działań wojennych liczy się podwójnie.

Art. 39. Stopień marszałka Polski nadaje prezydent Rzeczypospolitej za wyjątkowe zasługi w obronie Ojczyzny.

Art. 40. Od oficerów korpusów, wymienionych w art. 5 od punktów 1—10 włącznie niniejszej ustawy, oprócz zadość uczynienia warunkom wymienionym w art. 29—38 wymagane jest ponadto:

a) dla awansów na majorów—ukończenie z pomyślnym wynikiem specjalnego kursu dla oficerów sztabowych, którego czas trwania ustala rozporządzenie ministra spraw wojskowych;

b) dla awansów oficerów, powołanych do prac Sztabu Generalnego—po każdym awansie, przed dalszem ewentualnem kontynuowaniem powyższej służby, przesłużenie w linji jednego roku na stanowisku, odpowiadającem stopniowi, na jaki zawansowali;

c) dla awansów oficerów piechoty, jazdy, artylerji, inżynierji i saperów oraz łączności, nie podpadających pod punkt b) niniejszego artykułu—rzeczywiste sprawowanie dowództwa przez przeciąg dwóch lat, w ten sposób jak następuje:

1) na kapitana (rotmistrza)—dowodzenie plutonem, bądź jako podporucznik, bądź porucznik;
2) na majora—dowodzenie kompanją, szwadronem, baterją, jako kapitan (rotmistrz);
3) na pułkownika—dowodzenie bataljonem lub dywizjonem, jako major lub podpułkownik;

d) dla awansów oficerów, nie podpadających pod punkt b), c) niniejszego artykułu — rzeczywiste sprawowanie dowództwa przez przeciąg dwóch lat, w sposób, który ustali rozporządzenie ministra spraw wojskowych.

Art. 41. Postanowienia punktów b), c), d) art. 40 niniejszej ustawy mogą, według uznania ministra spraw wojskowych, nie być stosowane do oficerów-inwalidów, pozostawionych w stanie czynnym, w myśl art. 73 niniejszej ustawy.

Art. 42. W razie śmierci oficera wskutek przyczyn, związanych ze służbą wojskową, w wypadkach, w których stwierdzono wyjątkowe zasługi oficera, może on być awansowanym po śmierci o jeden stopień.

Art. 43. W czasie wojny, warunki dla awansów wyszczególnione w punktach a), b), c), d) art. 40, mogą być rozporządzeniem prezydenta Rzeczypospolitej zmodyfikowane, w kierunku zmniejszenia wymaganego czasu, lub w zupełności uchylone.

Art. 44. Awanse mianowanych sędziami wojskowymi oficerów korpusu sądowego następują według starszeństwa, po przesłużeniu w każdym poszczególnym stopniu conajmniej tej ilości lat, która jest określona w niniejszym rozdziale dla każdego stopnia, na podstawie odpowiednich kwalifikacyj i w miarę wolnych wakansów w stopniach, przewidzianych etatami wojska.

Art. 45. Awanse oficerów korpusu kontrolerów oraz oficerów korpusu kontrolerów, awansowanych na generałów, następują jedynie z wyboru, po przesłużeniu w poprzednim stopniu conajmniej dwóch lat, na podstawie odpowiedniej kwalifikacji i w miarę wolnych wakansów, przewidzianych etatami wojska.

Art. 46. O posiadaniu odpowiednich kwalifikacyj, przewidzianych w art. 45 niniejszej ustawy, przez oficerów korpusu kontrolerów, awansowanych na generałów, orzeka minister spraw wojskowych.

Art. 47. Oficerowie, przeciwko którym zostało wdrożone postępowanie dyscyplinarne, sądowo-honorowe lub sądowo-karne, są wyłączeni na czas postępowania od prawa do awansu.

W razie zaniechania (umorzenia) postępowania lub uniewinnienia przez sąd wojskowo-karny, lub też ukarania sądowo-honorowego, nie wyżej nad naganę — awansują oficerowie na podstawie ogólnych przepisów.

Zasądzonym wyrokiem sądu na karę pozbawienia wolności lub orzeczeniem sądu honorowego na karę zawieszenia w czynnościach, czas kary wolnościowej lub zawieszenia w czynnościach nie wlicza się do okresu czasu, wymaganego dla awansu.

Art. 48. Oficerowi mają być tak uposażeni, aby mogli bez troski o byt codzienny pełnić sumiennie obowiązki swego zawodu, wyłącznie mu się poświęcając.

Uposażenie oficera w stanie czynnym ma się składać:

a) z uposażenia zasadniczego, przywiązanego do jego stopnia,

b) z dodatkowych świadczeń, zależnych od szczególnych stosunków służbowych.

Art. 49. Do uposażenia zasadniczego należy stała płaca miesięczna wraz z dodatkiem: za wysługę lat, żywnościowym, mieszkaniowym (mieszkanie, opał i światło) i wyekwipowanie, oraz rodzinnym w naturze lub ekwiwalencie pieniężnym.

Art. 50. Dalsze, poza uposażeniem zasadniczem, świadczenia obejmują:

a) dodatki reprezentacyjne na stanowiskach, wymagających reprezentacji,
b) dodatki za kierownictwo dla oficerów na stanowiskach kierowniczych,
c) dodatki służbowe,
d) opiekę sanitarną dla oficera i jego rodziny,
e) należności za podróże służbowe, odkomenderowania i przeniesienia,
f) dodatki na czas ćwiczeń, mobilizacji i wojny,
g) ulgę w przejazdach państwowemi środkami komunikacyjnemi.

Art. 51. Szczegóły uposażenia oficerów w stanie czynnym rozwija i ustala ustawa o uposażeniu wojska, która jednocześnie reguluje sprawę uposażenia oficerów w stanie nieczynnym.

Art. 52. Uposażenie oficera w stanie spoczynku reguluje specjalna ustawa.

Art. 53. Każdemu oficerowi przysługuje prawo do krótkoterminowego urlopu.

Art. 54. Ogólna ilość czasu, przebytego przez oficera w ciągu jednego roku kalendarzowego na urlopach dla celów osobistych, t. j. na urlopach: wypoczynkowym, służbowym i okolicznościowym, z zachowaniem uposażenia, nie może przekraczać ośmiu tygodni.

Art. 55. Czas trwania urlopu wypoczynkowego, do którego przysługuje prawo każdemu oficerowi, w granicach od czterech do sześciu tygodni w przeciągu roku kalendarzowego, w zależności od czasu służby oficera, określi minister spraw wojskowych.

Art. 56. Urlopy z przyczyn służbowych mogą być udzielane w następujących wypadkach:

a) przy służbowem przeniesieniu oficera do innej miejscowości, dla uregulowania spraw osobistych, wynikłych wskutek przeniesienia, — do dwóch tygodni, uwzględniając oddalenie miejsca stałego przydziału od ostatniego miejsca służby oraz stosunki służbowe i rodzinne;
b) po powrocie z niewoli nieprzyjacielskiej — do ośmiu tygodni.

Art. 57. Udzielanie urlopów okolicznościowych w sprawach osobistych jest dopuszczalnem tylko w szczególnie ważnych wypadkach, przyczem urlopy takie nie mogą przekraczać siedmiu dni.

Art. 58. W wypadkach złego stanu zdrowia przysługuje oficerowi prawo do otrzymania urlopu kuracyjnego, którego czas trwania nie może przekraczać sześciu miesięcy w przeciągu jednego roku.

Urlop kuracyjny udzielanym bywa jedynie na podstawie orzeczenia lekarskiego.

Art. 59. Czasowe wstrzymanie urlopów w całem wojsku lub pewnych jego częściach może zarządzić wyłącznie minister spraw wojskowych, z wyjątkiem wypadków, w których, z powodu zagrożenia pewnych miejscowości chorobami zakaźnemi, natychmiastowe zawieszenie urlopów do tych miejscowości leży w kompetencji odnośnego dowódcy Okręgu Korpusu.

Art. 60. Uprawnienia poszczególnych przełożonych, dotyczące udzielania urlopów, reguluje rozporządzenie ministra spraw wojskowych.

Art. 61. Oficerom, zgodnie z art. 13 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (ustawa z dnia 17 marca 1921 r. Dz. U. R. P. Nr. 44 poz. 267), przysługuje bierne prawo wyborcze do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej.

Art. 62. Uprawnienia oficerów z tytułu odznaczeń regulują specjalne ustawy.

ROZDZIAŁ V.

Oficerskie sądy honorowe i przepisy dyscyplinarne.

Art. 63. Statut oficerskich sądów honorowych i przepisy dyscyplinarne, do czasu ustawowego unormowania, będą wydane w drodze rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej.

Przepisy dyscyplinarne unormują wzajemny stosunek przełożonych i podwładnych, starszych i młodszych.

Art. 64. Oficer, dopuszczający się czynów, uwłaczających godności oficera, lub niespełniający należycie swych obowiązków, choćby dany czyn nie podpadał pod rygory ustaw karnych, będzie odpowiadał w myśl statutu sądów honorowych i wojskowych przepisów dyscyplinarnych.

ROZDZIAŁ VI.

Przeniesienie oficera w stan nieczynny, w stan spoczynku i do rezerwy.

Art. 65. 1) Oficer może być przeniesiony przez ministra w stan nieczynny jedynie na skutek:

a) własnej prośby o długoterminowy urlop;
b) czasowej niezdolności do służby, stwierdzonej przez komisję superrewizyjną;

c) zredukowania etatów;
d) dostania się do niewoli lub zaginięcia na terenie działań wojennych.

2) Oficer, wybrany na posła do Sejmu lub Senatu Rzeczypospolitej, w razie przyjęcia mandatu, zostaje przeniesiony przez ministra spraw wojskowych w stan nieczynny.

Art. 66. Długoterminowe urlopy mogą być udzielane przez ministra spraw wojskowych na przeciąg czasu od sześciu miesięcy do trzech lat.

Oficer, znajdujący się w stanie nieczynnym, na skutek otrzymanego długoterminowego urlopu, nie może być bez prośby ze swej strony, przez czas trwania urlopu, z wyjątkiem mobilizacji lub powiększenia armji, powołany z powrotem do służby.

Okres czasu, spędzony w stanie nieczynnym na skutek długoterminowego urlopu, wlicza się oficerowi do czasu jego służby wojskowej jedynie w wyjątkowych wypadkach, według uznania ministra spraw wojskowych.

Art. 67. Oficer, który przez więcej niż sześć miesięcy w ciągu jednego roku nie jest w możności pełnić służby z powodu złego stanu zdrowia, powinien być przedstawiony komisji superrewizyjnej, która orzeka o długości czasu, przez jaki ma oficer przebywać w stanie nieczynnym.

W ostatnim miesiącu przed upływem terminu, wyznaczonego przez komisję superrewizyjną, oficer powinien być ponownie przedstawiony komisji superrewizyjnej, która orzeka czy oficer może być przeniesiony z powrotem do stanu czynnego, czy też ma nadal pozostawać w stanie nieczynnym.

Okres czasu pozostawania oficera w stanie nieczynnym nie może przekraczać lat trzech następujących po sobie, lub lat czterech w przeciągu lat sześciu.

Z upływem powyższych terminów, oficer, w razie jego dalszej niezdolności do służby, winien zostać przeniesiony w stan spoczynku.

Czas, przebyty w stanie nieczynnym, z powodu czasowej niezdolności do służby wojskowej, zalicza się oficerom do czasokresu, niezbędnego dla awansu, jedynie w tym wypadku jeśli ta niezdolność została wywołana przyczynami, związanemi z pełnieniem służby wojskowej.

Art. 68. Oficerom, przeniesionym w stan nieczynny z powodu zredukowania etatów, przysługują w ciągu lat trzech wszystkie uprawnienia stanu czynnego.

Wakanse, otwierające się w stopniach, jakie posiadają oficerowie, znajdujący się z powyższego powodu

w stanie nieczynnym, winny być obsadzane przedewszystkiem przez tych oficerów.

Art. 69. Oficerom, przeniesionym w stan nieczynny z powodu dostania się do niewoli (zaginięcia na terenie działań wojennych), po ich powrocie z niewoli i przeprowadzeniu postępowania rehabilitacyjnego, zalicza się cały czas, przebyty na skutek niewoli w stanie nieczynnym, do czasokresu, niezbędnego dla awansu.

Art. 70. Oficer, przeniesiony w stan nieczynny, z powodu wybrania na posła do Sejmu lub Senatu Rzeczypospolitej, nie otrzymuje przez czas sprawowania mandatu poselskiego uposażenia służbowego i nie nosi munduru wojskowego.

Oficer z tytułu sprawowania mandatu poselskiego jest zwolniony od wszelkiej zależności służbowej. Oficerowi, piastującemu mandat poselski, nie przysługują uprawnienia służbowe w stosunku do innych wojskowych-posłów.

Z chwilą, gdy oficer przestaje być posłem, zostaje on przeniesiony z powrotem do stanu czynnego.

Czas sprawowania przez oficera mandatu poselskiego zalicza się do czasokresu, niezbędnego dla awansu.

Art. 71. Oficera w stan spoczynku przenosi prezydent Rzeczypospolitej.

Art. 72. Granice wieku, po osiągnięciu których oficerowie winni zostać przeniesieni w stan spoczynku, są następujące:

do stopnia majora włącznie ukończonych 53 lat,
dla „ podpułkownika „ 55 „
„ „ pułkownika „ 57 „
„ „ generała brygady „ 59 „
„ „ generała dywizji i generała broni, ukończonych 61 lat.

Art. 73. Oficerowie inwalidzi, którzy mimo swego inwalidztwa nadają się do pełnienia służby wojskowej, mogą, stosownie do uznania ministra spraw wojskowych, być pozostawieni w stanie czynnym.

Art. 74. Oficer, przeniesiony w stan spoczynku, może być powołany przez ministra spraw wojskowych do służby wojskowej:

a) w czasie pokoju dwukrotnie, na czterotygodniowe ćwiczenia;
b) w razie mobilizacji na czas potrzeby.

Art. 75. Oficerom, do stopnia generała brygady włącznie, przeniesionym w stan spoczynku na skutek osiągnięcia granicy wieku, przewidzianej w art. 72 niniejszej ustawy, o ile przesłużyli w ostatnio posiadanym stopniu conaj-

mniej dwa lata, zostaje nadany przez prezydenta Rzeczypospolitej jeden stopień wyżej.

Do otrzymanego z powyższej przyczyny stopnia nie są przywiązane żadne uprawnienia, z wyjątkiem prawa do tytułu.

Art. 76. Oficer może być przeniesiony do rezerwy przez prezydenta Rzeczypospolitej, na wniosek ministra spraw wojskowych:

a) na własną prośbę;

b) na skutek dwukrotnie bezpośrednio po sobie następującej ujemnej rocznej kwalifikacji, stwierdzającej nie nadawanie się na wyższe stanowisko i orzeczenia komisji, ustanowionej w tym celu corocznie przez ministra spraw wojskowych przy ministerstwie spraw wojskowych i przy każdem dowództwie okręgu korpusu; organizację i przepisy postępowania powyższych komisyj ustali rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej;

c) w wypadku stwierdzonej przez komisję superrewizyjną utraty zdolności fizycznej.

W wypadkach, przewidzianych w punktach b) c), niniejszego artykułu, oficer, o ile nabył prawo do uposażenia emerytalnego, zostaje przeniesiony w stan spoczynku.

Punkt b) niniejszego artykułu nie ma zastosowania do mianowanych sędziami wojskowymi oficerów korpusu sądowego oraz do oficerów korpusu kontrolerów i oficerów korpusu kontrolerów awansowanych na generałów.

O skutkach nienadawania się sędziego wojskowego na stanowisko sędziego oraz o sposobach stwierdzenia nienadawania się — stanowi oddzielna ustawa.

Oficer korpusu kontrolerów i oficer korpusu kontrolerów awansowany na generała, którego nienadawanie się do pełnienia służby w tym korpusie zostało stwierdzone orzeczeniem komisji kwalifikacyjnej, składającej się z oficerów korpusu kontrolerów awansowanych na generałów, zostaje przeniesiony do rezerwy lub, o ile nabył prawo do uposażenia emerytalnego, w stan spoczynku.

Art. 77. Oficerom, przeniesionym do rezerwy lub w stan spoczynku, przy jednakowych kwalifikacjach z innymi kandydatami na stanowiska cywilne, państwowe, samorządowe i w przedsiębiorstwach, subwencjonowanych przez państwo, przysługuje prawo pierwszeństwa.

Przepisy, dotyczące wykonania niniejszego artykułu, ustali rozporządzenie Rady Ministrów.

TYTUŁ III.

Oficerowie rezerwowi.

ROZDZIAŁ I.

Postanowienia ogólne.

Art. 78. Korpus oficerów rezerwowych Wojsk Polskich składa się z oficerów rezerwy:

a) piechoty, jazdy, artylerji, inżynierji i saperów, lotnictwa, łączności oraz kolejowych,

b) sanitarnych i weterynarji,

c) samochodowych, taborowych, żandarmerji, sądowych, intendentów, uzbrojenia, geografów oraz administracji, o ile zawodowo w tych korpusach służyli, i z oficerów rezerwy, wskazanych w punkcie a) niniejszego artykułu, którzy, będąc przydzieleni w czasie wojny do jednego z rodzajów służby wojskowej wymienionych w niniejszym punkcie, w nich awansowali.

Art. 79. Oficer korpusu kontrolerów oraz oficer korpusu kontrolerów awansowany na generała, przeniesiony do rezerwy, zostaje zaliczony przez ministra spraw wojskowych do rezerwy jednego z rodzajów służby wojskowej, zależnie od posiadanych kwalifikacyj.

Art. 80. W skład oficerów rezerwowych wchodzą, oprócz oficerów, wymienionych w art. 78, duchowieństwo wojskowe i oficerowie marynarki wojennej, o których stanowią oddzielne ustawy.

Art. 81. Dla oficerów mianowanych w rezerwie ustanawia się w czasie pokoju stopnie do kapitana (rotmistrza) włącznie.

Oficerowie zawodowi, przy przeniesieniu do rezerwy zatrzymują swoje stopnie.

Art. 82. Postanowienia artykułów od 10 — 12 włącznie oraz art. 18 niniejszej ustawy mają zastosowanie do oficerów rezerwowych.

Art. 83. Noszenie przepisowego munduru przez oficerów rezerwowych, powołanych do pełnienia służby wojskowej, ustali rozporządzenie ministra spraw wojskowych.

Minister spraw wojskowych ustali również warunki przywdziewania munduru przez oficerów rezerwy, nie powołanych do służby wojskowej.

Art. 84. W czasie noszenia munduru wojskowego, oficerowie rezerwowi podlegają właściwości oficerskich sądów honorowych i ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną z powodu czynów w tymże czasie przez nich popełnionych.

Art. 85. Oficer rezerwowy przestaje być oficerem rezerwy:

a) z końcem tego roku kalendarzowego, w którym kończy 50 lat życia,

b) w razie uznania go przez komisję superrewizyjną za niezdolnego do pełnienia służby wojskowej w charakterze oficera rezerwowego.

Art. 86. W czasie mobilizacji ministrowi spraw wojskowych przysługuje prawo powoływania do służby wojskowej byłych oficerów rezerwowych do 60 roku życia na czas potrzeby. Do oficerów tych przez czas pełnienia przez nich służby wojskowej mają zastosowane przepisy, dotyczące oficerów rezerwy.

ROZDZIAŁ II.

Warunki mianowania na podporucznika w rezerwie.

Art. 87. Podporucznikiem w rezerwie piechoty, jazdy, artylerji, inżynierji i saperów, aeronautycznym, łączności oraz kolejnictwa zostaje mianowany ten, kto odpowiedział warunkom wyszczególnionym pod A) lub B) niniejszego artykułu:

A.

1) a) ukończył korpus kadetów lub szkołę średnią z egzaminem dojrzałości, albo złożył egzamin z wykształcenia ogólnego, będący uproszczonym egzaminem dojrzałości, lub

b) ukończył sześć klas szkoły średniej, o ile to zmniejszenie wymaganego powyżej cenzusu, uzasadnione potrzebami wojska, zostanie zarządzone rozporządzeniem ministra spraw wojskowych;

2) w czasie odbywania jednorocznej służby wojskowej ukończył z pomyślnym wynikiem sześciomiesięczny kurs szkoły podchorążych rezerwy;

3) odbył conajmniej jedno z ćwiczeń wojskowych, przewidzianych ustawą o powszechnym obowiązku służby wojskowej; przepis niniejszy nie ma zastosowania do tych, którzy w chwili rozpoczęcia służby wojskowej wykażą się przysposobieniem wojskowem w odpowiednim zakresie;

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

B.

1) Odbył conajmniej sześcioletnią służbę wojskową, jako podoficer zawodowy i uzyskał stopień sierżanta;

2) zdał egzamin, wykazujący wykształcenie ogólne conajmniej w zakresie szkoły powszechnej;

3) ukończył z pomyślnym wynikiem sześciomiesięczny kurs szkoły podchorążych rezerwy;

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

Art. 88. Podporucznikiem w rezerwie może zostać mianowany każdy szeregowy, posiadający kwalifikacje moralne, za czyn wyjątkowego męstwa na polu bitwy.

Art. 89. Warunki, wymagane dla uzyskania stopnia podporucznika w rezerwie sanitarnego lub weterynarji, ustali rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

ROZDZIAŁ III.

Obowiązki i prawa oficerów rezerwowych.

Art. 90. Postanowienia artykułów: 21, 26, 27 (84), 28 i 30 niniejszej ustawy mają zastosowanie do oficerów rezerwowych.

Postanowienia artykułów: 25, 42, 47 i 53 do 62 włącznie niniejszej ustawy mają zastosowanie do oficerów rezerwowych, w czasie pełnienia przez nich służby wojskowej.

Art. 91. Oficerowie rezerwowi, w czasie pełnienia przez nich służby wojskowej, nie mogą brać czynnego udziału w życiu politycznem.

Oficer rezerwy, wybrany w czasie pełnienia służby wojskowej na posła do Sejmu lub Senatu Rzeczypospolitej, z chwilą przyjęcia mandatu, zostaje przeniesiony z powrotem do rezerwy.

Wykonywanie zawodów cywilnych przez oficerów rezerwowych, w czasie pełnienia przez nich służby wojskowej, ureguluje rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Uposażenie oficerów rezerwowych, w czasie pełnienia przez nich służby wojskowej, reguluje ustawa o uposażeniu wojska.

Art. 92. Awanse oficerów rezerwy w czasie pokoju następują na podstawie odbycia przepisanych w art. 93 i 94 niniejszej ustawy ćwiczeń wojskowych i uzyskania odpowiednich kwalifikacyj.

Art. 93. Awanse na poruczników rezerwy następują po odbyciu w stopniu podporucznika rezerwy conajmniej dwóch ćwiczeń wojskowych, przewidzianych ustawą o powszechnym obowiązku służby wojskowej.

Art. 94. Awanse na kapitanów (rotmistrzów) rezerwy następują po odbyciu w stopniu porucznika rezerwy następnych conajmniej dwóch ćwiczeń wojskowych i zdaniu egzaminu na kapitana (rotmistrza) rezerwy.

Art. 95. Art. 92, 93 i 94 niniejszej ustawy nie mają zastosowania do oficerów rezerwy sanitarnych i weterynarji. Warunki awansowania tych oficerów ustala rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 96. Warunki awansowania oficerów rezerwy w czasie wojny ustala rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

ROZDZIAŁ IV.

Przejście oficerów rezerwowych na oficerów zawodowych.

Art. 97. Dla przejścia oficerów mianowanych w rezerwie piechoty, jazdy, artylerji, inżynierji i saperów, aeronautycznych, łączności i kolejnictwa, do poszczególnych korpusów zawodowych, wymienionych w punktach od 1—10 włącznie art. 15 niniejszej ustawy, wymagane są następujące warunki:

a) dyplom z ukończenia szkoły oficerskiej, przewidziany w punkcie 3 lit. A. art. 19 niniejszej ustawy;

b) nieprzekroczenie 25 lat życia;

c) kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

Postanowienie punktu b) niniejszego artykułu nie ma zastosowania do oficerów rezerwy, którzy otrzymali stopień podporucznika w rezerwie na podstawie art. 88 niniejszej ustawy.

Art. 98. Warunki przejścia oficerów, mianowanych w rezerwie piechoty, jazdy, artylerji, inżynierji i saperów, aeronautycznych, łączności oraz kolejnictwa, do poszczególnych korpusów oficerów zawodowych wymienionych w punktach od 12 do 18 włącznie art. 5 niniejszej ustawy, ustala lit. A. art. 20 z tem jednak, iż przejście powyższe jest dopuszczalne, o ile oficer mianowany w rezerwie nie przekroczył 30 lat życia.

Art. 99. Warunki przejścia oficerów rezerwowych do korpusu zawodowych oficerów sanitarnych i weterynarji ustali rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 100. Przy przejściu na oficerów zawodowych oficerowie mianowani w rezerwie otrzymują starszeństwo, które byłoby im przyznane, gdyby kończyli szkołę oficerską, wymaganą od oficerów zawodowych, jednocześnie ze swymi rówieśnikami ze szkoły, przewidzianej w punkcie a) artykułu 97.

Art. 101. Warunki przyjęcia oficera zawodowego przeniesionego do rezerwy ponownie na oficera zawodowego ustali rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

TYTUŁ IV.

Oficerowie czasu wojny.

Art. 102. Ochotnicy, o ile nie są obowiązani do służby wojskowej oraz powołani do świadczeń wojennych, mogą otrzymać tytuł oficera czasu wojny w stopniu odpowiednim do stanowiska, na które zostali przeznaczeni, o ile posiadają na nie odpowiednie kwalifikacje.

Art. 103. Obowiązki i uprawnienia oficerów czasu wojny ustali rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

TYTUŁ V.

Postanowienia przejściowe.

Art. 104. Uprawnienia, zastrzeżone w niniejszej ustawie prezydentowi Rzeczypospolitej, przysługiwać będą, aż do wyboru pierwszego prezydenta Rzeczypospolitej, naczelnikowi państwa.

Art. 105. Instytucja urzędników wojskowych z dniem 31 grudnia 1924 r. w wojsku polskiem przestaje istnieć.

Ci z urzędników wojskowych, którzy ze względu na swe fachowe kwalifikacje są niezbędni, mogą zostać przemianowani na oficerów, na warunkach, które ustali rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 106. Art. 8 niniejszej ustawy nie ma zastosowania do dnia 1 stycznia 1027 r. Do powyższego terminu przenoszenia oficerów z jednego korpusu osobowego do innego ureguluje rozporządzenie ministra spraw wojskowych

Postanowienie powyższe nie ma zastosowania do oficerów korpusu kontrolerów, co do których art. 8 niniejszej ustawy wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Art. 107. Obsadzenie, w myśl art. 15. niniejszej ustawy, stanowisk przewidzianych etatami przez oficerów w odpowiednich stopniach winno być zakończone z dniem 1 stycznia 1927 r.

Art. 108. Przyjmowanie do szkół oficerskich, przewidzianych w art. 19 i 20 niniejszej ustawy, winno się rozpocząć najpóźniej w jesieni 1922 r.

Art. 109. Do czasu pierwszego mianowania podporuczników na podstawie art. 19 i 20 niniejszej ustawy, warunki mianowania podporucznikiem ustali rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 110. Wszelkie przyjęcia względnie mianowania oficerów wojsk polskich, z wyjątkiem mianowań podporuczników, w myśl art. 109 niniejszej ustawy, ustają z dniem usta-

lenia starszeństwa oficerów w wojsku polskiem, których stopnie zostały ustalone i zatwierdzone, w myśl ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w wojsku polskiem (Dz. P. P. P. № 65 poz. 399).

Przepis niniejszego artykułu nie ma zastosowania do oficerów, wymienionych w art. 118 niniejszej ustawy.

Art. 111. Z dniem ustalenia starszeństwa i przeprowadzenia podziału zweryfikowanych oficerów na zawodowych i rezerwowych komisja weryfikacyjna zostanie rozwiązana.

Art. 112. Oficerom, którym, w myśl ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. P. P. P. № 65 poz. 399), został ustalony i zatwierdzony ten sam stopień, w jakim rozpoczęli służbę w wojsku polskiem, należy czasokres wymagany dla awansu obliczać od dnia faktycznego rozpoczęcia służby w wojsku polskiem, nie wcześniej jednak, niż od dnia 1 listopada 1918 r.

Oficerom, którym, w myśl tejże ustawy, został ustalony i zatwierdzony wyższy stopień, niż ten, w którym służbę w wojsku polskiem rozpoczęli, jako datę, od której należy obliczać czasokres wymagany dla awansu, winien być uważany dzień, w którym ich nowy stopień został zatwierdzony.

Oficerom, którym, w myśl tejże ustawy, został ustalony i zatwierdzony niższy stopień, niż ten, w którym służbę w wojsku polskiem rozpoczęli, jako data, od której należy obliczać czasokres wymagany dla awansu, winien być uważany dzień, w którym służbę w wojsku polskiem faktycznie rozpoczęli, nie wcześniejszy jednak, niż 1 listopada 1918 r.

Art. 113. Czas, przebyty na terenie działań wojennych, oblicza się oficerom w myśl art. 38, z tem, że czas ten liczy się nie wcześniej, niż od dnia 1 czerwca 1919 r.

Art. 114. Punkty a), c), d) art. 40 nie mają zastosowania do kapitanów (rotmistrzów), którzy pomiędzy 1 listopada 1918 r. a dniem ratyfikacji ryskiego traktatu pokojowego w przeciągu conajmniej sześciu miesięcy dowodzili na terenie działań wojennych conajmniej bataljonem lub równorzędnym oddziałem.

Art. 115. Czas rzeczywistego sprawowania dowództwa, przewidziany w punkcie c) i d) art. 40, oficerom, których stopnie zostały ustalone i zatwierdzone w myśl ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. P. P. P. № 65 poz. 399) skraca się, dla uzyskania awansu, na pierwszy następny stopień do sześciu miesięcy, o ile przesłużyli w wojsku polskiem, do dnia ratyfikacji ryskiego traktatu pokojowego, conajmniej rok.

Przy następnych awansach mają całkowite zastosowanie punkty c) i d) art. 40.

Art. 116. Aspiranci korpusu kontrolerów w stopniu kapitanów, którzy w ciągu 1922 r. zostaną zakwalifikowani do korpusu kontrolerów, awansują automatycznie na majorów.

Art. 117. Oficerom, których stopnie zostały ustalone i zatwierdzone w myśl ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz. P. P. P. Nr. 65 poz. 399), a którzy po 1 czerwca 1919 r. ukończyli lub ukończą wyższy zakład naukowy, czas przedłużenia w zatwierdzonym i następnym (po pierwszym awansie) stopniu, niezbędny według niniejszej ustawy do zaawansowania, skraca się o jeden rok.

Art. 118. Niezweryfikowani oficerowie armij obcych i uznanych przez państwo polskie formacyj polskich, którzy są lub będą przyjęci wprost do rezerwy wojsk polskich, zatrzymują stopień, jaki w armjach obcych i formacjach polskich posiadali i zostają zaliczeni do jednego z rodzajów służby wojskowej przewidzianych w art. 5 niniejszej ustawy, według uznania ministra spraw wojskowych.

Art. 119. Art. 81 niniejszej ustawy nie ma zastosowania zarówno do zweryfikowanych (art. 111) jak i niezweryfikowanych (art. 116) oficerów rezerwy wojska polskiego, którzy zatrzymują stopnie, w jakich zostali po zweryfikowaniu, względnie bez zweryfikowania, przyjęci do rezerwy wojska polskiego.

Art. 120. Szeregowi, którzy otrzymali stopień oficerski za czyn wyjątkowego męstwa na polu bitwy, dokonany przed ogłoszeniem niniejszej ustawy, mogą pozostać w wojsku jako oficerowie zawodowi i awansować w myśl art. 31 niniejszej ustawy do stopnia porucznika włącznie. Awans na wyższe stopnie uzależniony jest od wypełnienia warunków, przewidzianych w art. 19 i 20 niniejszej ustawy i następuje w myśl przepisów o awansach.

Art. 121. Oficerowie, zaliczeni w myśl art. 111 i 118 niniejszej ustawy do rezerwy wojska polskiego, mogą w przeciągu lat trzech od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy zostać przemianowani na oficerów zawodowych, na warunkach, które ustali rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 122. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia i z tą chwilą tracą moc obowiązujące ustawy, dekrety i przepisy z nią sprzeczne.

Art. 123. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się ministrowi spraw wojskowych.

Urzędnicy wojskowi.

Art. 105. Ustawy z dnia 23 marca 1922 o podstawowych prawach i obowiązkach wojsk polskich opiewa:

„Instytucja urzędników wojskowych z dniem 31/XII 1924 r. w wojsku polskiem przestaje istnieć".

Ci z urzędników wojskowych, którzy, ze względu na swe fachowe kwalifikacje, są niezbędni, mogą zostać przemianowani na oficerów, na warunkach, które ustali rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej".

W myśl rozkazu M. S. Wojsk., urzędnicy wojskowi, którzy chcą służyć zawodowo, mieli do 20/I b. r., w drodze przez D. O. K., przedłożyć podania, do których należało dołączyć:

a) zobowiązanie do pozostania na stałe w wojsku,
b) karty ewidencyjne,
c) zobowiązanie do uzupełnienia cenzusu oficerskiego (6 klas gimnazjum lub równorzędnego zakładu) do 31/XII 1923.

D. O. K. prześlą te podania zaopinjowane do odnośnych fachowych departamentów, które kolejno odeślą je do Kom. Likw. urz. wojsk. w O. V. Szt. Gen.

Odnośnie urzędników wojskowych, ktorzy ze względu na swe fachowe kwalifikacje są niezbędni, mogą O. K. i szefowie departamentów przedkładać wnioski na udzielenie im „veniam studiorum", o ile brak im cenzusu, a uzupełnić go nie mogą.

Urzędnicy wojskowi, którz nie reflektują na służbę zawodową, będą zdemobilizowani na następujących zasadach:

a) wszyscy otrzymują odprawę (Dz. R. W. 43/21) oraz zapomogę (Dz. Rozk. Wojsk. 39/21);
b) urz. wojskowi zawodowi b. armij zaborczych, którzy, w myśl Dz. Ustaw 47/20 p. 286 nabyli prawo do tymczasowej emerytury wojskowej, otrzymają ją;
d) urzędnicy wojskowi b. armij zaborczych, którym przysługuje prawo do emerytury zaborczej, winni po zwolnieniu zgłaszać się, przez wnoszenie podań, w drodze przez D.O.K. do Dep. VII M. S. Wojsk.

Zakwalifikowani na zawodowych przejdą jeden z 4 kolejno po sobie następujących kursów przeszkolenia ogólno-wojskowego przy Wielkopolskiej Szkole Podoficerów Piechoty № 2 w Grudziądzu. Kurs trwa 3 miesiące.

Urzędnicy wojskowi, którzy mają być przemianowani na oficerów służb specjalnych (nieadministracyjnych), prócz ukończenia kursu przeszkolenia ogólno-wojskowego przy wyżej wymienionej szkole, będą na wniosek odnośnego departamentu dodatkowo odkomenderowani na kursy oficerskie broni specjalnej.

Urzędnicy wojskowi b. oficerowie i wojskowi inwalidzi, których ze względu na kalectwo przeszkolić się nie da, mogą być przemianowani na oficerów bez przejścia kursu przeszkolenia, po złożeniu egzaminu ze znajomości obowiązujących regulaminów W. P. Urzędnicy wojskowi zdemobilizowani przejdą przeszkolenie ogólnowojskowe przy powołaniu ich na ćwiczenia rezerwy. Szczegóły patrz Dz. R. W. 2/22 p. 39.

Duchowieństwo W. P.

1) Stosunek służbowy duchowieństwa dzieli się na:
a) charakter duszpasterski,
b) „ wojskowy.

Ad a) podlegają duszpasterze bezwzględnie biskupowi W. P., w drodze służbowej duszpasterskiej.

Ad b) podlegają dowódcy oddziału, do którego są przydzieleni.

2) Zarząd duchowny w W. P. należy do biskupa W. P. Zastępcą jego jest wikarjusz generalny.

3) Jurysdykcję kanoniczną biskupa W. P. określa Stolica Apostolska (acta Apost. Sedis), wikarjusza gen. — kodeks prawa kanonicznego. (Can 366-371).

4) Wyłącznie do biskupa W. P. należy udzielanie duchownym wojskowym jurysdykcji kanonicznej.

5) Biskup W. P. mianuje, przenosi, awansuje i zwalnia ze stanowiska podległe mu duchowieństwo w porozumieniu z ministrem spraw wojskowych.

6) Organem wykonawczym przy biskupie W. P. jest kurja biskupia.

7) Na czele duszpasterstwa O. K. stoi dziekan.

8) Na czele duszpasterstwa dywizji stoi proboszcz.

9) Na czas wojny mają pułki, szpitale i t. p. jednostki wojskowe swego kapelana.

10) Wojskowemu duchowieństwu przysługują uprawnienia osobiste oraz obowiązki oficerów.

11) Zasadniczo uniformem jest czapka oficerska i suknia duchowna (vestis talaris), dla zakonników — strój zakonny.

Porządek mianowania.

12) Biskupa W. P. mianuje i zwalnia Stolica Apostolska w porozumieniu z prezydentem Rzeczypospolitej.

13) Na stanowisko duchownych wojskowych mogą być przyjmowani księża, posiadający pozwolenie oraz zaświadczenie swego ordynarjatu i mający 3-letnią praktykę duszpasterską (w czasie wojny także zakonnicy i księża bez praktyki).

14) Duchowni wojskowi nie mogą jednocześnie zajmować stanowisk cywilnych.

Zadania i zakres czynności.

15) Duchowni wojskowi są obowiązani do bezpłatnego świadczenia posług duchownych wojskowym podległym ich pieczy duchownej i ich rodzinom (żona i dzieci), ściśle przestrzegają przepisy prawa kanonicznego i cywilnego.

16) Nadto mają oni dbać o podniesienie stanu etycznego wojskowych, biorąc z urzędu udział w zarządzie i pracy kulturalno-oświatowej formacji wojsk.

17. Duchowni wojskowi winni zawiadamiać rodzinę o ciężkiej chorobie i śmierci podległych ich pieczy duchownej wojskowych i sporządzać akty zejścia.

18) Kapelani wojskowi w czasie wojny obowiązani są obchodzić okopy, w czasie bitwy działać na punkcie opatrunkowym lub w miejscu wskazanem im przez dowódcę pułku.

19) W sprawach wojskowo-administracyjnych duchowni wojskowi podlegają bezpośrednio temu zwierzchnikowi wojskowemu, do którego dowództwa są przydzieleni; władza dyscyplinarna nad nimi należy zasadniczo do zwierzchników duchownych wojskowych.

20) Zwierzchnicy oddziałów, w skład których wchodzą duchowni wojskowi, mają prawo:

a) udzielania urlopów, wedle przepisów obowiązujących oficerów, po zaopinjowaniu przez odnośnego przełożonego duchownego;
b) kontroli nad wojskowemi duchownemi, w sprawach ścisłego przestrzegania przez nich przepisów wojskowo-administracyjnych;
c) udzielanie nagany.

Jeżeli nie wystarczy nagana, która musi być stosowana jako pierwszy stopień kary, ma prawo dowódca oddziału prosić swą władzę wojskową przełożoną o przeniesienie kapelana, co na wniosek odnośnych władz wojskowych uskutecznia M. S. Wojsk. w porozumieniu z biskupem W. P.

d) powiadomienie przez swego przełożonego wojskowego duchownego zwierzchnika, duszpasterza, oddziału o przewinieniu tegoż, celem wdrożenia dyscyplinarnego postępowania.

Wyznanie ewangelicko - reformowane.

Dla zaspokojenia potrzeb religijnych osób wojskowych wyznania ewangelicko-reformowanego, istnieje Wojskowy Urząd Duszpasterski dla Wyznania Ewangelicko-Reformowanego w Warszawie.

Na czele stoi kapelan, który jest równocześnie referentem wyznania ewangelicko - reformowanego w Sekcji Religijnej Wyznań M. S. Wojsk.

Kapelana tego mianuje prezydent Rzeczypospolitej, na skutek wniosku Konsystorza Ewangelicko-Reformowanego w Warszawie (przez Min. W. R. i O. P.).

Zresztą obowiązują tego kapelana analogiczne przepisy jak duchownych wyznania katolickiego.

Wyznanie prawosławne.

Dla zaspakajania potrzeb religijnych osób wojskowych wyznania prawosławnego istnieje Wojskowy Urząd Duszpasterski Wyznania Prawosławnego w Warszawie.

Na czele stoi naczelny wojskowy kapelan wyznania prawosławnego, który jest jednocześnie referentem wyznania prawosławnego w Sekcji Rel. Wyz. M. S. Wojsk. Kandydata przedstawia M. S. Wojsk. najwyższy duszpasterz kościoła prawosławnego w Polsce przez Min. W. R. i O. P.

Naczelnego kapelana mianuje prezydent Rzeczypospolitej.

Zresztą obowiązują tego naczelnego kapelana analogiczne przepisy, jak duchownych wyznania katolickiego.

Wyznanie mojżeszowe.

Dla zaspakajania potrzeb religijnych osób wojskowych wyznania mojżeszowego istnieje w W. P. Główny Urząd Wyznaniowy dla Wojskowych Wyznania Mojżeszowego w Warszawie.

Na czele tego urzędu stoi naczelny rabin wojskowy, który jest jednocześnie referenten wyznania mojżeszowego w Sekcji Wyznań Niekatolickich M. S. Wojsk. w Warszawie.

Przy D. O. K. istnieją Urzędy dla Wojskowych Wyznania Mojżeszowego, na czele których stoją rabini wojskowi.

Rabinów wojskowych mianuje prezydent Rzeczypospolitej.

Zresztą obowiązują rabinów, odnośnie spraw wojskowych, podobne przepisy, jak duchownych wyznania katolickiego.

Postanowienia dla kapelana wyznania marjawitów.

Istnieje Wojskowy Urząd Duszpasterski Starokatolickiego kościoła Marjawitów. Na czele stoi kapelan, będąc jednocześnie referentem Sek. Rel. Wyzn.—M. S. Wojsk.

Kandydata przedstawia biskup odnośny w Polsce, a mianuje prezydent Rzeczypospolitej.

Obowiązki kapelana analogiczne, jak kapelanów innych wyznań.

Jako najwyższy duszpasterz marjawicki w W. P. zależy kapelan w sprawach kościelno-dogmatycznych od biskupa starokatolickiego kościoła marjawickiego, w sprawach zaś wojsk. adm., przez szefa wspomnianej sekcji, od ministra spraw wojsk.

Postanowienia co do mułły wojskowego.

Istnieje Wojskowy Urząd Duszpasterski dla Wyznania mahometańskiego. Na czele stoi mułła wojskowy, będący jednocześnie referentem Sekcji Rel. Wyzn. — M. S. Wojsk.

Kandydata przedstawia M. W. R. i O. P., a mianuje prezydent Rzeczypospolitej.

Obowiązki analogiczne, jak dla kapelanów.

Jako najwyższy duszpasterz mahometański w W. P. zależy mułła wojskowy, w sprawach wojskowo-administracyjnych, od M. S. Wojsk., zaś w sprawach czysto duchownych działa w myśl przepisów swojej wiary i koranu.

Ubiór duchowieństwa wojskowego.

Ubiór: czamara, patki barwy kurtki, wypustka przy patce fioletowa, godło na patce krzyż (ewangelicy — krzyż zachodni gotycki, prawosławni — krzyż wschodni potrójny, marjawici — monstrancja okolona promieniami, mahometanie — półksiężyc). Wszystkie godła z białego metalu, oksydowane.

Ordynansi-ministranci.

Wszyscy kapelani wojskowi mają prawo korzystania z przydziału ordynansów — ministrantów.

Nazwy i stopnie osób duchownych.

Duchowieństwo katolickie.

1) Biskup polowy (gen. dywizji).
2) Dziekan generalny (gen. brygady).
3) Dziekan (pułkownik).
4) Proboszcz (podpułkownik).
5) Starszy kapelan (major).
6) Kapelan (kapitan).

Duchowieństwo ewangelickie.

1) Senjor (pułkownik).
2) Proboszcz ewangelicki przy D. O. K. (podpułkownik).
3) Starszy kapelan ewangelicki (major).
4) Kapelan ewangelicki (kapitan).

Duchowieństwo prawosławne.

1) Protoprezbiter (pułkownik).
2) Dziekan prawosławny przy D. O. K. (podpułkownik) przy D. O. K. Nr. I, IV, VII, VIII i X).
3) Starszy kapelan (major).
4) Kapelan (kapitan).

Wyznanie mojżeszowe.

1) Naczelny rabin (pułkownik).
2) Starszy rabin I klasy (podpułkownik).
3) Starszy rabin II klasy (major).
4) Rabin (kapitan).

Podchorążowie — likwidacja.

Jako instytucja przejściowa czasu wojennego, instytucja podchorążych obecnie likwiduje się, w drodze przemianowania. Dowódcy O. K. przedkładają wnioski nominacyjne podchorążych na podporuczników.

Mianowanie podchorążych i chorążych podporucznikami.

a. Podporucznikami w służbie czynnej można mianować:

1) podchorążych z cenzusem naukowym oficerskim (6 klas szk. średniej), którzy nie ukończyli szkoły podchorążych, jeżeli mają przynajmniej 2 lata służby czynnej w W. P. a w tem 6 miesięcy frontu w oddziałach linjowych, jako podchorążowie;

2) chorążych, którzy posiadają cenzus naukowy oficerski, jeżeli mają conajmniej 2 lata służby czynnej w W. P. a w tem 6 miesięcy frontu w oddziałach linjowych, w stopniu chorążego;

3) podchorążych, którzy posiadają cenzus naukowy oficerski, a nie podpadają pod kategorję 1), po ukończeniu przez nich kursu doszkolenia w szkołach podchorążych, względnie w szkołach centralnych;

4) chorążych, którzy posiadają cenzus naukowy oficerski a nie podpadają pod kategorję 2), po ukończeniu przez nich kursu doszkolenia w szkołach podchorążych, względnie w szkołach centralnych.

Nadto mogą być mianowani podporucznikami ci podchorążowie, którzy już ukończyli Szkołę Podchorążych (kurs), a których wnioski nominacyjne winny były dowództwa przedłożyć po 4-ch mies. służby (Dz. 15/21).

b) Podporucznikami w rezerwie można mianować:

1) podchorążych bezterminowo urlopowanych kategorji a — 1,

2) podchorążych bezterminowo urlopowanych, którzy ukończyli Szkołę Podchorążych, lecz nie posiadają po ukończeniu szkoły podchorążych 4 miesięcy wymaganych, jeżeli posiadają łącznie ze szkołą podchorążych przynajmniej 1 rok służby czynnej;

3) podchorążych kategorji b — 1., którzy nie mają jeszcze pełnych 2 lat służby czynnej w W. P., względnie 6 miesięcy frontu, jako podchorążowie, jakoteż podchorążych kategorji b — 2, którzy nie mają jeszcze pełnego roku służby czynnej w W. P., po odbyciu przez nich jednego ćwiczenia wojskowego z wynikiem dodatnim.

Podchorążowie kategorji b — 3 zostaną w ciągu roku powołani na ćwiczenia wojskowe; po dodatniem ukończeniu będą mianowani podporucznikami.

Podchorążowie kategorji a) 1 — 2, którzy w międzyczasie zostali powołani na kursy uzupełniające doszkolenia, winni je przebyć, a zostaną im one zaliczone, jako obowiązkowe kursy przeszkolenia w myśl Dz. R. 44/20.

Warunkiem wszystkich nominacyj są kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

Wszyscy inni podchorążowie, t. j. tacy, którzy nie posiadają cenzusu oficerskiego naukowego ani też szkoły podchorążych (kurs), bez względu na to, czy pozostają w służbie czynnej, czy w rezerwie, zostaną przemianowani na chorążych rezerwowych.

Na chorążych rezerwy zostaną przemianowani również i tacy podchorążowie kategorji b—3, którzy nie ukończą dodatnio ćwiczenia wojskowego, oraz tacy podchorążowie, którzy mają wprawdzie cenzus i szkołę (kurs) podchor. ukończoną, lecz nie nabyli odpowiednich kwalifikacyj.

Chorążowie rezerwy, ktorzy będą się kwalifikować na zawodowych i zobowiążą się do służby zawodowej, zostaną, w razie zaakceptowania ich prośby o pozostanie, odkomenderowani na kurs doszkolenia, ustanowiony dla chorążych zawodowych. (Szczegóły Dz. R. W. 6/22 poz. 92 i 93).

Chorążowie.

Likwidacja instytucji chorążych w wojsku stałem na czas pokoju.

Instytucja chorążych w wojsku stałem na czas pokoju uległa likwidacji rozkazem M. S. Wojsk. L. 8802/O. V. Szt. Gen. (Dz. R. 23/22 poz. 336). Równocześnie zostały wstrzymane dalsze nominacje podoficerów na chorążych.

Likwidacja chorążych odbywa się w drodze:

a) przemianowania na podporuczników, na zasadzie warunków określonych dekretami wodza naczelnego z dn. 4/2 22 r. Dz. R. 6/22 poz. 92 i z dnia 15/4 22 r. poz. 33.

b) zwolnienia do rezerwy.

Mianowani, w myśl dekretu wodza naczelnego z dn. 15/4 22 r., podporucznicy są odkomederowywani na kursy doszkolenia, celem uzupełnienia swego cenzusu wojskowego.

Chorążowie, którzy nie mają aspiracyj oficerskich, lub też nie odpowiadają warunkom dekretu wodza naczelnego z dn. 15/4 22 r., mają stanowić kategorję chorążych zawodowych t. j. takich, którzy zobowiązali się do odsłużenia pewnej oznaczonej liczby lat. Chorążowie ci mogą być na własną prośbę wcześniej zwalniani od zaciągniętych zobowiązań i przenoszeni do rezerwy.

Chorążowie zawodowi pozostają w służbie czynnej w wojsku na zasadach, jakie określi osobny rozkaz M. S. Wojsk.

Poświadczenia służby dla chorążych.

(Uchwała Rady Ministrów z 10/V 22 r.—Dz. R. 23/22 poz. 337).

Chorążowie, którzy przed uzyskaniem stopnia chorążego posiadali charakter podoficerów zawodowych, wzgl. majstrów wojskowych, otrzymują, po odbyciu ustawowo przewidzianej służby w stopniu podoficerów i chorążych zawodowych, „poświadczenia służby" gwarantujące im, przy równych kwalifikacjach z innymi kandydatami, pierwszeństwo przy ubieganiu się o posady cywilno-państwowe i samorządowe.

Poświadczenia te wysyłają z rozkazu ministra spraw w. dowódcy O. K. dla podległych formacyj, oraz Dep. X Pob. dla pełniących służbę w M. S. Wojsk., na każdorazową prośbę zainteresowanego chorążego, popartą wnioskiem służbowo przełożonych dowódców.

Do otrzymania takiego poświadczenia mają prawo wszyscy chorążowie, po ukończeniu 12 letniej służby wojskowej, o ile nie zostali usunięci ze służby na podstawie orzeczenia karno-sądowego lub dyscyplinarnego.

Chorążym, którzy pragną wcześniej podjąć starania o uzyskanie posady, mogą uprawnieni dowódcy wystawić rok przed upływem ustawowo określonego czasu obowiązkowej służby *tymczasowe poświadczenie* za ubiegły czas służby w wojsku.

Poświadczenia te winny być zamienione, po wysłużeniu przez danego chorążego pełnych 12 lat, na *zwyczajne.*

Objęcie posady może nastąpić dopiero po przesłużeniu obowiązkowego 12-letniego okresu, w myśl odnośnych rozporządzeń R. O. P.

Kapelmistrze wojskowi.

Jako urzędnicy wojsk. będą przemianowani na oficerów służby administracyjnej i przejdą przeszkolenie, o ile posiadają wymagany cenzus oficerski i o ile nie będą przeniesieni do rezerwy.

Kapelmistrzom wojskowym w czynnej służbie nie wolno należeć do „Związku b. Kapelmistrzów Wojskowych", w charakterze członków czynnych. Wolno im jednakże należeć do tego związku w charakterze członków honorowych lub wspierających.

Wszelkie przyjęcia kapelmistrzy wojskowych oraz cywilnych kontraktowych na stanowiska etatowe muszą być zaaprobowane przez O. III. Szt. Gen.

Oddziały, nie posiadające etatowych stanowisk kapelmistrzowskich, o ile we własnym zakresie organizują orkiestrę, nie obciążającą kosztami skarbu państwa, mogą mieć kapelmistrzów jedynie cywilnych, zakontraktowanych na odpowiedzialność korpusu

oficerskiego. O ile oddziały posiadają własnych kandydatów na te stanowiska, winne przesłać odpis umowy i wykaz kwalifikacyj kandydata do Oddz. III. Szt. Gen., celem zatwierdzenia.

Wszelkie samodzielne przyjmowania i zmiany przydziałów wzbronione. W przyszłości kapelmistrze będą uzupełniani z Wojskowej Szkoły Muzycznej.

Odnośnie egzaminu szeregowych, pełniących funkcję kapelmistrzów na kapelmistrzów - daje wyjaśnienia Dz. R. Wojsk. 38/21 poz. 685.

Majstrzy wojskowi.

Przyjęcie do W. P. w charakterze majstrów wojsk. następuje:

1) po złożeniu zobowiązania pozostania w służbie przez lat 12,
2) po zdaniu odpowiedniego fachowego egzaminu,
3) po zbadaniu komisyjnem przydatności,
4) po ukończeniu 6-tygodniowego kursu rekruckiego.

Po ukończeniu tego kursu zostają kandydaci mianowani majstrami wojskowymi 3-ej klasy.

Podkuwaczów mogą komisje egzaminacyjne kwalifikować tylko na młodszych i majstrów.

Młodszy majster: wymagany półroczny kurs wojskowej szkoły podkuwaczy i egzamin.

Majster: to samo, nadto jednoroczny kurs dla wojskowych podkuwaczy i egzamin.

Starszy majster -- zakwalifikowani majstrzy z b. armij zaborczych, po podobnych kursach i egzaminach.

Nazwa dla majstrów wojskowych od dział — „puszkarz"; dla majstrów od broni palnej ręcznej i k. m. — „rusznikarz".

Warunki awansowania.

Młodszy majster wojskowy może uzyskać stopień majstra wojskowego z odznakami plutonowego po 12-miesięcznej służbie w stopniu młodszego majstra wojskowego, zaś majster wojskowy plutonowy — stopień majstra wojskowego z odznakami sierżanta — po dalszych 12 miesiącach służby.

Prócz tego czasokresu wymagane są odpowiednie kwalifikacje.

Programy egzaminów na majstrów wojskowych Dz. R. Woj. 19/21 poz. 381; na majstrów wojskowych służby gospodarczej Dz. R. W. 25/21 poz. 515; na majstrów wojskowych w lotnictwie Dz. R. W. 26/21 poz. 533.

Rozporządzenie o majstrach wojskowych zawiera Dz. Ustaw Rzpltej Nr. 75/20 poz. 513; rozporządzenie wykonawcze ministra spraw wojsk. ogłoszone w Dz. R. W. Nr. 49/20 poz. 1009.

Wedle tego rozporządzenia wykonawczego rozróżnia się następujące kategorje majstrów wojskowych:

a) majstrzy budowlani (cieśle, dekarze dachowi, malarze, murarze i t. p.),
b) majstrzy chemicy (fotografowie, pyrotechnicy i t. p.),
c) „ drogowi,
d) „ ekwipunkowi (np. garbarze, krawcy, powroźnicy, rymarze, szewcy i t. p.),
e) majstrzy elektrotechnicy,
f) „ gospodarczy (młynarze, piekarze, rzeźnicy i t. p.),
g) „ graficy (drukarze, introligatorzy, kreślarze, litografowie i t. p.),
h) majstrzy maszyniści (np. kolejowi, palacze, parowozowi i t. p.),
i) majstrzy metalowcy (blacharze, kotlarze, kowale i t. p.),
j) „ nurkowie,
k) „ podkuwacze,
l) „ stolarze,
ł) „ telemajstrzy (telegraf, radjo i t. p.),
m) „ uzbrojenia (płatowcowi, płatnerze, puszkarze, rusznikarze i t. p.).

Podstawowe obowiązki i prawa podoficerów zawodowych żandarmerji.

I. Ogólnie.

Stopnie: 1) żandarm (kapral),
2) starszy żandarm (plutonowy),
3) wachmistrz żandarmerji (sierżant),
4) starszy wachmistrz żandarmerji (sierżant sztabowy).

Przeniesienie podoficera zawodowego żandarmerji do innej broni lub służby następuje:

a) na własną prośbę, o ile względy służbowe na to pozwalają;
b) w razie zredukowania etatów.

Dla zawarcia małżeństwa trzeba zezwolenia władzy przełożonej, a posiadać należy stopień wachmistrza żandarmerji.

Podoficerowie zawodowi żandarmerji zobowiązują się pisemnie do 6-cioletniej służby w wojsku na stanowisku podoficera zawodowego.

Dalsze zobowiązanie corocznie — na jeden rok.

W czasie wojny obowiązani są przymusowo pozostawać w szeregach.

Zdegradowanie następuje na mocy:

a) wyroku sądowego,
b) orzeczenia dyscyplinarnego

i powoduje powrót do stopnia szeregowego.

Przeniesienie do rezerwy lub pospolitego ruszenia następuje:

a) na własną prośbę,
b) po upływie czasu obowiązkowej służby na rozkaz właściwego dowódcy okręgu korpusu.

Podoficerom zawodowym żandarmerji, którzy przesłużyli 6 lat, przysługuje pierwszeństwo w otrzymaniu stanowisk cywilno-państwowych, co będzie uregulowane ustawowo.

Podoficerowie zawodowi żandarmerji przestają być zawodowymi na skutek:

a) przeniesienia do rezerwy lub pospolitego ruszenia,
b) wyroku sądowego,
c) orzeczenia wydanego przez komisję dyscyplinarną.

II. Mianowania.

Podoficerami zawodowymi żandarmerji będą mianowani ci, którzy:

a) odbyli przewidzianą ustawowo obowiązkową służbę w szeregach,
b) otrzymali odpowiednie kwalifikacje,
c) władają w słowie i piśmie językiem polskim i umieją rachować,
d) nie są w wyższym stopniu od kaprala,
e) odbyli jednoroczną służbę próbną i kurs przy żandarmerji,
f) nie przekroczyli 40 lat życia.

Prawo mianowania przysługuje dowódcom okręgów korpusów, którzy mianowania te ogłaszają w rozkazach dziennych.

III. Awanse.

Awansowanie następuje zawsze o jeden stopień:

1) szeregowiec na starszego szeregowca po kursie próbnym,
2) starszy szeregowy na żandarma po służbie i kursie próbnym,
3) żandarm na starszego żandarma po 1 roku,
4) starszy żandarm na wachmistrza po 1 roku i ukończeniu kursu w Podoficerskiej Szkole Żandarmerji,
5) wachmistrz na starszego wachmistrza po 1 roku.

W czasie wojny czas służby na froncie liczy się podwójnie, poza frontem — 1 miesiąc za 1 i pół miesiąca.

W ciągu jednego roku zalicza się służbę wojenną podwójnie, o ile pobyt poza terenem działań wojennych wywołany jest czasową nieudolnością do służby na skutek pełnienia jej.

Wyjątkowe awanse za męstwo na polu bitwy przewidziane. Dowódcy dywizjonów żandarmerji mianują do stopnia starszego żandarma włącznie; dowódcy okręgów korpusów do stopnia starszego wachmistrza.

Na czas postępowania dyscyplinarnego lub sądowo-karnego zawiesza się dla odnośnych żandarmów mianowania.

Czas pozbawienia wolności z powodu wyroku sądowego nie wlicza się do czasu, wymaganego do awansu.

IV. Urlopy.

4 tygodnie w ciągu roku kalendarzowego.

Urlopy z przyczyn służbowych:

a) w razie przeniesienia — do 2-ch tygodni,
b) po powrocie z niewoli do 8 tygodni.

Urlopy okolicznościowe w ważnych wypadkach do 7 dni.

Urlopy kuracyjne do 6-ciu miesięcy, jedynie na podstawie orzeczenia lekarskiego.

3 do 6 miesięcy po wysłużeniu, dla odbycia praktyki cywilno-państwowej lub prywatnej.

V. Przepisy przejściowe.

Na razie żąda się pisemnych zobowiązań do 2-ch względnie 3-ch lat, w którym to wypadku nie zachowują kandydaci praw, wskazanych w tym rozdziale.

Prawa te zachowują o ile sami zgłoszą pisemnie chęć służenia przez przeciąg 6-ciu lat.

Weterani r. 1863, 1848, 1831.

Pensje — ustalają: Dz. R. W. 91/19. poz. 3416, 9/20. poz. 192, 15/20 poz. 421, dodatek 22/20.

Stopnie. — Weteranom z r. 1831., 1848. i 1863., z wyjątkiem karanych sądownie za przestępstwa, uchybiające godności stanu oficerskiego, przyznanym jest honorowy stopień podporucznika W. P.

Weterani, którzy wylegitymują się tem, że posiadali wyższy stopień oficerski podczas służby w szeregach powstańczych, otrzymują ten stopień.

Weterani korzystają ze wszystkich praw i przywilejów oficerów armji czynnej, z wyjątkiem stałego uposażenia służbowego, wzamian za co otrzymują stałą, dożywotnią pensję.

SPRAWY PRAWNICZE I HONOROWE.

Wyciąg z wojskowej ustawy karnej.

Jednolitość wymiaru sprawiedliwości w wojsku polskiem została prawnie wprowadzona ustawą z dnia 29 lipca 1919 r., przez recepcję K. K. W. niemieckiego z roku 1882, z dopuszczeniem stosowania tych ustaw dzielnicowych, które ze względu na właściwość terytorjalną, byłyby w wypadkach przestępstw pospolitych przez sądy ogólne stosowane.

Wedlug wojskowych ustaw karnych sądzi się tylko te przestępstwa osób wojskowych, które są wojskowemi zbrodniami lub wojskowemi występkami; wszelkie inne przestępstwa mają być sądzone według powszechnych ustaw karnych.

Za osoby wojskowe uważa się osoby stanu żołnierskiego i urzędników wojskowych, należących do wojska polskiego lub do marynarki polskiej.

Za naruszenie prawa karnego przez wykonanie rozkazu w sprawach służbowych odpowiada jedynie przełożony, który wydał rozkaz. Podwładny, spełniający rozkaz, może być jedynie karany za uczestnictwo gdy wydany mu rozkaz przekroczył albo gdy wiedział o tem, że rozkaz przełożonego dotyczył czynu, którego celem było spełnienie ogólnej albo wojskowej zbrodni lub występku.

Kodeks karny wojskowy dzieli przestępstwa na zbrodnie i występki. Pierwsze z nich są zagrożone karą śmierci lub karą pozbawienia wolności powyżej lat pięciu, drugie — karą pozbawienia wolności poniżej lat pięciu.

Stosowanie okoliczności wyłączających, łagodzących lub powiększających karę zależne jest od tego, czy wina była umyślna (zły zamiar t. j. wola i świadomość sprawy) czy też nieumyślna (brak świadomości albo woli).

Zbrodnie ulegają karze tylko w wypadkach winy umyślnej, występki mogą ulegać karze przy obydwóch postaciach winy.

Podstawą uchylenia karności jest:

niepoczytalność sprawy (stały lub przemijający stan chorobliwy psychiki);

stan przymusu nieodpornego (wykonanie działania pod przemożnym wpływem cudzego oddziaływania wbrew świadomości i woli sprawcy);

stan wyższej konieczności (wykonanie działania pod wpływem niebezpieczeństwa, grożącego życiu człowieka; jednakże z wykluczeniem wypadku, gdy narażenie się na niebezpieczeństwo jest obowiązkiem sprawcy a samo uchylenie się od niebezpieczeństwa uważane jest za przestępstwo);

stan obrony koniecznej, nieświadomość, błąd lub przypadek;

wreszcie niepoczytalność i zmniejszona odpowiedzialność (afekt, niedorozwój, obawa i t. d.).

Karalności czynu lub zaniechania nie wyłącza okoliczność, że sprawca uważał swe postępowanie za nakazane przez swe sumienie lub przepisy swej religji.

Naruszenie obowiązku służbowego z bojaźni przed osobistem niebezpieczeństwem ulega karze tak samo, jak umyślne naruszenie obowiązku służbowego.

W wypadkach przestępstw przeciw obowiązkom subordynacji wojskowej, jako też wszystkich przestępstw, spełnionych w wykonywaniu służby, zawinione upicie się sprawcy nie stanowi okoliczności łagodzących wymiaru kary.

Przy karaniu za wojskowe zbrodnie i występki orzeczenie przewidzianej w ustawie kary jest niezależne od wieku sprawcy.

Ściganie wojskowych zbrodni lub występków nie zależy od wniosku poszkodowanego lub innej osoby, uprawnionej do wniosku.

Winny popełnienia dwu lub więcej przestępstw wojskowych lub pospolitych, przed zapadnięciem orzeczenia o winie, ulega karze jedynie według przepisu, grożącego karą najsurowszą za jedno ze zbiegających się przestępstw, przy uwzględnieniu zbiegu przestępstw, jako okoliczności obciążającej.

Karę powiększoną (pozbawienia wolności do podwójnego wymiaru, oznaczonego za daną zbrodnię lub występek nie przekraczającą jednak najwyższego ustawą dopuszczalnego wymiaru o ile ustawa karna wojskowa nie zawiera szczególnych postanowień, orzeka się: 1) względem przełożonych, którzy wspólnie z podwładnymi przestępstwo spełnili lub wogóle brali udział w przestępstwie podwładnych; 2) jeżeli spełniono przestępstwo z nadużyciem broni, uprawnień służbowych lub podczas wykonywania służby; 3) jeżeli przestępstwo spełniło wspólnie więcej osób, zebranych w zbiegowisko lub w obecności tłumu.

Kary stosowane względem osób stanu żołnierskiego są następujące: kara śmierci; kara pozbawienia wolności, a to więzienie, twierdza lub areszt; kara na czci: a) wydalenie z wojska lub marynarki; b) dla oficerów: zwolnienie ze służby; c) dla podoficerów: degradacja.

Kary stosowane względem urzędników wojskowych: kara śmierci, kara pozbawienia wolności, jak względem osób stanu żołnierskiego, kara utraty urzędu.

Karę śmierci wykonywa się przez rozstrzelanie, jeżeli orzeczono ją za zbrodnię wojskową, a w polu również za zbrodnię niewojskową.

Kara pozbawienia wolności jest albo dożywotnia, albo czasowa. Najwyższy wymiar czasowej kary pozbawienia wolności wynosi lat 15, najniższy 1 dzień.

Karą więzienia lub twierdzy jest kara pozbawienia wolności, jeżeli czas jej trwania przenosi 6 tygodni; w razie krótszego czasu trwania jest ona karą aresztu.

Rodzaje aresztu są: areszt domowy, lekki, średni i ścisły.

Areszt domowy stosuje się do oficerów; areszt lekki, średni — do podoficerów i szeregowych; areszt ścisły — jedynie do szeregowych.

Wydalenie z wojska lub marynarki względem podoficerów i szeregowców musi być orzeczone zawsze obok domu karnego, a obok utraty obywatelskich praw honorowych tylko wówczas, jeżeli czas jej trwania przekracza lat 3.

Względem oficerów musi być orzeczone wydalenie obok kary domu karnego lub utraty obywatelskich praw honorowych bez względu na czas jej trwania.

Zwolnienie ze służby *musi* być orzeczone obok orzeczenia niezdolności do piastowania urzędów publicznych i w wypadkach, w których względem podoficerów wskazaną jest degradacja, a *może* być orzeczone obok kary pozbawienia wolności na czas dłuższy, niż rok i w wypadkach, w ktorych względem podoficerów degradacja jest dopuszczalna.

Z karą zwolnienia ze służby nie jest połączoną utrata tytułu służbowego, orderów i honorowych odznaczeń, ani też prawa do emerytury, jak to ma miejsce przy karze wydalenia z wojska.

Degradacja *musi* być orzeczona obok więzienia na czas dłuższy niż jeden rok i obok pozbawienia zdolności piastowania urzędów publicznych, a *może* być orzeczona obok więzienia na czas do 1 roku lub krótszy, za ponowne powtórzenie przestępstwa, za przestępstwa jak kradzież, sprzeniewierzenie, rabunek, wymuszenie, paserstwo, oszustwo lub fałszowanie dokumentów — nawet, gdy utrata obywatelskich praw honorowych niema miejsca. Kara ta pociąga za sobą powrót do stopnia szeregowca i utratę uprawnień, nabytych przez służbę podoficerską, o ile je można odebrać orzeczeniem sędziowskiem.

Względem wyższych urzędników wojskowych (t. j. tych, których stopnie odpowiadają stopniom oficerskim) stosuje się areszt, jako areszt domowy, względem niższych (t. j. tych którzy takich stopni nie posiadaja) — jako areszt lekki.

Ściganie zbrodni wojskowych przedawnia się: 1) jeżeli zagrożone są karą śmierci lub dożywotniego domu karnego, po ulywie lat 20; 2) jeżeli zagrożone są karą, której najwyższy wymiar przenosi lat 10, po upływie lat 15; 3) jeżeli zagrożone są karą, które najwyższy wymiar nie przenosi lat 10, po upływie lat 10.

Ściganie występków wojskowych, zagrożonych karą, której najwyższy wymiar przenosi 3 miesiące więzienia, przedawnia się po upływie lat 5, ściganie innych występków wojskowych, po upływie lat 3-ch.

Przedawnienie nie biegnie przez czas, w którym, z mocy przepisu prawnego, ściganie karne nie może być rozpoczęte lub dalej prowadzone.

Prawomocnie orzeczone kary za zbrodnie i występki wojskowe przedawniają się i nie podlegają wykonaniu: 1) po upływie lat 30, jeżeli orzeczono karę śmierci lub dożywotniego ciężkiego więzienia albo dożywotniej twierdzy; 2) po upływie lat 20, jeśli orzeczono karę ciężkiego więzienia lub twierdzy ponad lat 10; 3) po upływie lat 15, jeśli orzeczono karę ciężkiego więzienia do lat 15, albo twierdzy od lat 5 do 10, albo więzienia powyżej lat 5; 4) po upływie lat 10, jeśli orzeczono karę twierdzy lub więzienia od lat 2 do lat 5; 5) po upływie lat 5, jeśli orzeczono karę twierdzy lub więzienia do lat 2; 6) po upływie lat 2, jeśli orzeczono areszt.

Bieg przedawnienia rozpoczyna się z dniem, w którym wyrok stał się prawomocny.

Karę śmierci przewiduje kodeks karny wojskowy także, gdy cudzoziemiec lub obywatel polski dopuści się podczas wojny przeciw Rzeczypospolitej Polskiej na terenie wojennym, jednego z niżej wymienionych przestępstw, a to gdy kto: umyślnie, by dać pomoc nieprzyjacielskiej sile zbrojnej lub przynieść szkodę wojskom polskim lub sprzymierzonym na pytanie w sprawach służbowych świadomie powie nieprawdę przełożonemu, niszczy lub czyni niezdatnemi do użytku drogi lub urządzenia telegraficzne, zdradzi tajemnicę posterunku, hasło lub odzew; w obliczu nieprzyjaciela składa fałszywe meldunki lub zaniecha podania prawdziwych, służy nieprzyjacielowi, jako przewodnik w przedsięwzięciach wojennych przeciw polskim lub sprzymierzonym wojskom, albo — jako przewodnik — błędnie kieruje polskie lub sprzymierzone wojska; w obliczu nieprzyjaciela daje wojskowe sygnały lub inne znaki w sposób mogący zaniepokoić wojska lub je błędnie skierować, albo wzywa do ucieczki lub przeszkadza zbiórce rozproszonych szeregowych; nie wykona całkowicie lub częściowo rozkazu służbowego albo tenże samowolnie go zmieni; podejmie ustne lub pisemne porozumienie się lub pośredniczenie w temże z osobami w wojsku nieprzyjacielskiem, marynarce nieprzyjacielskiej lub w kraju nieprzyjacielskim, w sprawach tyczących się prowadzenia wojny; rozpowszechnia w wojsku odezwy i obwieszczenia nieprzyjacielskie; zaniecha obowiązkowej pieczy nad zaopatrzeniem wojsk; wypuści na wolność nieprzyjacielskich jeńców wojennych; poda do wiadomości nieprzyjaciela księgę sygnałów lub wyciąg z niej.

W wypadkach mniejszej wagi stosuje się ciężkie więzienie na czas nie krótszy, jak lat 10 lub dożywotnie ciężkie więzienie.

Zbrodnie i występki wojskowe żołnierzy, jak zdrada (stanu, kraju, wojenna), naruszenie obowiązku w polu, samowolne oddalenie się, niestawienie się urlopowanych, dezercja (z wyjątkiem dezercji z posterunku w obliczu nieprzyjaciela lub z oblężonej twierdzy, które to przestępstwo karze się śmiercią), ucieczka aresztowanego, samouszkodzenie, udanie niezdatności, tchórzostwo, naruszenie obowiązku z obawy, uchybienie czci, obraza przełożonego, nieposłuszeństwo, czynne targnięcie się na przełożonego, podżeganie do nieposłuszeństwa, podżeganie do rokoszu, szerzenie niezadowolenia, rokosz, rozruch, przestępstwa przeciwko warcie, wyzwanie przełożonego na pojedynek, nadużycie władzy służbowej, skłonienie podwładnego do przestępstwa, przekroczenie prawa karania, wpływanie na wymiar sprawiedliwości, samowola władzy, obraza podwładnego, uderzenie podwładnego, samowolne branie zdobyczy, plądrowanie, obdzieranie rannych, maruderstwo, uszkodzenie przedmiotów służbowych, kradzież i przywłaszczenie, sprzedajność, opuszczenie posterunku, bezprawne użycie broni, małżeństwo bez pozwolenia, upicie się i inne ulegają karom pozbawienia wolności na czas przewidziany ustawą karną, zależnie od okoliczności obciążających, wzgl. łagodzących.

Obrońcy wojskowi.

Dziennik Rozkazów Wojskowych ogłasza nazwiska tych obrońców sądowych, którzy są w myśl § 91 ust. 2 i 92 p. k. w. uprawnieni do przyjmowania obron przed Najwyższym Sądem Wojskowym, sądami okręgowemi i sądami rejonowemi. Osoby nie objęte listami, umieszczanemi w Dziennikach Rozkazów Wojskowych, nie mogą być dopuszczane do obron przed sądami wojskowemi, prócz tych osób, które wniosły podanie o wpisanie na listę obrońców wojsk. i wykażą się zaświadczeniem szefa Dep. IX. Sprawiedl. M. S. Wojsk., zezwalającym na tymczasowe wykonywanie obrony.

Wyciąg z przepisów dyscyplinarnych.

Przepisy dyscyplinarne dla wojska ustalają pojęcie dyscypliny wojskowej, pojęcie o przełożonych i starszych wojskowych, obowiązki przełożonych i starszych wojskowych, rodzaj przewinień karanych dyscyplinarnie; oznaczają osoby, podlegające władzy dyscyplinarnej, rodzaj kar dyscyplinarnych, zakres władzy dyscyplinarnej poszczególnych przełożonych wojskowych, wykonanie kar dyscyplinarnych, a w końcu normują przepisy prowadzenia odnośnych ksiąg, kar, kontroli karania dyscyplinarnego i zażaleń.

Dyscyplina wojskowa polega na ścisłem wykonywaniu prawideł, obowiązujących wszystkich wojskowych, normujących wzajemny ich stosunek do siebie, tak w czasie służby, jak i poza

służbą i ma na celu utrzymanie ducha żołnierza na takim poziomie, aby był on gotów każdej chwili oddać życie za Ojczyznę, odwagą, wytrwałością i pracą, dążył do zwycięstwa w boju, oraz świadomie i dobrowolnie wykonywał rozkazy przełożonych i starszych wojskowych.

Przełożonym wojskowym jest ten oficer, szeregowy oraz urzędnik wojskowy, który ponosi odpowiedzialność za dyscyplinę, wyszkolenie wojskowe, porządek w powierzonym mu oddziele, urzędzie lub zakładzie wojskowym. Przełożony wojskowy ma prawo wydawania rozkazów swoim podwładnym i karania ich; to prawo karania nie przysługuje podoficerom.

Wszelkie działania i zaniechania przeciwne dyscyplinie podlegają karze w drodze sądowo-karnej, a w wypadkach mniejszej wagi — w drodze dyscyplinarnej.

Przy stosowaniu kar dyscyplinarnych należy przedewszystkiem ustalić stan faktyczny zajścia, a karę wymierzyć z reguły dopiero następnego dnia, po wezwaniu winnego do raportu karnego.

Przewinienia, podlegające karom tylko w drodze dyscyplinarnej, ulegają przedawnieniu po upływie trzech miesięcy od chwili spełnienia, jeżeli nie nastąpiło pociągnięcie winnego do odpowiedzialności przez przełożonego wojskowego.

O ile przełożony wojskowy uznaje swój zakres działania za niewystarczający, winien przedstawić sprawę wyższemu przełożonemu wojskowemu do załatwienia dyscyplinarnego.

W razie wątpliwości, czy dany czyn można karać dyscyplinarnie, rozstrzyga przełożony wojskowy, uprawniony do wszczęcia sprawy karnej.

W myśl § 2 wojskowej procedury karnej (art. 128 R. R. M. z dnia 10 maja 1920 r.), dowódca ma prawo karania dyscyplinarnego podwładnych, z pominięciem postępowania sądowego, do 4 tygodni aresztu lekkiego lub domowego, względnie do 3 tygodn średniego lub 14 dni ścisłego aresztu:

1) przy przestępstwach pospolitych, zagrożonych karą pozbawienia wolności do sześciu miesięcy (drobna kradzież, sprzeniewierzenie, oszustwo i t. d. — z rosyjskiego kodeksu karnego z r. 1903 art. 272, art. 581 p. 4, 574 p. 4, 442 p. 2, 591 p. 5 i t. d.; z austrjackiej ustawy karnej z r. 1852 §§ 460, 461, 464, 411 i t. d.) — o ile wymierzenie kary dyscyplinarnej jest wystarczającem. O ukaraniu dyscyplinarnem w tych wypadkach powinien decydować charakter przestępstwa, niewielka szkoda, brak specjalnych kwalifikacyj, któreby ustawowo wymagały wysokiego wymiaru kary, poprzednie nienaganne zachowanie się sprawcy;

2) w wypadkach mniejszej wagi za występki, przewidziane w wojskowym kodeksie karnym:

a) za samowolne oddalenie się z oddziału, przekroczenie terminu urlopowego, ucieczkę aresztowanego, o ile niema kwalifikacji dezercji z §§ 64, 79 w. k. k.;

b) za naruszenie czci, należnej przełożonemu, przez głośne użalanie się na zarządzenia przełożonego lub sprzeciwianie się naganie (§ 89 ust. 1);

c) za nieposłuszeństwo rozkazowi w sprawach służbowych (niewykonanie, zmiana, przekroczenie, odmowa rozkazu) — z §§ 92, 93, 94 w. k. k.;

d) za samowolną czynność osoby wojskowej, polegającą na wydawaniu rozkazów lub karaniu bez upoważnienia (§ 120 w. k. k.);

e) za obrazę podwładnego, lub obchodzenie się z nim sprzecznie z przepisami z § 121 ust. 1.;

f) za umyślne i bezprawne uszkodzenie, niszczenie lub zbywanie przedmiotów służbowych, bez osiągnięcia osobistej korzyści materjalnej z § 137 w. k. k.;

g) za opuszczenie posterunku przez dowódcę warty, oddziału, lub przez wartownika, oraz za czynienie się niezdolnym do pełnienia służby (§ 141 p. 1);

h) za nieostrożne obchodzenie się z bronią, lub amunicją, które spowoduje tylko lekkie uszkodzenia ciała (§ 148 w. k. k.);

i) za upicie się w służbie, spowodowanie przez to niezdolności do spełniania swych obowiązków służbowych (§ 151 w. k. k.);

j) za nadużycie władzy służbowej, o ile przestępstwo polega na pożyczeniu pieniędzy lub przyjęciu podarunku, bez uprzedniej wiedzy wspólnego przełożonego (§ 114 w. k. k.).

W sprawach o przestępstwa, ścigane jedynie na żądanie oskarżyciela prywatnego, ukaranie dyscyplinarne jest dopuszczalne tylko za jego zgodą (z rosyjskiego kodeksu karnego z r. 1903. art. 530, 531, 532 punkty 1, 2 i 3, art. 475 i t. d.; z niemieckiej ustawy karnej z r. 1871 § 247 cz l, 185, 186, 187, przy uwzględnieniu § 196 i t. d.; z austrjackiej ustawy karnej z 1852 §§ 487, 494 i t. d.) — są to występki przeciwko bezpieczeństwu, czci, oraz kradzież lub sprzeniewierzenie w rodzinie.

Władzy dyscyplinarnej podlegają osoby wojskowe, należące do wojska stałego, osoby należące do rezerwy, pospolitego ruszenia, z chwilą powołania ich do służby czynnej lub na ćwiczenia i zebrania kontrolne, osoby mające prawo noszenia munduru wojskowego, w chwili, gdy z tego prawa korzystają faktycznie, inwalidzi wojskowi w zakładach dla nich przeznaczonych, w końcu jeńcy wojenni i zakładnicy, oddani pod nadzór władz wojskowych oraz na okrętach wojennych.

Kary dyscyplinarne są następujące (Dz. R. W. № 4/20 poz. 60):

Dla szeregowców i starszych żołnierzy: nagana przy rozkazie dziennym, zakaz opuszczania koszar lub obozu do 4 tygodni, roboty karne do 4 tygodni, areszt lekki lub areszt ciężki do 4 tygodni i degradacja zwykła lub połączona z karą aresztu.

Dla podoficerów: nagana ze strony przełożonego wojskowego, zakaz opuszczania koszar lub obozu do 4 tygodni, areszt lekki lub areszt ciężki do 4 tygodni i degradacja zwykła lub połączona z karą aresztu.

Dla oficerów, podchorążych i urzędników wojskowych: upomnienie ze strony przełożonego wojskowego, nagana pisemna, areszt domowy lub obozowy albo areszt na odwachu do 4 tygodni, pozbawienie funkcji (zawieszenie w czynności) i zwolnienie z wojska (przeniesienie do rezerwy lub w stan spoczynku).

Oficerów (urzędników wojskowych) pozbawionych funkcji (zawieszonych w czynnościach) i podoficerów zdegradowanych przenosi się do innego pułku lub równorzędnego oddziału.

Władza dyscyplinarna nie jest przywiązana do stopnia, lecz do stanowiska służbowego i przechodzi sama przez się na następcę, a przekazanie jej na innych dowódców jest niedopuszczalne.

Względem duchownych wojskowych przysługuje przełożonym wojskowym, od dowódcy pułku wzwyż, prawo dyscyplinarnego karania tylko przez upomnienie i naganę pisemną. Pozatem władzę dyscyplinarną sprawuje ich zwierzchnia duchowna władza wojskowa.

Zakres władzy dyscyplinarnej poszczególnych przełożonych wojskowych (Dz. Rozk. Wojsk. 4/20 poz. 60):

A) Dowódców plutonów i równorzędnych oddziałów tudzież przełożonych wojskowych w urzędach i zakładach wojskowych, o ile dowódcą (przełożonym) jest podporucznik lub porucznik (urzędnik wojskowy) —

1) względem szeregowców: nagana, zakaz opuszczania koszar lub obozu do dni trzech, robota karna do dni trzech;
2) względem podoficerów: nagana, zakaz opuszczania koszar lub obozu do jednego dnia;
3) względem sierżantów: nagana.

Wymienieni przełożeni (dowódcy) meldują o wymierzeniu kary dyscyplinarnej dowódcy kompanji.

B) Dowódców kompanij i t. d. jak w pkt. A), dla których etatowo przewidziany jest stopień kapitana (urzędnika wojskowego IX r.) —

1) względem szeregowców i podoficerów: kary porządkowe, areszt lekki i ciężki do jednego tygodnia;
2) względem oficerów (urzędników wojskowyh) i podchorążych: kary porządkowe, areszt domowy do jednego tygodnia.

C) Dowódców bataljonów i t. d., dla których etatowo przewidziany jest stopień oficera sztabowego (urzędnika wojskowego od VIII r. począwszy):

1) względem szeregowców i podoficerów: kary porządkowe, areszt lekki i ciężki do dwóch tygodni;

2) względem oficerow (urzędników wojskowych) i podchorążych: kary porządkowe, areszt domowy do dwóch tygodni i areszt na odwachu do jednego tygodnia.

D) Dowódców pułków i t. d., dla których etatowo przewidziany jest stopień pułkownika:

1) względem szeregowców: kary porządkowe, areszt lekki i ciężki do trzech tygodni i pozbawienie charakteru starszego żołnierza;
2) wględem oficerów: kary porządkowe, areszt lekki i ciężki do trzech tygodni.

E) Dowódców brygad i równorzędnych jednostek taktycznych i t. p., dla których etatowo przewidziany jest stopień generała-podporucznika:

1) względem szeregowych: kary porządkowe i inne, bez ograniczenia;
2) względem oficerów (urzędników wojskowych) i podchorążych: kary porządkowe, areszt domowy do czterech tygodni i areszt na odwachu do trzech tygodni.

F) Dowódców dywizji i dowódców wojskowych wyższych, tudzież przełożonych wojskowych w urzędach i zakładach, dla których etatowo przewidziany jest stopień generała-porucznika lub wyższy: kary porządkowe i inne, bez ograniczenia.

Karę pozbawienia funkcji (zawieszenia w czynnościach), na wniosek wyższych dowódcówców od dowódcy dywizji wzwyż, wymierza minister spraw wojskowych.

Kara zwolnienia z wojska (przeniesienia do rezerwy lub w stan spoczynku) może być wymierzona tylko po uprzedniem przeprowadzeniu dochodzeń. Uprawnionym do jej orzeczenia jest prezydent Rzeczypospolitej.

Zakres władzy dyscyplinarnej dowódców detaszowanych oddziałów jest o jeden stopień wyższy, tak np. dowódcy kompanji przysługują prawa dowódcy bataljonu i t. d.

Kary dyscyplinarne wykonywa się z reguły niezwłocznie po ich wymierzeniu.

Kary dyscyplinarne szeregowców ogłasza się w rozkazie dziennym odnośnego dowództwa — kary podoficerów podaje się do wiadomości na zbiórce podoficerów.

W czasie wojny przełożeni wojskowi, od dowódcy dywizji wzwyż, uprawnieni są do nadawania poszczególnym przełożonym, podwładnym niższym, wyższej władzy dyscyplinarnego karania, niż im w myśl powyższych przepisów przysługuje.

Książki kar prowadzą kompanje i pułki wzgl. równorzędne im oddziały.

Przy awansie na oficera sztabowego lub generała, wykreśla się uprzednie kary dyscyplinarne w księdze, tak, żeby stały się nieczytelne. Takiemu wykreśleniu ulegają kary dyscyplinarne, jeżeli ukarany w służbie czynnej zachowywał się przez dwa lata nienagannie.

Każdemu wojskowemu i urzędnikowi wojskowemu, który uważa, że ze strony przełożonych spotkała go krzywda, wolno się żalić. Zażalenie przedstawia się drogą służbową, albo podczas inspekcji ustnie lub pisemnie, a rozstrzyga je w pierwszej instancji zasadniczo najbliższy przełożony wojskowy tego, przeciw któremu zażalenie jest skierowane.

Żalić się można dopiero następnego dnia po fakcie, który stanowi powód zażalenia i nie później, jak po upływie 14-tu dni od tego faktu.

Kompanje i pułki, względnie równorzędne im oddziały, urzędy i zakłady wojskowe prowadzą księgi zażaleń.

Przełożeni wojskowi winni wglądać w księgi zażaleń i uchylać nieprawidłowości, sprawdzając swym podpisem sprzeczności z dotyczącemi przepisami.

Stosunek osób wojskowych do sądów cywilnych.

Osoby wojskowe podlegają za przestępstwa przewidziane w kodeksie karnym wojskowym i za przestępstwa przewidziane w powszechnych ustawach karnych — właściwości sądów wojskowych, zaś za wykroczenia przeciw ustawom skarbowym i administracyjnym podlegają one właściwości sądów wzgl. władz cywilnych, w których to wypadkach, gdy chodzi o wykonanie kary pozbawienia wolności, władze cywilne muszą się zwracać do władz wojskowych.

Osoby wojskowe podlegają właściwości sądów wojskowych tylko w czasie pozostawania w rzeczywistej służbie wojskowej t. j. od dnia zmobilizowania ich do zdemobilizowania, a osoby stanu urlopowanych od dnia, na który zostali powołani, aż do ich zwolnienia, pozatem podlegają oni właściwości sądów cywilnych.

W razie rozwiązania wojskowego stosunku służbowego przechodzi wykonanie orzeczonych przez sądy wojskowe kar na sądy wzgl. władze cywilne.

W wypadku kiedy skazanie przez sąd cywilny nastąpiło przed rozwiązaniem stosunku służbowego, wyroku jednak przedtem nie wykonano, a wykonanie ma nastąpić w czasie, kiedy skazany jest już żołnierzem, musi skazany odcierpieć karę już jako żołnierz, w granicach swego wojskowego stanu, z zastosowaniem w tej mierze trybu postępowania przy wykonaniu kary przez władze wojskowe. Dotyczy to tylko takich kar, które same przez się, gdyby były przez sąd wojskowy orzeczone, nie rozwiązałyby wojskowego stosunku służbowego, a więc kar grzywny i pozbawienia wolnośc prócz ciężkiego więzienia.

Jeżeli skazany wskutek wyroku przestał być żołnierzem i po odcierpieniu kary do służby wojskowej nie powraca, wykonanie orzeczonej kary co do niego powinno stanowić troskę władz cywilnych. Powód rozwiązania stosunku służbowego jest dla mających nastąpić skutków rzeczą obojętną.

Oficerski Trybunał Orzekający w Warszawie.

Do jego zakresu działania należy:

a) rozpatrywanie zarzutów czynionych oficerom, a popełnionych w czasie służby przed wstąpieniem do W. P.;

b) rozpatrywanie spraw przyjmowania do W. P. byłych oficerów państw zaborczych, o ile zachodzą jakiekolwiek wątpliwości co do ich zachowania się w służbie poprzedniej;

c) sprawy, podpadające pod kompetencję oficerskich sądów honorowych, przekazane przez ministra spraw wojskowych;

d) rozpatrywanie spraw przyjęcia lub zatrzymania już przyjętych oficerów do W. P. nie polskiej narodowości.

Oficerski Trybunał Orzekający składa się z 8 członków i z 8 zastępców.

Orzeczenia trybunału przedkłada przewodniczący, wraz z pisemnemi motywami, ministrowi spraw wojskowych, który po zatwierdzeniu przedkłada je prezydentowi Rzeczypospolitej — do ostatecznej decyzji.

Minister może nakazać powtórne rozpatrzenie sprawy, które wykonuje stała komisja śledcza.

Po zbadaniu przedkłada ona wynik Oficerskiemu Trybunałowi Orzekającemu.

Dokumenty w obcych językach.

Tłumaczenie.

Wszelkie dokumenty w obcych językach, załączone do nadsyłanych do M. S. Wojsk. pism, mogą być przedkładane jedynie tylko w uwierzytelnionych tłumaczeniach na język polski.

Dokumenty w obcych językach, nietłumaczone na język polski i nieuwierzytelnione, mają być petentom przez departamenty i urzędy M. S. Wojsk zwracane, względnie, o ile okażą się do załatwienia sprawy zbyteczne, mogą nie być brane w rachubę (Dz. R. 4/20).

Sprawy honorowe.

(Źródło: *Filimowski.* „Poradnik w sprawach honorowych"
„ *Boziewicz.* „Polski kodeks honorowy").

Następujące zasady w załatwieniu spraw honorowych obowiązują osoby cywilne, oficerów zaś o tyle, o ile nie pozostają w sprzeczności z postanowieniami statutu o oficerskich sądach honorowych.

1) O osobach, zdatnych do żądania i dawania zadośćuczynienia (satysfakcji) honorowego.

Pojęciem osoby zdolnej do żądania i dawania satysfakcji honorowej albo krótko: osobami honorowemi lub z angielskiego: gentlemanami nazywamy (z wykluczeniem osób duchownych) te osoby płci męskiej, które z powodu *wykształcenia, inteligencji osobistej lub stanowiska społecznego* wznoszą się ponad zwyczajny poziom uczciwego człowieka.

Z tytułu *wykształcenia* zaliczyć należy do osób zdolnych do żądania i dawania satysfakcji honorowej tych wszystkich, którzy ukończyli szkoły średnie.

Mimo braku wykształcenia średniego należy wciągnąć pod pojęcie osób honorowych tych wszystkich, którzy swoją *inteligencją* lub *wybitnemi zdolnościami* w rzeczywistości dorośli, jeśli nie przewyższyli poziom średniego wykształcenia.

Osoby, nie posiadające wymaganych kryterjów, posiadają mimo to zdolność dawania i żądania zadośćuczynienia honorowego, o ile *zajmują wybitne stanowisko społeczne.*

Wszyscy ludzie honorowi są sobie bezwzględnie równi. Dlatego nie wolno odmawiać zadośćuczynienia z powodu różnicy stanu, urodzenia, stanowiska lub majątku.

Osoba odmawiająca na takiej podstawie satysfakcji honorowej staje się niehonorową.

Wykluczonymi ze społeczności ludzi honorowych są osoby, które dopuściły się pewnego, ściśle kodeksem honorowym określonego, czynu:

a mianowicie:

1) osoby karane przez sąd państwowy za przestępstwo, pochodzące z chciwości zysku, lub inne, mogące danego osobnika poniżyć w opinji ogółu;

2) denuncjant i zdrajca;

3) tchórz w pojedynku lub na polu bitwy;

4) homoseksualista;

5) dezerter z armji polskiej;

6) nieżądający satysfakcji za ciężką zniewagę, wyrządzoną przez człowieka honorowego;

7) przekraczający zasady honorowe w czasie pojedynku lub pertraktacyj honorowych;

8) odwołujący obrazę na miejscu starcia przed pierwszym złożeniem, względnie pierwszą wymianą strzałów;

9) przyjmujący utrzymanie od kobiet, nie będących jego najbliższemi krewnemi;

10) kompromitujący cześć kobiet niedyskrecją;

11) notorycznie łamiący słowo honoru;

12) zeznający fałsz przed sądem honorowym;

13) gospodarz, łamiący prawa gościnności, przez obrażenie gości we własnem mieszkaniu;

14) ten, kto nie broni czci kobiet, pod jego opieką pozostających;

15) piszący anonimy;

16) oszczerca;

17) notoryczny alkoholik, o ile w stanie nietrzeźwym popełnia czyny, poniżające go w opinji społecznej;

18) ten, kto nie płaci w terminie honorowych długów;

19) fałszywy gracz w hazardzie;

20) lichwiarz i paskarz;

21) paszkwilant i członek redakcji pisma paszkwilowego;

22) rozszerzający paszkwile;

23) szantarzysta;

24) przywłaszczający sobie nieprawnie tytuły, godności lub odznaczenia;

25) obcujący ustawicznie z ludźmi notorycznie niehonorowymi;

26) podstępnie napadający (z tyłu, z ukrycia i t. d.);

27) sekundant, który naraził na szwank honor swego klijenta;

28) stawiający zarzuty przeciw honorowi osoby drugiej i uchylający się od ich podtrzymania przed sądem honorowym.

Nieślubne urodzenie nie stanowi powodu do odmówienia satysfakcji honorowej.

2) Rodzaje obrazy czci. Zastępcy (sekundanci) honorowi.

Rodzaje obrazy czci (honoru) rozróżnić należy według stopnia:

1-szy stopień stanowi obraza czci lekka, polegająca na zarzucie braku dobrego wychowania, taktu lub delikatnego uczucia, podrażnienia czyjejś miłości własnej, przez bagatelizowanie, niegrzeczne zachowanie się i t. p.

2-gi stopień obrazy, czyli obrazę ciężką, stanowią przypadki, w których ktoś drugiego przed osobami postronnemi ośmiesza, bagatelizuje, wyraża się powątpiewająco co do własności jego charakteru, w szczególności wątpi w czyjąś prawdomówność, w dotrzymanie danego przyrzeczenia lub słowa honoru; tu należy wymienić także wyrażenie wątpliwości do posiadania osobistej odwagi, oczernianie, rozgłaszanie ujmę czci przynoszących i fałszywych pogłosek;

3-ci stopień obrazy czci stanowi obelga, której przypadki stanowią najcięższą obrazę czci. Należy tu obelga czynna, naruszenie czci najbliższej rodziny, naruszenie spokoju domowego i naruszenie szczęścia rodzinnego.

Orzeczenie stopnia obrazy czci jest wielkiej wagi i posiada szczególne znaczenie dla zastępców stron, jak również dla oficerskiego sądu honorowego.

Obrazy rzeczywiście nie zamierzone, drobnego znaczenia np. obrazy przypadkowe, jak potrącenie — o ile natychmiast po ich wyrządzeniu zostaną sprostowane, usprawiedliwione, lub o ile nastąpi bezpośrednie przeproszenie — nie są obrazą, za którą obrażony mógłby żądać satysfakcji honorowej.

Czynna zniewaga w zasadzie nie nadaje się do postępowania honorowego, skoro właściwszym jest tutaj państwowy sąd karny. Wyjątkowo wówczas, jeśli czynna zniewaga spowodowana została bezpośrednią, poprzednią, ciężką obrazą, — może być przedmiotem dochodzeń honorowych.

Każdemu człowiekowi honorowemu, który został czynnie znieważonym, przysługuje prawo reagowania czynnego na zniewagę.

Grożenie czynną zniewagą nie uprawnia jeszcze do czynnej reakcji.

Większa lub mniejsza siła uderzenia niema znaczenia przy ocenianiu stopnia obrazy lub, w razie obopólnej czynnej zniewagi, na przyznanie praw obrażonego.

Do zaistnienia zniewagi czynnej wystarcza zamiar, na zewnątrz uwidoczniony. Dlatego zamierzenie się do uderzenia przeciwnika jest już zniewagą czynną.

Zastępcami honorowemi albo sekundantami nazywamy osoby — mianowane przez strony, zatarg honorowy wiodące, po dwóch z każdej strony — mające za zadanie przeprowadzenie postępowania honorowego, zmierzającego do spowodowania zadośćuczynienia, przyczem bezwględnie winny baczyć, by honor ich klijenta przez jakiekolwiek działania lub zaniechania nie uległ szkodzie. Zadanie ich kończy się z chwilą zlikwidowania konfliktu.

Gentlemanowi *nie wolno przyjąć* mandatu wówczas, jeśli jego klijent żąda z góry pojedynku, aż do śmierci jednego z walczących.

Obowiązkiem człowieka honorowego jest przyjąć zastępstwo honorowe, o ile tego żąda jego przyjaciel, i zastępować jego honor z taką samą troskliwością, jakgdyby w danej sprawie sekundantowi chodziło o własny honor.

Obowiązkiem sekundantów jest starać się o pokojowe załatwienie sprawy i uważać pojedynek jako ostateczne załatwienie, skoro tylko w tej drodze honor klijenta można uratować.

Godności swe zastępców obejmują sekundanci na podstawie udzielonego im przez mandanta pełnomocnictwa, które z reguły powinno być nieograniczone, pełne: plein pouvoir.

Sekundant, który w czasie pertraktacji popadł w ostry konflikt ze stroną przeciwną, winien niezwłocznie mandat złożyć.

O ile, oprócz konfliktu, zaszedł między sekundantami wypadek obrazy, powinien obrażony sekundant mandat złożyć, i w myśl ogólnych zasad o postępowaniu honorowem wyzwać obrażającego, który natychmiast po wyzwaniu powinien również złożyć swój mandat.

Wobec faktu, iż na ziemiach polskich jest w używaniu kilka kodeksów honorowych, przeważnie niemieckich, winni sekundanci zaraz przy pierwszem spotkaniu się ustalić pisemnie kodeks, którego zasad w czasie pertraktacyj będą przestrzegać.

3) Rodzaj zadośćuczynienia (satysfakcja).

Obrażony gentleman ma *prawo i obowiązek* żądać od obrażającego satysfakcji honorowej, obrażający zaś ma *obowiązek* dać satysfakcję honorową obrażonemu, o ile pragnie uchodzić za człowieka honorowego.

Zadośćuczynienie następuje:

1) przez oświadczenie strony przed zastępcami, że nie było zamiaru obrazy;
2) przez przeproszenie, względnie odwołanie, ustnie lub pisemnie;
3) przez orzeczenie sądu honorowego;
4) przez jednostronny protokół.

Każde słowo i każda czynność, które wprawdzie mogą być uważane za zniewagę, jednakowoż przez swój niejasny charakter, lub tkwiącą w nich dwuznaczność, nie dają pewności, czy zniewaga istotnie miała miejsce, mogą być przez zwykłe *wyjaśnienie* oświetlone.

Tego rodzaju wyjaśnienie, iż zniewaga nie miała miejsca, jest zupełną satysfakcją.

Zaprzeczenie obrazy jest wystarczającem zadośćuczynieniem w tych wszystkich wypadkach, w których obraza faktycznie nastąpiła, jednakowoż ogranicza się do poniżenia miłości własnej obrażonego, albo sama przez się jest niegrzecznością towarzyską.

Inaczej określając: zaprzeczenie obrazy wystarcza we wszystkich wypadkach lżejszej zniewagi, oczywiście, o ile nie jest zniewagą czynną.

Zaprzeczenie obrazy, zależnie od charakteru całego zajścia, oraz od mniejszej lub większej krzywdy, wyrządzonej obrażonemu, może nastąpić w sposób trojaki:

a) ustnie, przy wyzwaniu;
b) pisemnie;
c) publicznie.

O ile obraza przypadkowa nie zadrasnęła zbyt mocno godności osobistej obrażonego, natenczas wystarcza, jeżeli wyzwany przy wyzwaniu zaprzeczy obrazie, wyzywający go zaś sekundanci owo zaprzeczenie, jako wystarczające, wciągną w list, wystosowany

do swego klijenta, w którym muszą oświadczyć, iż, wobec zaprzeczenia obrazy i uprawdopodobnienia przez wyzwanego braku zamiaru obrażenia, uważają sprawę za załatwioną honorowo.

Jeżeli obraza jest cięższą, lub wśród szczególnych okoliczności popełnioną, a jednak nie narusza honoru i dobrego imienia obrażonego, natenczas wyzwany, zaprzeczający obrazie, winien na żądanie sekundantów wyzywającego odnośne oświadczenie pisemne do protokółu sprawy dołączyć.

Jeżeli natomiast obrazę popełniono publicznie, wśród okoliczności takich, iż godność obrażonego wymaga, aby świadkowie zajścia o załatwieniu sprawy zostali powiadomieni, wówczas pisemne zaprzeczenie obrazy, dołączone do protokółu, należy w odpisach udzielić świadkom zajścia do wiadomości, za wiedzą jednak obrażającego.

Samo zaprzeczenie nie wystarcza jednak wówczas, jeżeli obrażony poniósł krzywdę moralną. Zastępcy tegoż powinni w tym razie żądać ustnego albo pisemnego usprawiedliwienia się — zależnie od natury zniewagi.

Trzeci rodzaj satysfakcji: *odwołanie obrazy i oświadczenie honorowe*, stosować należy w tych wszystkich wypadkach, w których obrażający naruszył wprawdzie honor wyzywającego, został jednakowoż w błąd wprowadzony przez osobę trzecią, lub działał w nieznajomości pewnych faktów, na wszelki zaś sposób działalność jego nosiła cechy dobrej wiary.

W takich wypadkach powinni zastępcy obrażonego zadowolnić się oświadczeniem, które złoży wyzwany osobiście do protokółu, albo za pośrednictwem swoich sekundantów, o ile treścią takiego oświadczenia jest:

a) usprawiedliwienie się wyzwanego, iż został wprowadzony w błąd;
b) ubolewanie nad wyrządzoną mimowoli krzywdą obrażonemu;
c) oświadczenie honorowe, stwierdzające cofnięcie zarzutu względem honoru wyzywającego.

Usprawiedliwienia i oświadczenia honorowe można składać w sposób rozmaity, a to zależnie od okoliczności, wśród których zniewagę wyrządzono, a więc:

a) ustnie wobec dwóch lub czterech sekundantów;
b) pisemnie, na ręce sekundantów obrażonego;
c) publicznie, przez ogłoszenie, względnie opublikowanie treści usprawiedliwienia.

Nie wolno przyjąć usprawiedliwienia, jeśli powodem wyzwania jest zakłócenie spokoju domowego, czci familji lub czynna zniewaga.

Przeproszenie, jako forma satysfakcji honorowej, jest dopuszczalnem *w zasadzie* tylko w tym jednym wypadku, jeśli zachodzi czynna zniewaga, spowodowana błędem co do osoby.

We wszystkich wypadkach, w którym albo:

a) wyzwany nie chce dać satysfakcji, bez podania powodów;
b) podniosłszy zarzut niehonorowości, nie chce go podtrzymać przed sądem honorowym;
c) wyzywający, lub wyzwany, dopuszcza się złamania zasad kodeksu honorowego lub przekroczenia terminów w nim zawartych, powinni sekundanci strony przeciwnej jednostronnie, a więc bez udziału zastępców przeciwnika, spisać protokół, t. zw. *protokół jednostronny*, stanowiący dla ich klijenta zupełnie wystarczające załatwienie sprawy.

Protokół jednostronny powinien zawierać:

a) dokładny opis powodu zatargu honorowego;
b) szczegółowe określenie przebiegu pertraktacyj;
c) dokładne wyszczególnienie powodu, dla którego jednostronny protokół spisanym zostaje;
d) powołanie się na przepis kodeksu honorowego, który złamanym został;
e) stwierdzenie, iż sprawa klienta spisujących została załatwioną honorowo;
f) nazwiska i adresy zastępców, spisujących protokół, datę i miejsce spisania.

Spisanie jednostronnego protokółu jest obrazą i osoba, przeciw której protokół został spisany, winna podpisanych pod nim sekundantów pociągnąć do odpowiedzialności honorowej, w przeciągu 24 godzin, licząc od chwili doręczenia jej protokółu.

Wyzwani zastępcy muszą mianować sekundantów, którzy ich imieniem odwoływać się muszą do orzeczenia sądu honorowego.

Jeżeli sąd honorowy roztrzygnie, iż wyzwani sekundanci mieli prawo do spisania protokółu jednostronnego — natenczas ich zastępcy listem zawiadomią o tem zarówno swych klijentów, jak i wyzywającego — i sprawa temsamem bez odwołania dalszego zostaje ukończoną.

O ile sąd honorowy orzeknie, iż zastępcy, spisujący protokół jednostronny, nie postąpili w myśl zasad kodeksu honorowego — natenczas klijent ich powinien zamianować nowych sekundantów, którzyby dalej traktowali, ponieważ protokół jednostronny zostaje temsamem zniesiony.

Obrażonym jest ten, przeciw któremu jeden z czynów, skwalifikowanych jako obraza czci, bezpośrednio skierowany został, jeżeli natomiast nastąpiła obopólna obraza (np. w toku toczącego się djalogu), to pierwotnie obrażający stanie się obrażonym tylko wówczas, jeżeli w odpowiedzi pierwotnie obrażonego mieści się obraza wyższego stopnia.

Każdy osobiście obrażony, musi żądać zadośćuczynienia, a każdy obrażający obowiązany jest dać zadośćuczynienie.

W razie:

a) jeżeli osoba pojedyncza obrazi grupę osób, to rozstrzyga los, względnie obrażona grupa, kto ma zeń dać, względnie żądać, zadośćuczynienia;

b) jeżeli pojedyncza osoba zostanie obrażoną przez grupę osób (większe towarzystwo i t. p.), to prawo wyboru, kto z tej grupy ma dać zadośćuczynienie, przysługuje obrażonemu;

c) jeżeli pojedyncza osoba obrazi kilka osób, to prawo żądania zadośćuczynienia przysługuje temu, który został pierwszy, względnie najciężej, obrażonym.

4) Zachowanie się obrażonego.

Natychmiast po dokonanej obrazie należy zaprotestować i oświadczyć, iż zażąda się zadośćuczynienia. Konlecznem jest bezzwłoczne przerwanie wszelkich osobistych stosunków towarzyskich z obrażającym, oraz powinno się stanowczo zaniechać jakichkolwiek, szczególnie obraźliwych, odpowiedzi. Obrażony powinien wybrać sobie dwóch zastępców, objaśnić i opisać im całe zajście jak najdokładniej, przy podaniu własnego zasadniczego stanowiska, i prosić ich o zastępstwo. To jest sposób postępowania, od którego odstąpić nie wolno.

W razie różnicy zapatrywań, można wybrać na ich miejsce innych. Krok ten atoli tylko po dokładnej rozwadze uczynić należy.

Na zastępców wybiera się zwykle starszych i doświadczonych kolegów, którzy są w stanie całą sprawę przeprowadzić spokojnie, z rozwagą, objektywnie i bez jakiegokolwiek ubocznego wpływu lub uprzedzeń, nie tracąc jednak niczego z praw i interesów strony zastąpionej, natomiast ze skrupulatnym pominięciem tego wszystkiego, co mogłoby wpłynąć obostrzająco na tok sprawy.

W tych wypadkach najlepszy przyjaciel nie zawsze jest najlepszym zastępcą, mimo iż nie zbywa mu na dobrych chęciach.

Jeżeli obrażony wojskowy, z jakiegokolwiek powodu, nie może znaleźć odpowiednich zastępców, to ma o nich prosić swego dowódcę, lub też dowództwo, któremu podlega (np. komendę miasta i t. p.), które to dowództwo jest obowiązane wyznaczyć oficerów, jako zastępców.

Jeżeli strona w ciągu 24 godzin nie jest w stanie znaleźć swoich zastępców, to należy powiadomić o tem natychmiast swego przeciwnika pisemnie (ewent. telegraficznie), za zwrotnem potwierdzeniem odbioru.

5) Zachowanie się zastępców.

Obowiązkiem każdego oficera jest przyjęcie zastępstwa proszącego kolegi.

Tylko w następujących wypadkach należy prośbie o zastępstwo odmówić:

1) w razie zachodzącej różnicy zapatrywań;
2) jeżeli proszący o zastępstwo wymaga, aby spór ten został tylko bronią roztrzygnięty.

Wykluczeni od zastępstwa są ci:

a) którzy w sporze brali czynny udział;
b) którzy są krewnymi przeciwnika np. szwagrowie, adoptowani i ci, którzy, bądź to służbowo, bądź też poza służbą, pozostają w jakimkolwiek stosunku zależności od przeciwnika.

W ciągu 24 godzin po wypadku powinni zastępcy udać się do przeciwnika, przedstawiając mu cel swego przybycia, z wyłuszczeniem sprawy w sposób, podany im przez mandanta.

Jeżeli obrażający okazuje się skłonnym do nadania zadowalających wyjaśnień, względnie dostatecznie się usprawiedliwi, o czem roztrzygają jednak zastępcy, to w tym wypadku należy w formie protokółu fakt powyższy spisać i, po podpisaniu go przez obrażającego i zastępców obrażonego, doręczyć takowy obrażonemu.

Jeżeli obrażony, lub też jeden z zastępców, usprawiedliwienia obrażającego za wystarczające nie uznaje, żądają wówczas od obrażającego wymienienia z jego strony zastępców i oznaczają czas i miejsce, gdzie się mają zejść ze sobą obopólni zastępcy.

Jeżeli zastępcy wyzywającego nie zastaną obrażającego w mieszkaniu, to pozostawiają mu swoje karty wizytowe, z oznaczeniem czasu, w którym ponownie doń przybędą.

Przy ponownej jego nieobecności posyłają mu list polecony i spieszny, a jeżeli na to w ciągu 24 godzin nie otrzymają odpowiedzi, sporządzą protokół i wręczą tenże samemu mandantowi.

Jeżeli przeciwnik wzbrania się zastępców przyjąć, lub też swoich zastępców wymienić nie chce, względnie, gdy ci ostatni w umówionym czasie na oznaczone miejsce nie przybędą, to i w tych wypadkach sporządzić należy jednostronny protokół i postąpić w sposób poprzednio opisany.

6) Zachowanie się oficera, jako zastępcy osoby, nie podlegającej kompetencji oficerskiego sądu honorowego.

a) W sprawie honorowej między oficerem a osobą, nie podlegającą kompetencji oficerskiego sądu honorowego, mogą oficerowie występować w charakterze zastępców nie oficera tylko wtedy, jeżeli osoba, która ma być zastąpioną, zobowiąże się pisemnie, że podda się bezwarunkowo i z własnej woli orzeczeniu oficerskiego sądu honorowego.

b) W sprawie honorowej między osobami, nie podlegającemi kompetencji oficerskiego sądu honorowego, dopuszczalnem jest zastępstwo stron przez oficerów tylko w wypadku, jeżeli obie strony złożą pisemne oświadczenie, że zgadzają się na załatwie-

nie sprawy niekoniecznie tylko z bronią w ręku i że, jeżeli sprawa ta polubownie przez zastępców załatwić się nie da — w takim razie poddadzą się dobrowolnie wyrokowi, wskazanego przez nich cywilnego sądu honorowego.

7) Zachowanie się obrażającego.

Zastępców obrażonego, t. j. żądającego satysfakcji, przyjmuje się uprzejmie. Wywodów ich słucha się uważnie, nie przerywając.

Jeżeli się okaże, że całe zajście polegało tylko na nieporozumieniu, i że wyzwanemu dalekim był zamiar obrazy i tylko przez nieporozumienie wyzywający czuł się obrażonym, względnie dotkniętym, to w tym wypadku należy fakty powyższe ustalić w formie protokółu i po podpisaniu tegoż przez wyzwanego i zastępców obrażonego, doręczyć go temu ostatniemu.

O ile natomiast obrażający wstrzymuje się od jakichkolwiek wyjaśnień, wówczas powinien wymienić swoich zastępców i prosić o oznaczenie czasu i miejsca spotkania.

Gdyby obrażający nie był w stanie wyszukać na czas swoich zastępców, wtedy jest jego obowiązkiem uwiadomić o powyższym fakcie jednego z zastępców swego przeciwnika, naturalnie przed umówionym na spotkanie czasem, z podaniem przyczyny, dla której zastępców odpowiednich znaleźć nie był w stanie.

8) Odmówienie zadosyćuczynieniu sprawy.

Odmówić zadosyćuczynieniu można:

1) jeżeli od zdarzenia, które stanowiło obrazę, upłynęło 24 godziny, w którym to czasie uprawniony do żądania zadosyćuczynienia żadnych kroków nie przedsiębrał;

2) jeżeli obrażony, pomijając honorowe załatwienie, skierował sprawę na drogę sądową;

3) jeżeli obraza powstała na tle stosunków służbowych, lub też w czasie wykonywania czynności służbowych, które to sprawy mają być uregulowane drogą służbową;

4) zdyskwalifikowanemu indywiduum;

5) jeżeli oficerski sąd honorowy uzna takowe za wskazane np. jeżeli obraza była zupełnie zasłużoną i usprawiedliwioną (np. reakcja na prowokację);

6) dłużnikowi przed wyrównaniem długu.

9) Sposób odmówienia zadosyćuczynieniu.

Zawsze przez zastępców.

10) Przedłużenie czasu do załatwienia sprawy honorowej.

Każda sprawa honorowa ma być zasadniczo ukończoną w ciągu 48 godzin.

Przedłużenie tego czasokresu dozwolone jest w następujących wypadkach:

a) udziału w innej sprawie honorowej, a to przed jej ukończeniem;

b) w przypadku zawikłanych stosunków rodzinnych, np. choroby, przeprowadzki i t. p.;

c) z powodu choroby;

d) z powodu ważnych przyczyn służbowych, za zgodą odnośnego przełożonego.

11) Dozwolenie zastępstwa.

Zastępstwo przewidywane jest w wypadkach:

1) jeżeli ojciec liczy ponad 60 lat, zastąpić go może syn;

2) jeżeli stryj, wuj ma ponad 60 lat, zastąpić ich może bratanek lub kuzyn;

3) jeżeli obrażony jest małoletnim i na to zezwoli, to może go zastąpić ojciec, lub brat starszy, ale tylko w wypadku, jeżeli nie jest stroną obrażającą;

4) za kobiety występuje mąż, brat, ojciec, syn, kuzyn, bratanek, stryj, wuj, szwagier, narzeczony, właściciel mieszkania i każdy, kto z jakiegoś specjalnego tytułu jest do tego uprawnionym.

12) Zwykłe załatwienie sprawy przez zastępców obustronnych.

Zastępcy obu stron badają dokładnie sprawę i ustanawiają stan faktyczny rzeczy. Następnie oznaczają rodzaj zadosyćuczynienia przez ustne lub pisemne oświadczenie, i jeżeli uda się sprawę polubownie załatwić, sporządzają odpowiedni protokół, w którym tok sprawy dokładnie powinien być spisany, i w którym wyrazić należy własne zapatrywanie zastępców.

Protokół, opatrzony podpisami obustronnych zastępców, wręcza się stronom, poczem następuje wzajemne pojednanie. W takim razie odpadają dalsze meldunki do przełożonych.

Jeżeli sprawa nie została załatwioną drogą polubowną, wówczas zastępcy, po sporządzeniu odpowiedniego protokółu, meldują o tem dowódcy i oczekują jego rostrzygnięcia.

Jeżeli co do samej sprawy zachodzą jakiekolwiek wątpliwości, to zastępcy są obowiązani prosić o roztrzygnięcie kwestyj wątpliwych przez oficerski sąd honorowy.

13) Sprawy honorowe między oficerami a cywilnymi.

Tok sprawy i jej załatwienie, jak między oficerami.

W razie odmowy złożenia oświadczenia, mają zastępcy zwrócić się o poradę do oficerskiego sądu honorowego i nie wolno im pod żadnym warunkiem poddać sprawy roztrzygnięciu jakiegoś mieszanego sądu honorowego. Tylko orzeczenie oficerskiego sądu honorowego jest dla zastępców i oficera, wmieszanego w sprawę, miarodajnem.

14) O sądach honorowych (cywilnych).

Pojęciem sądu honorowego określamy związek kilku osób honorowych, obeznanych z przepisami postępowania honorowego, zajmujących o ile możności poważne stanowiska społeczne, uproszonych przez zastępców jednej lub obu stron do rozstrzygnięcia nieodwołalnego i ostatecznego zakwestjonowanej honorowości jednej ze stron, spór honorowy wiodących, albo do wyjaśnienia i definitywnego ustalenia spornego zapatrywania się sekundantów na pewien poszczególny przepis kodeksu honorowego.

Orzeczenie sądu honorowego jest nietylko decydującem do roztrzygnięcia danego wypadku spornego — ale tworzy nawet prejudykat przy analogicznych wypadkach.

Na skutek podniesienia zarzutów niehonorowości, oraz odwołania się pokrzywdzonego do sądu honorowego, zastępcy stron obu spisują protokólarnie *zapis*, który zostanie przedłożonym sądowi honorowemu do roztrzygnięcia.

Zapisem na sąd honorowy nazywamy ujęcie w formę pytań wszystkich zarzutów, stawianych jednej ze stron spór honorowy wiodących, zakończone definitywnem pytaniem, co do honorowości danego osobnika.

O ile sekundanci nie dojdą do porozumienia w sprawie brzmienia zapisu, natenczas spisują zapisy oddzielnie i tak powstałe dwa zapisy mają być przedmiotem badania sądu honorowego.

Orzeczenie sądu honorowego musi się składać z dwóch części:

1) z odpowiedzi, dawanych na pytania, stawiane w zapisie, które-to odpowiedzi mają się streszczać w dwóch słowach: „tak“ albo „nie“;

2) z uzasadnienia części pierwszej, obejmującego prawie wszystko to, co sąd uzna za stosowne umieścić.

Zależnie od umowy obustronnych sekundantów, może się składać sąd honorowy z dwóch albo z czterech sędziów, zależnie od tego, czy każda strona po jednym względnie po dwóch sędziów w skład sądu honorowego wysyła.

Posiadając już zapis, przystępują sędziowie[1]) do wyboru *zpoza siebie* przewodniczącego sądu honorowego, nazywanego *superarbitrem*.

[1]) Zwani arbitrami.

Losowanie superarbitra odbywa się w ten sposób, iż sędziowie układają t. zw. *terno* t. j. nazwiska trzech proponowanych kandydatów na superarbitra i z pośród nich losują.

Bez względu jednak na zastrzeżenie, zawarte w zapisie, nie mogą sekundanci być obecnymi przy naradach sędziów, dotyczących dowodów dopuścić się mających, oraz przy naradach, poprzedzających orzeczenia.

Sekundanci, którzy zastrzegli sobie obecność na sądzie honorowym, mają następujące prawa:

a) prawo stawiania wniosków, dotyczących wprowadzenia materjału dowodowego;
b) prawo zabierania głosu, za zezwoleniem superarbitra, celem wyjaśnień i sprostowań faktów;
c) prawo stawiania pytań przesłuchiwanym świadkom.

Postanowienia zapadają w sądzie zwyczajną większością głosów. Wyrok nie może wyszczególniać faktu, czy zapadł jednomyślnie, czy też większością głosów.

Członkowie honorowi mają te same prawa i obowiązki co i sekundanci i dlatego też członkowie sądu, jako też i wszystkie osoby w nim uczestniczące, zobowiązane są słowem honoru do dyskrecji co do przebiegu narad i postępowania.

Zadaniem sądu honorowego w pierwszym rzędzie jest, aby cały spór załagodzić polubownie i bacznie uważać, czy zajście nie polega przypadkiem na nieporozumieniu. Następnie powinien sąd zbadać, czy istotnie zarzuty honor obrażają, oraz czy obaj przeciwnicy są osobami honorowemi.

Dopiero wówczas, gdy sędziowie powyższe kwestje zbadają, i kiedy wszelkie usiłowania załagodzenia sporu spełzną na niczem — przystąpi sąd do merytorycznego roztrząsania sprawy.

Orzeczenie sądu honorowego należy wygotować pisemnie w trzech egzemplarzach, z których po jednym doręczyć należy sekundatom stron obu, zaś trzeci powinien u siebie zachować superarbiter.

Obowiązkiem każdego honorowego człowieka jest zjawić się przed każdym sądem honorowym na jego wezwanie, nawet w sprawach obojętnych lub przykrych i służyć mu zeznaniami, wedle najlepszej woli i wiedzy.

O ile zostanie udowodnionem, iż dana osoba, przesłuchiwana przed sądem honorowym, zeznawała nieprawdę — zostaje wykreśloną ze społeczności ludzi honorowych.

Zbytecznem jest odbieranie od zeznających słowo honoru, iż będą zeznawać prawdę.

We wszystkich wypadkach, w których pomiędzy sekundantami zachodzi niezgoda zapatrywań, niedotycząca ani zdolności honorowej jednej ze stron, ani sposobu interpretowania postanowień kodeksu honorowego — różnicę zdań roztrzyga *sąd rozjemczy.*

Sąd rozjemczy składa się z sekundantów stron obu, którzy na wspólnem posiedzeniu wybierają z poza swego grona osobę piątą, która spór rozstrzyga. W razie niemożności porozumienia się co do osoby sędziego rozjemczego, układają terno, jak przy wyborze superarbitra, i losowaniem roztrzygają.

Orzeczenie sądu rozjemczego zapada przez decyzję sędziego rozjemczego i jest definitywnem i nieodwołalnem. Obie strony muszą się mu poddać bezwzględnie, zaś strona, uchylająca się od wykonania orzeczenia sądu rozjemczego, uprawnia przeciwnika do zerwania rokowań i spisania jednostronnego protokółu.

15) Obraza drukiem.

Za obrażający artykuł odpowiada ten, kto go napisał i podpisał własnem imieniem, znanym pseudonimem, inicjałami lub opatrzył jakimkolwiek innym znakiem.

Jeżeli obrażający artykuł nie jest podpisany żadnym znakiem, to za jego treść odpowiada honorowo odpowiedzialny redaktor pisma.

Na wypadek, jeśli znany autor obrażającego artykułu jest człowiekiem niegodnym dawania i żądania satysfakcji honorowej, lub wogóle honorowo dyskwalifikowanym — i fakt ten znanym jest odpowiedzialnemu redaktorowi — wówczas odpowiedzialność honorową za artykuł ponosi redaktor odpowiedzialny.

Odpowiedzialny redaktor odpowiada honorowo wówczas, jeśli rozpowszechnia artykuł, którego autor kryje się pod pseudonimem.

Natomiast wydawca lub właściciel pisma, w którem obrażający artykuł umieszczono, nie odpowiada honorowo za treść tegoż — chyba, gdyby wyszło na jaw, iż inkryminowany artykuł został napisany lub rozpowszechniony z jego polecenia.

Publiczne krytyki, nawet ostre i bezwzględne, dotykające osób lub urzędów, o ile napisane zostały w interesie dobra publicznego, nie mogą być powodem wyzwania, o ile nie wyciągają na jaw faktów z życia prywatnego osób.

Również opublikowanie drukiem publicznych krytyk i sądów, odnoszących się do naukowej, literackiej, lub wogóle fachowej umiejętności i działalności osób trzecich — nie może być przedmiotem obrazy — skoro utrzymane zostało w tonie rzeczowej krytyki, wolnej od zniewag osobistych.

16) Pojedynek.

Obyczaje pojedynkowe są bardzo skomplikowane i różnorodne. Należy ustalić obowiązujący kodeks honorowy i ściśle według niego postępować. Najnowszym polskim kodeksem honorowym, obejmującym postępowanie w razie pojedynku, jest kodeks wydany przez Władysława Roziewicza (Kraków 1919).

Wyciąg ze statutu oficerskich sądów honorowych w Wojsku Polskiem.

Postępowania ogólne i organizacja sądów.

Oficerskie sądy honorowe są niezależne, w orzeczeniach zaś swych powodują się wskazaniami honoru i sumienia, statutem i ogólnemi wymaganiami służby wojskowej.

Prawomocne orzeczenia oficerskich sądów honorowych są obowiązujące dla wszystkich, bez żadnego wyjątku, władz wojskowych.

Jurysdykcji oficerskich sądów honorowych podlegają oficerowie wszystkich stopni w służbie czynnej, oficerowie rezerwowi i dymisjonowani.

(W myśl rozporządzenia M. S. Wojsk. Departamentu Personalnego Nr. 19009/IV/2 z 6/IX 1919 r. sprawy honorowe między oficerami a podchorążymi, między oficerami a urzędnikami wojskowymi, jak również sprawy honorowe między podchorążymi, mają być również rozpatrywane i przeprowadzane w myśl statutu o sądach honorowych oficerów).

Oficerskie sądy honorowe są uprawnione do orzekania kar następujących:

a) nagana,
b) surowa nagana i ostrzeżenie,
c) wykluczenie z korpusu oficerskiego.

Wypadki i porządek stosowania kar, wyżej wyszczególnionych, zależą całkowicie od uznania sądu honorowego.

Wykluczenie z korpusu oficerskiego, wskutek orzeczenia sądu honorowego, pociąga za sobą:

1) pozbawienie prawa do noszenia munduru wojskowego;
2) pozbawienie prawa powrotu do wojska na zawsze.

Wykluczenie to natomiast nie pozbawia winnego rzeczywiście wysłużonych praw pensyjnych.

To samo dotyczy utraty orderów „Orła Białego“ i „Odrodzenia Polski“ (Dz. U. Rzp. P. Nr. 24 z r. 1921 poz. 136 i 137).

Sędziom honorowym i obrońcom, pod rygorem odpowiedzialności przed sądem honorowym, nie wolno jest rozgłaszać faktów, o których się dowiedzieli z tytułu wykonania swych obowiązków[1]).

---

[1]) Ganczarski: Ochrona czci w W. P. „Wykluczenie z korpusu oficerskiego pociąga za sobą z natury rzeczy także utratę stopnia oficerskiego.

Prawo do posiadania orderu Virtuti Militari traci się na mocy wyroku sądowego, pozbawiającego praw obywatelskich, oraz za czyny niehonorowe na mocy orzeczenia kapituły, zatwierdzonego przez prezydenta Rzeczypospolitej. Z tą chwilą ustają wszelkie uprawnienia do posiadania orderu przywiązane. (Dz. Rozk. Wojsk. № 88 z 1919 r.)“.

Prawo do posiadania krzyża walecznych oraz do korzystania z przywilejów, związanych z otrzymaniem krzyża walecznych, tracą osoby wojskowe w przewidzianym ustawami wypadku przymusowego wydalenia ich z wojska, byli wojskowi zaś jedynie na mocy wyroku sądowego, pozbawiającego ich praw obywatelskich (Dz U. Rzp. P. Nr. 87 z r. 1920 poz. 572).

W postępowaniu honorowem obrońcami mogą być tylko oficerowie, w stopniu conajmniej równym oskarżonemu[1]).

Oficerskie sądy honorowe są instytucjami stałemi i dzielą się na:

a) sądy honorowe instancji pierwszej,
b) sądy honorowe instancji drugiej (odwoławczej).

Oficerskie sądy honorowe instancji pierwszej formowane są osobno dla każdej z niżej wyszczególnionych kategoryj oficerów:

a) dla stopni od podporucznika do kapitana włącznie — przy pułkach, oddziałach równorzędnych, departamentach ministerstwa i przy Sztabie Generalnym;
b) dla wszystkich oficerów sztabowych przy dowództwach okręgów korpusów i M. S. Wojsk.,
c) dla wszystkich generałów — jeden na całe państwo — przy M. S. Wojsk.

Dla stopni od podporucznika do kapitana w sztabach, urzędach i zakładach wojskowych, nie wchodzących w skład pułków i oddziałów równorzędnych, lecz podlegających ministrowi spraw wojskowych, szefowi Sztabu Generalnego oraz dowódcom okręgów, dywizji — formowane są oficerskie sądy honorowe przy sztabach odnośnych oddziałów, urzędów i zakładów wojskowych, jeżeli liczba oficerów wspomnianych oddziałów wojskowych dorównywuje etatowej liczbie oficerów pułku, w przeciwnym razie zaś, z rozkazu dowódcy okręgu korpusu, formuje się jeden sąd dla dwóch, względnie więcej oddziałów, lub też wspomniane oddziały wojskowe zostają przydzielone do właściwego sądu honorowego najbliższego pułku lub urzędu wojskowego i mają w tym wypadku prawo wyboru do składu tegoż sądu, proporcjonalnie na dany oddział przypadającej liczby sędziów honorowych.

Oficerowie, znajdujący się powyżej trzech miesięcy poza swymi okręgami lub oddziałami wojskowemi, zarówno oficerowie rezerwowi i dymisjonowani, sądzeni są z rozkazu dowództwa okręgu korpusu przez sądy honorowe odnośnej kategorji okręgu, pułku, oddziału lub urzędu wojskowego, najbliższego miejsca popełnienia inkryminowanego czynu.

---

[1]) Ganczarski: Ochrona czci w W. P. „Obowiązek do przyjęcia obrony nie istnieje. Ze stanowiska koleżeńskiego nie można wziąć za złe oficerowi, że odmówi obrony, jeśli, wedle jego przekonania, posądzony stał się niegodnym takiej usługi koleżeńskiej“.

Oficerskiemi sądami honorowemi instancji drugiej są:

dla sądów honorowych oficerów do kapitana włącznie — sądy honorowe oficerów sztabowych,

dla sądów honorowych oficerów sztabowych — sądy honorowe dla generałów.

Od orzeczeń, wydanych przez sąd honorowy dla generałów w instancji pierwszej, niema środka prawnego.

Oficerskie sądy honorowe składają się z siedmiu członków i urzędują kolegjalnie, w składzie sędziów honorowych z wolnego wyboru.

O wyborach członków oficerskich sądów honorowych w czasie pokoju.

Członków i zastępców wybiera corocznie w grudniu, na zebraniu ogólnem, korpus oficerski danej kategorji oficerów odnośnej jednostki, posiadający własny sąd honorowy.

Do ważności zebrania konieczną jest obecność conajmniej $^2/_3$ ogólnej ilości oficerów danej kategorji. Do ważności wyboru konieczną jest zwyczajna większość głosów obecnych (Dz. R. W. 5/20).

Głosowanie jest tajne. Dopuszczalne są również wybory pisemne.

W wyborach nie uczestniczą i nie mogą być wybierani dowódcy, względnie zwierzchnicy danej kategorji oficerów. Wybiera się 7 sędziów i 5 zastępców [1]).

Nie może zostać sędzią honorowym ani zastępcą:

a) kto nie ukończył 21 lat życia,
b) kto jest zawieszonym przez nakaz dyscyplinarny w pełnieniu obowiązków, aż do czasu zniesienia nakazu,
c) kto pozostaje pod dochodzeniem dyscyplinarnem lub honorowem, oraz śledztwem wstępnem, lub sądem i
d) kto był karany sądownie, powyżej kary aresztu.

Sędziami honorowymi i ich zastępcami w sądach honorowych dla generałów mogą być wybierani tylko generałowie pełniący służbę w Warszawie (Dz. R. W. 4/21).

Przewodniczącym sądu honorowego jest sędzia honorowy lub zastępca najstarszy stopniem z należących do danego kompletu orzekającego.

---

[1]) Ganczarski: Ochrona czci w W. P. „Wybór na członka sądu honorowego uważać należy za zaszczyt. Nie przyjęcie wyboru lub zrzeczenie się są niedopuszczalne".

Właściwość sądów honorowych.

Do orzecznictwa sądów honorowych należy:

a) rozpatrzenie wszystkich postępków i zaniechań oficerów, nie odpowiadających godności stanu oficerskiego,
b) rozstrzyganie zatargów honorowych między oficerami,
c) rozpatrzenie wypadków, w których oficerowie dla obrony własnej czci sami się zwracają do sądu honorowego.

Jeżeli postępek lub zaniechanie kwalifikuje się do sądów honorowych, a jest także w ustawie karnej karą zagrożone i z tego powodu toczy się postępowanie karne — należy wystąpić do sądu honorowego po ukończeniu sprawy w sądzie karnym.

Jeżeli tok postępowania honorowego wykaże, że postępek oficera kwalifikuje się do sądu karnego, lub jeżeli ujawni się, że oficer prócz czynu, podlegającego orzecznictwu sądu honorowego, popełnił jeszcze inne przestępstwa, podpadające pod prawo karne — należy postępowanie honorowe wstrzymać i akty przedłożyć dowódcy, uprawnionemu do zarządzenia postępowania karnego, do rozstrzygnięcia.

Jeżeli, w postępowaniu przed sądem karnym zapadł wyrok uwalniający, mogą okoliczności faktyczne przez sąd rozpatrzone tylko o tyle stanowić przedmiot orzeczenia sądu honorowego, o ile powstaje wątpliwość, czy zawierają one w sobie naruszenie czci stanu oficerskiego.

Jeżeli natomiast zapadł wyrok zasądzający bez orzeczenia utraty stopnia i zachodzi potrzeba wkroczenia sądu honorowego, to należy wystąpić do niego po ukończeniu sprawy w sądzie karnym.

Okoliczności, które sąd karny w zasądzającym wyroku prawomocnym przyjął za udowodnione, są dla sądu honorowego obowiązujące.

Postępowanie honorowe jest wykluczonem, o ile w wyroku wojskowego sądu karnego orzeczoną już została utrata stopnia.

W wypadkach łączności spraw oficerów stopni niższych z oficerami stopni wyższych — właściwym jest sąd dla oficerów wyższych.

Wszelkie spory kompetencyjne między poszczególnemi sądami honorowemi tej samej dywizji — rozstrzyga dowódca dywizji, spory zaś kompetencyjne między sądami różnych dywizyj — ich bezpośredni wspólny dowódca.

Wdrożenie i zawieszenie postępowania karnego.

Wdrożenie postępowania honorowego następuje:

a) z urzędu ze strony dowództwa,
b) na wniosek sądu honorowego i
c) na własną prośbę dotyczącego oficera.

Każdy jest uprawnionym, a każdy oficer obowiązanym, o takich czynach lub zaniechaniach, które — zdaniem jego — naruszają godność stanu oficerskiego, zakomunikować dowódcy odnośnego oficera, sądowi honorowemu lub innej władzy wojskowej [1].

Dowódca pułku i wyżsi dowódcy badają doniesienie i decydują o tem, czy sprawa nadaje się do postępowania honorowego, czy też ma być załatwioną w drodze dyscyplinarnej lub sądowokarnej. W pierwszym wypadku zarządzają oni wdrożenie postępowania honorowego i przekazują sprawę właściwemu sądowi honorowemu [2].

Od udziału w postępowaniu honorowem w charakterze sędziów w danej sprawie są wykluczeni:

a) krewni obwinionego w linji prostej, zaś w linji ubocznej — spokrewnieni do czwartego stopnia lub spowinowaceni do drugiego stopnia;
b) kto w danej sprawie był lub prawdopodobnie będzie, jako świadek, słuchany.

Wyłączenia z innych przyczyn może żądać obwiniony.

O wyłączeniu rozstrzyga ostatecznie sąd honorowy, bez udziału jednak sędziego, ewentualnie podlegającego wyłączeniu.

Dochodzenia.

W celu przeprowadzenia dochodzeń, przewodniczący sądu honorowego wyznacza dwóch sędziów honorowych, którzy całe dochodzenie przeprowadzają wspólnie [3].

Zadaniem ich jest ustalić stan faktyczny o tyle, o ile to jest potrzebnem do zadecydowania, czy istnieją podstawy do oddania pod sąd honorowy.

---

[1]) Ganczarski: Ochrona czci w W. P. „Zakomunikowanie o czynach, naruszających godność stanu oficerskiego, nie jest donosem, lecz meldunkiem służbowym".

[2]) Ganczarski: Ochrona czci w W. P. „W pierwszej linji należy rozważyć, czy czyn jest zagrożony karą w obowiązujących ustawach karnych, następnie, czy sprawa nadaje się do załatwienia w drodze dyscyplinarnej, a dopiero, w razie niemożności takiego załatwienia, należy nadać sprawie bieg honorowy".

[3]) Ganczarski: Ochrona czci w W. P. „Jeśli jednak oficer uprawdopodobni, że złożenie zeznania miałoby dlań przykre konsekwencje, prowadzący dochodzenia będzie mógł to uwzględnić.

W badaniu świadków nie powinno się wnikać w tajniki życia rodzinnego i prywatnego".

O dopuszczalności uchylenia się od świadectwa rozstrzygają nieodwołalnie prowadzący dochodzenie.

Po przeprowadzeniu dochodzeń przedstawia się wyniki sądowi honorowemu, który poweźmie uchwałę, czy posądzony ma być oddany pod sąd honorowy, czy też nie.

O zapadłej na tem zebraniu uchwale przewodniczący melduje właściwemu dowódcy, względnie władzy wyższej, a zarazem przedkłada mu akty. Dowódcy przysługuje prawo odwołania się od tej uchwały, w ciągu dni trzech od chwili otrzymania przedłożenia, do sądu honorowego odwoławczego, który rozstrzyga ostatecznie.

W wypadku oddania pod sąd honorowy właściwy dowódca postanawia, na wniosek przewodniczącego sądu, czy oddany pod sąd ma być zawieszony w urzędowaniu. W wypadkach szczególnych, z rozkazu ministra spraw wojskowych oskarżonemu może być nakazany czasowy wyjazd z miejsca pobytu, aż do ukończenia sprawy[1]).

Dzień rozprawy wyznacza przewodniczący i donosi o tem właściwemu dowódcy.

W wezwaniu do rozprawy ma być zaznaczonem, że oddanemu pod sąd wolno przed rozprawą wnieść na piśmie swą obronę, która na rozprawie odczytaną zostanie i że, w razie niestawienia się oddanego pod sąd lub jego obrońcy do rozprawy, rozprawa ta ewentualnie przeprowadzoną będzie zaocznie. W tem stadjum postępowania przysługuje obwinionemu i jego obrońcy prawo wglądu do aktów, w obecności jednego z członków sądu honorowego.

Równocześnie z wezwaniem do rozprawy ma być obwinionemu doręczonym odpis uchwały, oddającej go pod sąd honorowy.

Rozprawa główna.

Jeżeli obwiniony, mimo należycie doręczonego mu wezwania, na rozprawę się nie stawi lub obrońcy nie przyśle, a swego niestawiennictwa nie usprawiedliwi, może być rozprawa przeprowadzoną w jego nieobecności.

Cała rozprawa odbywa się bezpośrednio, ustnie i tajnie.

Na rozprawie głównej, na żądanie stron, muszą być przesłuchani świadkowie, zarówno zbadani w dochodzeniach, jak i nowo wskazani, lecz ci ostatni powinni być sprowadzeni przez stronę interesowaną.

Z przebiegu rozprawy spisuje się treściwy, dający dokładny obraz odbytej rozprawy — protokół, który po zamknięciu podpisuje przewodniczący oraz sędzia prowadzący protokół.

---

[1]) Ganczarski: Ochrona czci w W. P. „Zawieszenie w służbie winno nastąpić tylko wtedy, jeśli oficer stał się niegodnym pełnić zaszczytną służbę wojskową".

Po zamknięciu rozprawy przez przewodniczącego, sąd udaje się na naradę. Poza członkami sądu nikt nie może brać udziału w naradzie.

Po naradzie następuje głosowanie, w którem mogą brać udział tylko sędziowie, w danej sprawie udział biorący. Sędziowie stopniem młodsi głosują przed starszymi; przewodniczący oddaje głos ostatni.

Orzeczenia sądów honorowych.

Do ważności orzeczeń i uchwał sądu honorowego potrzeba bezwzględnej większości głosów.

Orzeczenie sądu honorowego ma być bezzwłocznie obwinionemu przez przewodniczącego ogłoszone i następnie, w ciągu trzech dni, na piśmie wygotowane.

Zasądzonemu służy prawo odwołania się do właściwego sądu honorowego instancji drugiej w następujących wypadkach:

1) jeżeli wywody orzeczenia sądu są niezgodne z faktycznym stanem sprawy ustalonym w protokóle;

2) jeżeli za niehonorowe zostały uznane postępek lub zaniechanie, nakazane przez ustawę lub rozkaz służbowy;

3) jeżeli sąd instancji pierwszej odmówił słusznemu żądaniu strony co do uzupełnienia materjału dowodowego;

4) jeżeli sąd honorowy instancji pierwszej nie był należycie obsadzonym;

5) jeżeli nie wszyscy sędziowie brali udział w rozprawie;

6) jeżeli w rozprawie brał udział sędzia, którego statut wyklucza, lub którego wyłączenia oskarżony całkiem słusznie ale bezskutecznie się domagał.

Prawo odwołania przeciwko orzeczeniu uwalniającemu należy do właściwego dowódcy.

Odwołanie się musi być zgłoszone na piśmie i z należytym uzasadnieniem przewodniczącemu sądu, najdalej w ciągu dni trzech, licząc od dnia ogłoszenia orzeczenia umotywowanego. O ile odwołanie nie będzie wniesionem w dniu czwartym po ogłoszeniu orzeczenia motywowanego — orzeczenie oficerskiego sądu honorowego staje się prawomocnem.

Odwołanie ma skutek zawieszający.

Postępowanie sądów honorowych instancji drugiej.

Sąd honorowy instancji drugiej jest instancją odwoławczą, w merytoryczne rozwiązanie sprawy nie wchodzi, ma natomiast prawo orzec nieważność orzeczenia i postępowania instancji pierwszej i przekazać sprawę właściwemu dowództwu, do ponownego rozpatrzenia w instancji pierwszej, w warunkach wymienionych powyżej.

Zawiadomienie pisemne o terminie rozprawy odwoławczej doręcza się obwinionemu conajmniej na dni 7 przed terminem rozprawy z tem, że ewentualne niestawiennictwo jego lub obrońcy nie powstrzyma przeprowadzenia sprawy.

W sądzie instancji drugiej powołanie się na nowe dowody, oraz wprowadzenie nowych środków dowodowych nie jest dopuszczalnem.

Orzeczenie sądu honorowego instancji drugiej opiewa na utrzymanie w mocy lub uchylenie orzeczenia sądu instancji pierwszej.

Orzeczenie to musi być umotywowane.

Od orzeczenia sądu honorowego instancji drugiej niema środka odwołania; orzeczenie to zyskuje moc obowiązującą z chwilą ogłoszenia.

Ogłoszenie musi nastąpić niezwłocznie po podpisaniu orzeczenia przez przewodniczącego i członków sądu.

Wznowienie postępowania honorowego.

Gdy wyjdą na jaw nowe okoliczności, z których przypuszczać należy, że oskarżonemu stała się krzywda — na korzyść oskarżonego należy zarządzić wznowienie ukończonego postępowania honorowego, na jego żądanie, względnie na żądanie jego obrońcy lub ustawowego zastępcy, a w razie jego śmierci — na żądanie jego dzieci, żony, rodziców lub jednego z oficerów tego pułku, oddziału lub zakładu wojskowego, do którego należał zmarły, w czasie wydania zasądzającego orzeczenia.

Na niekorzyść zasądzonego dopuszczalnem jest wznowienie postępowania honorowego tylko wtedy, jeżeli obwinienie dotyczy czynu, wobec którego dalsze pozostawienie jego w stanie oficerskim jest niedopuszczalnem, a wyszły na jaw nowe dowody, które, same przez się lub w połączeniu z poprzednio już znanemi okolicznościami, mogą służyć do udowodnienia zarzutów, stanowiących przedmiot oskarżenia.

O dopuszczalności wznowienia postępowania honorowego rozstrzyga dowództwo okręgu korpusu, po ewentualnem uprzedniem zasięgnięciu opinji odnośnego sądu honorowego.

W razie dozwolenia wznowienia sprawa wraca w stadjum dochodzeń, które przeprowadza sąd honorowy instancji pierwszej. Do ponownego orzeczenia, poprzedni wyrok sądu honorowego pozostaje w mocy. Odmienny nowy wyrok znosi wyrok dawny.

Porady w sprawach honorowych.

Oficerowie zwracać się mogą o poradę w sprawach honorowych do odnośnych sądów honorowych tylko w tych wypadkach, gdy sprawy te jeszcze nie zostały wniesione do sądu honorowego [1]).

Dla udzielania porad honorowych, każdy oficerski sąd honorowy tworzy z pośród siebie radę honorową, w składzie trzech sędziów honorowych, najstarszych stopniem [2]).

Rada honorowa udziela porady jedynie na podstawie relacji zgłaszającego się, nie wchodząc w sprawdzanie podanej przez niego wersji zdarzenia [3]).

Rada honorowa sporządza z czynności swych szczegółowy protokół, odpis którego wydaje stronie interesowanej.

Rozstrzygnięcie zatargów honorowych między oficerami.

O wszelkich nieporozumieniach, wynikłych między oficerami lub między oficerem a osobą cywilną, o ile nie zostały załatwione drogą polubowną, powinni dotyczący oficerowie, względnie ich zastępcy, niezwłocznie donosić właściwemu dowódcy. Właściwy dowódca bada doniesienie, poczem decyduje, czy sprawę skierować na drogę postępowania sądowo-karnego, dyscyplinarnego czy też honorowego.

Orzeczenie sądu honorowego może brzmieć:

a) że sprawa ma być załatwioną w drodze pojednania się stron, lub
b) że sprawa ma być wytoczoną przed sąd honorowy na mocy przepisów ogólnych.

Orzeczenie sądu honorowego, nakazujące stronom pogodzenie się, musi być wykonanem najdalej w ciągu 24 godzin i za ścisłe wykonanie tego rozkazu odpowiedzialni są zastępcy obu stron, tudzież same strony.

---

[1]) Ganczarski: Ochrona czci w W. P. „Oficer winien zwrócić się z pełnem zaufaniem do sądu honorowego, jeśli w pewnej sprawie honorowej potrzebuje rady, albo gdy chce sprawę honorową załatwić bez zarzutu. Zwracanie się o poradę do przełożonego dowódcy jest niewłaściwe. Oficer nie może też prosić przełożoną władzę wojskową o interwencję w sprawie honorowej, gdyż obrona czci własnej jest rzeczą oficera".

[2]) Ganczarski: Ochrona czci w W. P. „Właściwą do udzielania porad jest Rada Honorowa, nie zaś poszczególni członkowie sądu honorowego. Porada ze strony członka może mieć znaczenie tylko koleżeńskiej rady".

[3]) Ganczarski: Ochrona czci w W. P. „Porada nie jest rozkazem lub wskazówką, bezwzględnie obowiązującą. Za nieuzasadnione nieuwzględnienie porady musiałby jednak oficer, w razie wdrożenia postępowania honorowego w danej sprawie przeciw niemu, być odpowiedzialnym".

Niewykonanie w oznaczonym terminie nakazu pogodzenia się podpada pod pojęcie uchybienia godności stanu oficerskiego. Niezastosowanie się strony cywilnej do orzeczenia sądu poczytuje się za zadośćuczynienie dla oficera, co sąd horowy powinien stwierdzić osobnym protokółem.

Przy postępowaniu w przedmiocie zatargów honorowych wszelkie oświadczenia, protokóły i orzeczenia wygotowuje się na piśmie [1]).

---

[1]) Ganczarski: Ochrona czci w W. P. „Przepis ten wyklucza załatwienie zatargów honorowych, o ile rozchodzi się o oficerów, w innej drodze, jak przez pojednanie lub przez sąd honorowy.

Oficerski sąd honorowy, jako instytucja wojskowo-prawna, nie może sankcjonować pojedynku, gdyż tenże stanowi przestępstwo, ścigane karno-sądownie. Oficer zatem, szukający załatwienia sprawy honorowej w drodze pojedynku, ponosi wszelkie konsekwencje i staje się osobiście odpowiedzialnym wobec prawa.

Bezwzględny obowiązek poddania się oficerskiemu sądowi honorowemu w każdej sprawie honorowej, niezałatwionej drogą polubowną, pozbawia oficera możności zasłaniania się w postępowaniu karnem o pojedynek przymusem nieodpornym, jako okolicznością, wyłączającą winę, z tytułu jego charakteru oficerskiego, tudzież z tytułu zapatrywań lub konsekwencyj towarzyskich. To samo odnosi się do zastępców, którzy dopuszczą do pojedynku, albowiem oni w mocy prawa honorowego odpowiadają za sposób załatwienia sprawy swego klijenta, którego wiążą ich postanowienia.

Bezwzględny zakaz prezydenta Rzeczypospolitej lub ministra spraw wojskowych w przedmiocie pojedynku nie istnieje.

Oficerski sąd honorowy nie może być uważany za kompetentny do rozstrzygania o zdolności do honorowego zadośćuczynienia (satysfakcji honorowej) osób cywilnych i do orzekania o ich kwalifikacjach, jako gentlemanów, gdyż jest on sądem honorowym jednostronnym. Orzeczenie w tej mierze może nastąpić tylko wtenczas, jeśli osoba cywilna dobrowolnie podda się w danym wypadku orzecznictwu oficerskiego sądu honorowego, bowiem tylko w tym razie niezastosowanie się do tego orzeczenia skutkować może dla niej utratę kwalifikacji gentlemana. Pozatem postępowanie strony, niepodlegającej orzecznictwu oficerskich sądów honorowych, o tyle tylko może ulec krytyce, o ile jest to potrzebnem w celu ustalenia wiarogodności i siły dowodowej środków dowodowych przedstawionych na korzyść lub niekorzyść oficera.

Protokół oficerskiego sądu honorowego, stwierdzający zadośćuczynienie dla oficera polega na skonstatowaniu, że osoba cywilna odmawia pogodzenia się, mimo orzeczenia oficerskiego sądu honorowego i sprawa winna być załatwioną w drodze polubownej i że oficerski sąd honorowy odmowę tę poczytuje za dostateczne zadośćuczynienie dla danego oficera.

Protokół ten jednak nie pozbawia oficera możności dalszego dochodzenia obrazy w drodze skargi sądowej, jeżeli sąd honorowy na takie postępowanie zezwoli.

Osoba cywilna, która nie stosowała się do orzeczenia oficerskiego sądu honorowego, nie traci, z tytułu owego orzeczenia, prawa podania skargi na oficera w drodze postępowania karnego.

Osoba ta poniesie jednak wszelkie konsekwencje, wynikające ze zwyczajnego prawa honorowego z tego tytułu, że jej zatarg honorowy z oficerem został załatwiony dla oficera zgodnie z honorem i zapatrywaniem rycerskiem, podczas gdy dla niej sprawa honorowa pozostała bez załatwienia.

UPOSAŻENIE I EMERYTURY.

Uposażenie oficerów (równorzędnych) i ich rodzin.

Przepisy dotyczące i sposób wypłaty.

Uposażenie oficerów normuje ustawa tymczasowa o uposażeniu osób wojskowych z dnia 29/X 1920 r., ogłoszona w Dz. Rozk. Wojsk. Nr. 43 z r. 1920, a obowiązująca od 1-go lipca 1920 r. (Uzupełnienia: rozp. Rady Ministrów z dnia 10 maja 1923 Dz. Rozk. Wojsk. 22/22 poz. 330).

Postanowienia tej ustawy, dotyczące oficerów wojska i marynarki, mają również zastosowanie do duchownych wojskowych i urzędników wojskowych. Duchowni otrzymują uposażenie tego stopnia oficerskiego, do którego przyrównani zostali przepisami wojskowemi. Wynagrodzenie kapelanów pomocniczych normuje Dz. Roz. Nr. 15/22 poz. 224.

Uposażenie zasadnicze.

Przez cały czas rzeczywistej czynnej służby wojskowej należy się oficerom i równorzędnym w całości uposażenie zasadnicze przywiązane do ich stopnia, względnie do rangi.

W skład tego uposażenia wchodzą: płaca podstawowa, umundurowanie i wyekwipowanie, kwatera i należności rodzinne, nadto u zawodowych wojskowych dodatek za wysługę lat.

Przez czas trwania wyjątkowych, wojną wywołanych stosunków ekonomicznych, należy się dodatek drożyźniany do płacy podstawowej do dodatków na umundurowanie, rodzinę i do djet podróżnych.

Płaca podstawowa jest należnością niepodzielną, płatną z góry w dniu pierwszym każdego miesiąca, lub, w razie wypadającego w tym dniu święta, w ostatnim dniu poprzedniego miesiąca.

Dodatek za wysługę lat.

Tytułem dodatku za wysługę lat wojskowi zawodowi pobierali za każdy rok czynnej służby zawodowego oficera, chorążego, lub zawodowego szeregowego — $2^1/_2$% płacy podstawowej pobieranej w danej chwili.

Z dniem 1 października 1922 r. podwyższono dodatek za wysługę lat. Sposób obliczania dodatku jest następujący.

Sumę dodatku za wysługę lat, obliczoną na podstawie art. 7 ustawy tymczasowej o uposażeniu osób wojskowych (Dz. Roz. Wojsk. Nr. 43/20 poz. 915), pomnożyć należy przez iloraz mnożnika w najdroższej klasie miejscowości i mnożnika 150 (obecnie 1700 X 150 = 11333).

Do obliczonego w ten sposób dodatku za wysługę lat należy doliczyć jeszcze procentowy dodatek, przyznany do uposażenia (obecnie dla oficerów młodszych razem 110%, dla oficerów sztabowych i generałów 120%) i w ten sposób uzyskuje się sumę całkowitego dodatku za wysługę lat.

Do służby zawodowej oficera, przy obliczaniu dodatku za wysługę lat, wlicza się także jego służbę, jako szeregowego. Termin, od którego zalicza się czas służby do wysługi lat, rozpoczyna się najwcześniej od 1 listopada 1918 r.

Wyżywienie.

Zestawienie należności żywnościowych dla oficerów (równorzędnych) zawiera Dz. Rozk. Nr. 8/22.

Z dniem 1-go czerwca 1922 r. zostało zniesione pobieranie racyj żywnościowych (deputatów), określone Dz. Rozk. Wojsk. wyżej wymienionym.

Oficerowie (równorzędni) otrzymują wzamian ekwiwalent pieniężny, którego wysokość reguluje się podług cen rynkowych, co dwa miesiące.

Umundurowanie i wyekwipowanie.

Oficerowie i równorzędni obowiązani są zaopatrzeć się w przepisowe umundurowanie i wyekwipowanie na koszt własny. Jednorazowy dodatek na umundurowanie w wysokości podstawowej 5600 mk. (plus mnożnik), otrzymują oficerowie i równorzędni z chwilą ogłoszenia i mianowania lub przyjęcia do wojska Dziennikiem Personalnym. Na uzupełnienie umundurowania i wyekwipowania otrzymują wszyscy oficerowie i równorzędni miesięczną kwotę ryczałtową (ryczałt) w następującej wysokości podstawowej: chorążowie i oficerowie młodsi 560 mk. (plus mnożnik), oficerowie sztabowi i generałowie 728 mk. (plus mnożnik); tym jednak, którzy otrzymali

dodatek na umundurowanie i wyekwipowanie w wysokości 5600 mk., należeć się będzie ten ryczałt dopiero po upływie 10 miesięcy od dnia otrzymania dodatku.

Ryczałt na umundurowanie wypłaca się miesięcznie z góry, wraz z płacą podstawową.

W miarę przyznawania wojskowym, przez czas trwania wyjątkowych stosunków ekonomicznych, specjalnych zasiłków miesięcznych, oblicza się je wszystkim oficerom również od miesięcznego ryczałtu na umudurowanie i wyekwipowanie, bez względu na to, czy ryczałt ten w danym miesiącu im przysługuje.

Oficerowie i im równorzędni z rezerwy, obrony krajowej lub pospolitego ruszenia otrzymują dodatek na umundurowanie i wyekwipowanie przy pierwszem mianowaniu lub przyjęciu do wojska. Obowiązani są zatem, przy każdem stawieniu się do służby w szeregach na skutek powołania, zgłaszać się w przepisowym umundurowaniu i wyekwipowaniu.

Miesięczny ryczałt na uzupełnienie wyekwipowania otrzymują dopiero po upływie 16 miesięcy służby w szeregach.

Przerwy służby odlicza się.

Odszkodowanie za utracone umundurowanie i wyekwipowanie.

Odszkodowania przyznawać można zasadniczo tylko wtedy, gdy poszkodowany utracił swoje rzeczy wskutek działań nieprzyjacielskich, bez jakiejkolwiek ze swej strony winy. Okoliczność ta musi być stwierdzoną przez dowódcę conajmniej pułku, lub równorzędnego oddziału wojskowego. W wypadku tym mogą intendentury we własnym zakresie wydawać bezpłatnie utracone przedmioty z posiadanych zapasów żołnierskich.

W wypadkach kradzieży lub pożaru na terenach przyfrontowych, oraz straty podczas transportu, o ile niema możliwości rewindykacji straty od winnego, mogą intendentury zezwolić na zakupno utraconych przedmiotów ze składów wojskowych z posiadanych zapasów żołnierskich, po cenach obowiązujących tychże, o ile zostały stwierdzone okoliczności wyszczególnione w Dz. Rozk. № 4/21.

Rozporządzenia, dotyczące zlikwidowania wszystkich spraw, związanych z postanowieniami rozk. poz. 88. Dz. Rozk. 4/21, zawiera Dz. Rozk. 46/22, poz. 652.

Zakwaterowanie.

Wojskowym, nie korzystającym z kwater w budynkach rządowych, lub na ten cel przez władze wojskowe wynajętych budynkach prywatnych, należy się od 1 czerwca 1922 r. następujące wynagrodzenie.

Za jeden pokój, poza hotelami lub równoznacznemi lokalami z urządzeniem wewnętrznem i innemi dodatkowemi przynależnoś-

ciami, od 1-go maja 1922 miesięcznie w miejscowościach pierwszej klasy: chorąży, podporucznik i porucznik 3000 mk., od kapitana wzwyż 6000 mk. (5-cio, względnie 10-cio krotne podwyższenie norm podanych w Dz. Rozk. Wojsk. № 28/21 pkt. 576 i 577).

Oficerowie żonaci za każdą dodatkową ubikację otrzymują po 4000 mk.

Aż do uchwalenia ustawy o zakwaterowaniu wojska, przysługują wojskowym następujące kompetencje mieszkań z urządzeniem wewnętrznem, oświetleniem i innemi dodatkowemi przynależnościami (zasada Dz. R. W. № 28/21 p. 576):

a) generałom i pułkownikom — 2 pokoje,
ppłk. do ppor. włącznie — 1 pokój;

b) żonatym, wzgl. obarczonym rodziną oficerom, lecz tylko poza hotelami i równoznacznemi lokalami:
generałom z rodziną do 4-ch osób — 3 pokoje z kuchnią;
„ „ ponad 4-y osoby — 4 pokoje z kuchnią;
pułkownikom z rodziną — 3 pokoje z kuchnią;
ppłk. do ppor. włącz. z rodziną — 2 pokoje z kuchnią — do 4-ch osób;
ppłk. do ppor. włącz. z rodziną ponad 4-y osoby — 2 pokoje z kuchnią.

Duchowni wojskowi i urzędnicy wojskowi otrzymują kwaterę i wynagrodzenie za nią tego stopnia oficerskiego, do którego zostali przyrównani.

Wojskowi, przeniesieni w stały stan spoczynku, otrzymują zamiast kwaterowego, obliczonego podług norm art. 7 ustawy z dnia 8 kwietnia 1919 (Dz. Ustaw R. P. № 31/19 poz. 262), należytości kwaterunkowe, obliczone według powyższego rozporządzenia.

Komisje gospodarcze oddziałów wypłacają należytość za kwaterę uprawnionym, zajmującym mieszkania poza hotelami i równoznacznemi lokalami, każdego miesiąca z góry łącznie z uposażeniem, według norm, w powyższem rozporządzeniu określonych, a ci obowiązani są zaspokoić swoich kwaterodawców również miesięcznie z góry.

Wojskowym, korzystającym z kwater w budynkach rządowych lub na ten cel przez władze wojskowe wynajętych budynkach prywatnych, przyznaje się $^{2}/_{3}$ należytości określonych w drugim ustępie „zakwaterowanie“, o ile korzystają z przysługującej im ilości ubikacyj; w wypadkach, gdy korzystają z większej ilości ubikacyj, aniżeli im przysługuje, opłacają za każdą ubikację ponad normę $^{1}/_{3}$ należności, określonej za pierwszą ubikację; w wypadkach dostarczenia kwatery w rozmiarze mniejszym ma zastosowanie art. 3 Rozp. I 376 (Dz. R. 28/21).

Oficerowie i chorążowie, korzystający podczas podróży służbowych z kwatery w hotelach lub równorzędnych lokalach, otrzymują zwrot faktycznie poniesionych kosztów wynajmu pokoju, na

podstawie przedstawionych oryginalnych rachunków hotelu lub równorzędnego lokalu, zaświadczonych przez komendę miasta (garnizonu), względnie odnośnego urzędu gminnego, że kwota zarachowana odpowiada cennikowi, zatwierdzonemu przez lokalne władze.

Uprawnienie do należytości kwaterowej zaczyna się z dniem mianowania na stopień, do którego przywiązaną jest kwatera, w myśl powyższego rozporządzenia.

Przy awansie należy się wyższa kompetencja mieszkaniowa z dniem pierwszego najbliższego miesiąca po awansie.

W razie podróży służbowych przysługuje wojskowym należność kwaterowa w miejscu stałego przydziału służbowego, a ponadto kwatera w miejscu pobytu służbowego.

W razie przeniesienia przysługuje należność kwaterowa od dnia przybycia do nowego garnizonu.

W razie urlopu z uposażeniem czynnem, choroby, zawieszenia w czynnościach, osadzenia w areszcie śledczym, odbywania kary aresztu dyscyplinarnego, kwatera należy się.

Prawo do należności kwaterowej ustaje:

a) na skutek dezercji z dniem tejże;
b) w razie przeniesienia — z dniem odejścia, na który to dzień przysługuje jeszcze należność kwaterowa w opuszczonym garnizonie;
c) w razie zwolnienia — równocześnie z uposażeniem, nie licząc w to odprawy;
d) w razie zasądzenia prawomocnym wyrokiem sądowym na karę pozbawienia wolności — z dniem uprawomocnienia się wyroku;
e) w razie odkomenderowania wojskowych stanu wolnego ponad 4-y tygodnie — z dniem odejścia, na który to dzień przysługuje należność kwaterowa w opuszczonym garnizonie;
f) w razie przeniesienia w stały stan spoczynku — równocześnie z uposażeniem czynnem;
g) w razie śmierci — równocześnie z uposażeniem, rodzinie zaś przysługuje prawo do należności kwaterowej jeszcze przez przeciąg trzech miesięcy, nie wliczając w tem okres miesiąca śmierci głowy rodziny. Jeżeli zmarły posiadał kwaterę w budynku rządowym lub na ten cel wynajętym budynku prywatnym, którą rodzina ze względów służbowych musi wcześniej opuścić, wówczas przysługuje jej należność za kwaterę za resztę czasu.

We wszystkich wypadkach odejścia, należy mieszkanie oddać władzom wojskowym (dowództwom miast lub garnizonów do dyspozycji, a to od dnia następnego po wygaśnięciu prawa do należności kwaterowej w danej miejscowości.

W razie niezastosowania się do powyższego zarządzenia, należy otrzymaną należność kwaterową zwrócić, licząc termin według punktów wyżej przytoczonych (a do g).

Odchodzący wojskowy powinien w każdym razie na czas wypowiedzieć mieszkanie albo, w razie niemożności, poruczyć wypowiedzenie; w razie niewykonania tego obowiązku, ponosi konsekwencje.

Tylko w razie podróży służbowych lub przejściowego pobytu można przydzielać uprawnionym wojskowym kwatery w hotelach, jednak nie dłużej, jak do dni 14-tu.

Należność za kwatery i kompetencje mieszkaniowe przysługują według faktycznie posiadanego stopnia.

Opał i światło.

Oficerom do podpułkownika włącznie przysługuje prawo do pobierania miesięcznie po 150 kg węgla i 200 kg drzewa; oficerowie od pułkownika wzwyż mają prawo pobierać po 300 kg węgla i 400 kg drzewa miesięcznie. Powyższy opał przysługuje wszystkim oficerom i równorzędnym (żonatym i kawalerom) w ciągu zimowych miesięcy, t. j. od 1 listopada do 1 kwietnia bezpłatnie.

Oficerowie żonaci, bez względu na szarżę, mają oprócz tego prawo kupować ze składów wojskowych po cenach kosztu po 150 kg węgla i 150 kg drzewa miesięcznie w miesiącach zimowych, w letnich zaś po 150 kg węgla.

Oficerowie i równorzędni wdowcy, którzy posiadają dzieci na własnem utrzymaniu, mają prawo kupować opał, jak wojskowi żonaci tychże stopni (Dz. Rozk. Nr. 27 i 39/20).

Karta opałowa płatna powinna być opłaconą w ciągu tego miesiąca, na który zostaje wydaną.

Naftę mogą oficerowie pobierać tylko za zapłatą (Dz. Rozk. Nr. 39/21).

W wypadkach zagubienia kart opałowych należy postępować według rozkazu poz. 892 Dz. Rozk. Nr. 50/21.

Należności rodzinne.

Zawodowi oficerowie równorzędni i oficerowie niezawodowi, powołani do czynnej służby na skutek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia wojska do stanu wojennego, mający najbliższą rodzinę, mają prawo do należności rodzinnych.

Do najbliższej rodziny, w rozumieniu niniejszej ustawy, należą:

a) żona ślubna, wyjąwszy wypadki, gdy jest sądownie rozwiedzioną lub separowaną a na mężu nie ciąży obowiązek jej alimentacji;

b) dzieci ślubne i uprawnione, które nie ukończyły 18 roku życia, z wyjątkiem tych, które weszły w związki małżeńskie.

Do najbliższej rodziny można zaliczyć, za zezwoleniem M. S. Wojsk., dzieci ślubne i uprawnione, które ukończyły 18 lat życia:

a) o ile uczęszczają do zakładów naukowych, nie dłużej jednak, niż do 21 roku życia, albo
b) o ile z powodu ułomności fizycznej lub umysłowej są zupełnie niezdolne do zarobkowania, wyjąwszy te, które weszły w związki małżeńskie.

Prawo do należności rodzinnych nabywa się dopiero z dniem pierwszym następującego miesiąca po zaszłej zmianie w stosunkach rodzinnych, traci się zaś je z ostatnim dniem tego miesiąca, w którym ta zmiana zaszła. Zmiany w stosunkach rodzinnych, zaszłe w dniu pierwszym miesiąca, uwzględnia się już w tym samym miesiącu.

Należności rodzinne dla oficerów i chorążych obejmują:

a) dodatek na żonę, w podstawowej wysokości miesięcznej 480 mk. plus mnożnik, a nadto dla Warszawy i Łodzi plus $^1/_5$ dodatku drożyźnianego. Żony, która pracuje w instytucjach państwowych, nie uwzględnia się;
b) dodatek na dzieci, w podstawowej wysokości miesięcznej 180 mk. na każde dziecko plus mnożnik, a nadto dla Warszawy i Łodzi plus $^1/_5$ dodatku drożyźnianego;
c) odszkodowanie za deputat żywnościowy dla żony i dzieci.

W razie przesiedlenia otrzymują żony oficerów i równorzędnych, oraz ich dzieci, zwrot kosztów podróży koleją, statkiem lub podwodami, tej samej klasy, co głowa rodziny, dalej djety podróżne, żona 75%, dzieci 50% djet głowy rodziny.

Rodzinom osob wojskowych przysługuje również płatny opał z magazynów wojskowych.

Do wszystkich należności rodzinnych zalicza się dodatek drożyźniany, a dodatek wyrównawczy $^1/_5$ (w Warszawie i Łodzi) do dodatku na żonę i dziecko.

Należności rodzinne, wyjąwszy wypadek dostania się wojskowego do niewoli lub jego śmierci, otrzymuje głowa rodziny.

Wojskowy, ubiegający się o należności rodzinne, powinien przedstawić właściwej komisji gospodarczej wystarczające dowody, stwierdzające uprawnienie do pobierania tychże, jak metrykę ślubu, metrykę urodzenia dzieci, dowód uprawnienia i t. p.; o ile, w razie separacji lub rozwodu, właściwy sąd zobowiązał go do alimentacji separowanej lub rozwiedzionej żony lub dzieci — odnośny wyrok sądowy lub uwierzytelniony odpis tegoż.

Wojskowy, ubiegający się o należności dla dzieci ślubnych i uprawnionych, które ukończyły 18 rok życia, powinien wnieść, w drodze służbowej do M. S. Wojsk. prośbę, załączając poświad-

czenie odnośnego zakładu naukowego, lub świadectwo wojskowo-lekarskie, stwierdzające zupełną niezdolność dziecka do zarobkowania z powodu ułomności fizycznej lub umysłowej.

Wszyscy oficerowie i równorzędni, oraz szeregowi, mający prawo do dodatku na żonę, składają w przynależnej komisji gospodarczej deklarację, stwierdzającą, czy żona pracuje w instytucji państwowej.

Wojskowi obowiązani są bezzwłocznie zgłaszać w komisjach gospodarczych wszelkie zmiany stanu rodzinnego, wpływające na wysokość należności rodzinnych, pod osobistą odpowiedzialnością.

Jeżeli wojskowy nie przebywa razem z rodziną, może upoważnić rodzinę (żonę lub osobę, której poruczył opiekę nad dziećmi) do odbioru należności rodzinnych w komisji gospodarczej, stacjonowanej w miejscowości rodziny.

Dodatki na żonę i dzieci są płatne z góry w pierwszym dniu każdego miesiąca.

Uposażenie wyższego stopnia.

Dodatki służbowe dla oficerów.

Gdy oficer lub równorzędny zajmuje stanowisko, na które etatem jest przewidziany stopień (ranga) wyższy o jeden stopień od tego, który posiada oficer lub równorzędny to stanowisko zajmujący, a stanowisko to poruczone zostało rozkazem uprawnionego do tego dowództwa lub władzy wojskowej, wówczas należy mu się uposażenie wyższego stopnia.

Zajmowanie stanowiska, na które etat przewiduje stopień (rangę) o dwa lub więcej stopni wyższy od tego, którą posiada oficer lub równorzędny to stanowisko zajmujący, nadaje mu uprawnienie do uposażenia wyższego tylko o jeden stopień.

Jeżeli etat przewiduje na stanowisko stopień (rangę) różnej wysokości, należy się oficerowi lub równorzędnemu uposażenie wyższe tylko wtedy, o ile posiada stopień (rangę) niższy od najniższego przewidzianego w etacie.

Jeżeli etat przewiduje tylko ogólnikowo oficera lub równorzędnego pewnej grupy stopni (rang) np. młodszego oficera, oficera sztabowego, generała, a oficer lub równorzędny to stanowisko zajmujący ma stopień (rangę), mieszczący się w obrębie tej grupy, wówczas należy mu się uposażenie tylko jego stopnia.

Prawo do uposażenia wyższego stopnia przysługuje z 1 dniem najbliższego miesiąca, po definitywnem mianowaniu i objęciu nowego stanowiska, o ile dzień mianowania i objęcia stanowiska nie zbiegł się z terminem płatności uposażenia. W tym bowiem wypadku uposażenie wyższego stopnia przysługuje z dniem objęcia stanowiska i mianowania.

Przy zastępczem pełnieniu wyższego stanowiska należy się wyższe uposażenie dopiero z dniem 1 miesiąca, następującego po upływie 6-ciu tygodni od chwili zastępczego objęcia wyższego stanowiska.

Prawo do uposażenia wyższego stopnia gaśnie przy opuszczeniu wyższego stanowiska z dniem poprzedzającym termin najbliższej płatności.

Przy przejściowem jednak opuszczeniu wyższego stanowiska (urlop, choroba, odkomenderowanie i t. p.), prawo do uposażenia wyższego stopnia gaśnie dopiero wtedy, gdy ktoś inny uzyska prawo do uposażenia, wynikającego z tego stanowiska.

Dodatki reprezentacyjne i za kierownictwo w wojsku.

Dla zajmujących w wojsku stanowiska wymagające reprezentacji ustanowiono dodatek reprezentacyjny, płatny miesięcznie z góry w następującej wysokości zasadniczej:

W wojsku lądowem:

a)	minister spraw wojskowych	5000	Mk.
b)	szefowie: Sztabu Generalnego, Administracji, Wojskowej Kontroli Generalnej, generalni inspektorzy armji i dowódcy Okręgów Korpusów	3000	„
c)	biskup polowy	2000	„
d)	generalny adjutant i komendant m. Warszawy	1500	„
e)	adjutanci przyboczni naczelnika państwa	1000	„
f)	adjutanci przyboczni ministra spraw wojskowych	600	„

W marynarce:

a)	szef Kierownictwa Marynarki Wojennej . .	2000	„
b)	dowódca Floty Morskiej	2000	„

Dla zajmujących stanowiska kierownicze, przewidziane w etacie organizacyjnym wojska, a nie pobierających dodatku reprezentacyjnego, ustanowiono dodatek za kierownictwo, płatny miesięcznie z góry w następującej wysokości zasadniczej:

W wojsku lądowem i marynarce:

w kategorji	I	–	1800	Mk.
„	II	–	1500	„
„	III	–	1200	„
„	IV	–	1000	„
„	V	–	800	„
„	VI	–	600	„
„	VII	–	400	„

Spis stanowisk kierowniczych, do których może być przywiązanym jeden z powyższych dodatków, układa i uzupełnia minister spraw wojskowych, w porozumieniu z ministrem skarbu. (Patrz. Dz. Rozk. 33/22, załącznik Nr. 7 do poz. 490 i Dz. Rozk. Nr. 48/22, poz. 672).

Oficerowie lub równorzędni, zajmujący stanowiska, wymagające reprezentancji lub kierownicze, którzy posiadają stopień niższy od przewidzianego w etacie organizacyjnym wojska, a pobierają uposażenie wyższego stopnia, tracą, na czas pobierania uposażenia wyższego stopnia, prawo do otrzymania dodatku reprezentacyjnego, względnie za kierownictwo.

Przez czas trwania wyjątkowych, wojną wywołanych warunków ekonomicznych, zmieniać się będzie wysokość dodatku na koszty reprezentacyjne oraz dodatku za kierownictwo w stosunku, w jakim pozostaje każdorazowy mnożnik dodatku drożyznianego dla miejscowości klasy pierwszej do mnożnika 150.

Co do terminu, w którym powstaje prawo do dodatku za kierownictwo, oraz terminu, z którym prawo do tego dodatku gaśnie, mają analogiczne zastosowanie postanowienia art. 32 i 33 rozporządzenia wykonawczego do ustawy tymczasowej z 29 października 1920 r. z Dz. Rozk. Wojsk. Nr. 43/20 poz. 917.

Równocześne pobieranie dodatku reprezentacyjnego, względnie za kierownictwo i uposażenia wyższego stopnia, jest niedopuszczalnem. Uprawnieni do pobierania niniejszych dodatków mogą otrzymać, według własnego uznania, albo przysługujący im dodatek, albo też uposażenie wyższego stopnia.

Dodatki nadzwyczajne.

Dodatki nadzwyczajne dla osób, biorących udział w asystencjach, normują specjalne przepisy.

Dodatki lotnicze.

Dodatki i premje lotnicze.

(Dz. Rozk. Nr. 9/22 poz. 144).

Personelowi latającemu wojsk aeronautycznych przysługują miesięczne dodatki lotnicze według 4-ch kategoryj, a mianowicie: I-a kategorja w wysokości 100%, II-a – 50%, III-a – 30%, IV-a – 25% płacy podstawowej oraz miesięcznego ryczałtu na umundurowanie stopnia porucznika.

Dodatek kategorji I przysługuje pilotom, obserwatorom, oraz strzelcom wojsk lotniczych, sterowców lub balonów wolnych, wojsk aerostatycznych, mechanikom, radjotelegrafistom, zbrojmistrzom, fotografom lub innym specjalistom, którzy odbywają loty na płatowcach, sterowcach lub wolnych balonach, w charakterze wykonawców swej służby; dalej wojskowym innych rodzajów broni przy-

dzielonym do eskadr kompanji sterowców lub balonów wolnych, lub do szkół lotniczych, chociażby na najkrótszy czas, celem obznajomienia się z lataniem na płatowcach, sterowcach i balonach wolnych.

Dodatek kategorji II przysługuje uczniom szkół lotniczych. Dodatek kategorji III przysługuje obserwatorom balonów na uwięzi, mechanikom balonowym, radjotelegrafistom, zbrojmistrzom, fotografom, oraz innym specjalistom, którzy podnoszenia się na balonach na uwięzi dokonują w charakterze wykonawców swej służby, nakoniec wojskowym innych rodzajów broni, którzy zostali przydzieleni do kompanij balonowych lub do szkół aerostatycznych, chociażby na najkrótszy przeciąg czasu, celem obznajmienia się z obserwacją na balonach na uwięzi.

Dodatek kategorji IV przysługuje uczniom szkół aerostatycznych.

Sposób wypłaty dodatków i premij lotniczych oraz warunki uzyskania prawa do nich, reguluje instrukcja lotnicza (Dz. Rozk. Nr. 9/22 poz. 146).

Premje lotnicze.

Instruktorzy — piloci szkół lotniczych aerostatycznych otrzymują, niezależnie od dodatku lotniczego, za każdy lot z uczniem na płatowcu dwusterowym, lub balonie wolnym, albo sterowym, premje w następującej wysokości: oficerowie — 2%, szeregowi — 1% dziennego dodatku lotniczego kategorji I.

Instruktorzy oficerskiej szkoły aerostatycznej otrzymują za podniesienie się na balonie na uwięzi z uczniami premje w wysokości 1% diennego dodatku lotniczego kat. I.

Piloci warsztatowi, wypróbowujący w fabrykach lub w warsztatach lotniczych nowe lub wychodzące z remontu płatowce, otrzymują, niezależnie od dodatku lotniczego, premję odbiorczą, a mianowicie: za każdy płatowiec nowowynalezionego systemu wypróbowany poraz pierwszy — 20-krotnie podwyższony dzienny dodatek lotniczy kat. I., za każdy płatowiec systemu już znanego wypróbowany po raz pierwszy — 5-ciokrotnie podwyższony dzienny dodatek lotniczy kat. I., za każdy płatowiec wypróbowany po reparacji 3-krotnie podwyższony dodatek dzienny kat. I.

Dodatki lotnicze i premje płatne są miesięcznie z dołu.

Mianowanie (awans).

Przy pierwszem mianowaniu należy się oficerom i równorzędnym płaca podstawowa i należności rodzinne, począwszy od pierwszego dnia tego miesiąca, w którym mianowanie nastąpiło, inne zaś należności, wchodzące w skład uposażenia zasadniczego, począwszy od dnia mianowania.

Przy awansie, prawo do uposażenia wyższego stopnia przysługuje z pierwszym dniem najbliższego miesiąca. Za dzień mianowania, względnie awansu, uważa się dzień podpisania dekretu lub rozkazu. o ile w tym samym dekrecie lub rozkazie nie oznaczono innego dnia mianowania lub awansu.

Uposażenie wojskowych powołanych do ćwiczeń, wzgl. do czynnej służby wojskowej, na skutek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej.

Rozporządzenie dotyczące zawiera Dz. Rozk. 42/22 poz. 599.

W myśl tego rozporządzenia otrzymują wojskowi powołani do ćwiczeń z rezerwy lub pospolitego ruszenia jako uposażenie:

a) oficerowie i chorążowie za każdy dzień służby od dnia stawienia się do służby do dnia zwolnienia — dzienną płacę, wynoszącą $^1/_{30}$ część płacy podstawowej posiadanego stopnia plus ryczałtu miesięcznego na umundurowanie oraz ekwiwalentu żywnościowego dla własnej osoby, unormowanych dla oficerów i chorążych w służbie czynnej.

   O ile oficer lub chorąży powołany do ćwiczeń pełni służbę w miejscowości poza miejscem swego zamieszkania, otrzymuje on nadto zakwaterowanie przejściowe na koszt skarbu, na tych samych warunkach, jak oficerowie i chorążowie w służbie czynnej;

b) szeregowi — dzienny żołd, zależnie od posiadanego stopnia, obliczony w stosunku $^1/_{10}$ części żołdu dekadowego szeregowych pełniących obowiązkową służbą wojskową, za każdy dzień służby od dnia przyjęcia w stan wyżywienia wojska. Nadto otrzymują oni wyżywienie, wyekwipowanie oraz kwaterę, narówni z szeregowymi, pełniącymi obowiązkową służbę wojskową.

   Oficerowie mianowani w rezerwie otrzymują, przy pierwszem powołaniu na ćwiczenia, dodatek na umundurowanie i wyekwipowanie w wysokości unormowanej dla oficerów mianowanych w służbie czynnej, nie otrzymują natomiast części miesięcznego ryczałtu na umundurowanie.

Wojskowi z rezerwy lub pospolitego ruszenia, powołani do czynnej służby wojskowej na skutek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej, jakoteż ochotnicy, otrzymują jako uposażenie od dnia stawienia się do służby, względnie przyjęcia w stan wyżywienia wojska:

a) oficerowie i chorążowie — uposażenie w wymiarze takim samym, jak oficerowie i chorążowie w służbie czynnej, z wyjątkiem dodatku za wysługę lat;

b) szeregowi — uposażenie w wymiarze takim samym, jak szeregowi, pełniący obowiązkową służbę wojskową.

Wojskowi ze stanu spoczynku, powołani do czynnej służby wojskowej na skutek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej, otrzymują uposażenie w wymiarze takim samym, jak wojskowi zawodowi.

Oficerowie i chorążowie z rezerwy lub pospolitego ruszenia, powołani do czynnej służby wojskowej na skutek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej, otrzymują ponadto:

a) mający najbliższą rodzinę w rozumieniu ustawy tymcz. z dn. 29/X 1820 r., o uposażeniu osób wojskowych (Dz. Rozk. 43/20), o ile wskutek powołania do służby czynnej zmienili miejsce swego zamieszkania i z tej przyczyny prowadzą dwa domy — dodatek na mieszkanie dla rodziny, płatny z góry wraz z uposażeniem od dnia 1-go następującego miesiąca po zgłoszeniu się do służby;
b) kawalerowie i wdowcy bezdzietni — składowe od 1-go dnia miesiąca, w którym zgłosili się do służby, płatne z góry wraz z uposażeniem w wymiarze, który ustali minister spraw wojskowych.

O ile powołany do ćwiczeń lub służby wojskowej na skutek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej, stawić się ma do służby w miejscowości poza miejscem swego zamieszkania, przysługuje mu uposażenie od dnia wyjazdu celem zgłoszenia się do służby, do dnia powrotu do swego miejsca zamieszkania, nadto otrzymuje on zwrot kosztów podróży tam i z powrotem.

Przez czas pobierania przez wojskowych w służbie czynnej dodatków drożyźnianych, przysługują one również wojskowym, powołanym do ćwiczeń lub do służby wojskowej na skutek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej, obliczane na tych samych zasadach, jak dla wojskowych w służbie czynnej.

Rozporządzenie powyższe obowiązuje od dnia 1/VI 1922 r.

Uposażenie w czasie choroby.

Podczas choroby osoby wojskowe pozostające w szeregach otrzymują uposażenie zasadnicze według posiadanego stopnia. Należności, wynikające z zajmowanego stanowiska lub inne należności, w skład uposażenia zasadniczego nie wchodzące, należą się tylko o tyle, o ile poszczególne postanowienia za czas choroby je przyznają.

Przez czas leczenia w szpitalach wojskowych, cywilnych oraz pozostawania w opiece domowej, otrzymują oficerowie (równo-

rzędni), chorążowie (równorzędni) i szeregowi zawodowi, uposażenie ze swoich oddziałów, z dodatkiem drożyźnianym tej klasy miejscowości, według której pobiera uposażenie ich oddział.

Z uwagi na powyższe, oddawanym do szpitala nie należy wystawiać uwierzytelnień.

Odnośnie uposażenia wyższego stopnia mają zastosowanie art. 33 i 51 rozporządzenia wykonawczego do ustawy tymczasowej z dnia 29/X 1920 r. o uposażeniu osób wojskowych (Dz. R. 43/20).

Szeregowi niezawodowi otrzymują żołd w szpitalu wojskowym. O ile oddani zostali na leczenie do szpitala cywilnego lub w opiekę domową, zalicza dla nich żołd ich przynależna komisja gospodarcza i wypłaca go o ile są leczeni poza ich garnizonem, po powrocie chorego do oddziału.

Oficerom (równorzędnym), chorążym (równorzędnym) i szeregowym zawodowym, leczonym w szpitalu poza ich garnizonem, powinną właściwa komisja gospodarcza wysyłać uposażenie pocztą na koszt skarbu państwa najpóźniej w 2-gim dniu każdego miesiąca.

Szeregowym niezawodowym, leczonym w szpitalach cywilnych lub pozostających w opiece domowej, o ile o to proszą, można żołd również przysłać na koszt skarbu, lecz tylko w odstępach miesięcznych.

Przez czas leczenia w sanatorjach wojskowych *dla otwartej gruźlicy* otrzymują wszyscy wojskowi uposażenie w tychże sanatorjach, przyczem uposażenie oficerów (równorzędnych), chorążych (równorzędnych) i szeregowych zawodowych oblicza się z dodatkiem drożyźnianym tej klasy miejscowości, według której pobiera uposażenie ich oddział. Wojskowym, oddawanym na leczenie do sanatorjum wojskowego dla otwartej gruźlicy, należy wobec tego, prócz innych dokumentów, przewidzianych w San. 4, wydawać również uwierzytelnienia, wzgl. karty zaopatrzenia.

Sanatorja w Zakopanem i Hołosku oraz szpitale sezonowe traktować należy narówni ze szpitalami stałemi.

Uposażenie podczas urlopu.

Za czas urlopu należy się wojskowym normalne uposażenie. Wypadki, w których za czas urlopu należy się uposażenie zmniejszone lub nie należy się wcale, określają osobne przepisy.

Uposażenie w razie samowolnego opuszczenia służby, zawieszenia w służbie, śledztwa, lub odbywania kary sądowej lub dyscyplinarnej.

W razie oddalenia się wojskowego z oddziału wśród okoliczności wzbudzających podejrzenie, że jest to samowolne oddalanie się lub dezercja, obowiązują następujące zasady: z chwilą opuszczenia przez wojskowego oddziału prawo do uposażenia, wynikającego z ustawy za czas nieobecności w oddziale, ulega zawieszeniu.

Z chwilą zgłoszenia się wojskowego do oddziału, lub przytrzymania, o ile właściwa władza wojskowa uzna go niewinnym — otrzymuje on zaległe uposażenie za czas oddalenia się z oddziału; o ile jednak uznany zostaje winnym samowolnego oddalenia się lub dezercji, traci prawo do uposażenia za cały czas oddalenia się z oddziału.

Uposażenie osób wojskowych, zawieszonych w czynnościach służbowych oraz odbywających kary sądowe lub dyscyplinarne, reguluje ustawa z dnia 9 lipca 1920 r. (Dz. U. R. P. № 61 Dodatek do Dz. Rozk. Wojsk. № 28 z 1920 r.).

Wyjątki z tej ustawy:

Art. 1. Wojskowi, zawieszeni w czynnościach lub osadzeni w areszcie śledczym, otrzymują, od chwili zawieszenia ich w czynnościach lub osadzenia w areszcie śledczym połowę płacy (żołdu) przywiązanej do ich rzeczywistego stopnia.

Art. 2. Oficerowie i im równorzędni, oraz podoficerowie i starsi szeregowi, zasądzeni prawomocnym wyrokiem sądowym na karę pozbawienia wolności bez degradacji, szeregowcy zaś, zasądzeni prawomocnym wyrokiem sądowym na karę pozbawienia wolności za przestępstwa, nie pociągające za sobą u powyżej wymienionych degradacji, od chwili uprawomocnienia się wyroku przez cały czas trwania kary otrzymują połowę płacy (żołdu), przywiązanej do ich rzeczywistego stopnia.

Art. 3. Oficerowie i im równorzędni, skazani w drodze dyscyplinarnej na karę zawieszenia w czynnościach, od chwili zawieszenia w czynnościach otrzymują $^3/_4$ płacy, przywiązanej do ich rzeczywistego stopnia.

Art. 4. Przy obliczaniu płacy (żołdu) w myśl art. 1 i 3, nie uwzględnia się dodatków polowych, funkcyjnych, reprezentacyjnych i służbowych.

Art. 5. Oficerowie i im równorzędni oraz podoficerowie i starsi szeregowcy, zasądzeni prawomocnym wyrokiem sądowym na karę pozbawienia wolności połączoną z degradacją, zaś szeregowcy zasądzeni prawomocnym wyrokiem sądowym na karę pozbawienia wolności za przestępstwa, pociągające za sobą u powyżej wymienionych degradację, otrzymują od chwili uprawomocnienia się wyroku przez cały czas trwania kary tylko połowę zasadniczego żołdu szeregowca.

Art. 6. Postanowienia art. 1 do 3 nie naruszają w niczem praw członków rodziny wojskowego, dotkniętego skutkami tych artykułów, do pobierania należnych im dodatków. Natomiast członkowie rodziny wojskowego, dotkniętego skutkami art. 5, tracą prawo do wszelkich dodatków lub zasiłków.

Rozporządzenie wykonawcze ministra spraw wojskowych do powyższej ustawy — patrz Dziennik Rozk. Wojsk. Nr. 42 z 1921 r. (dodatek).

Zapomoga demobilizacyjna dla zawieszonych w czynnościach.

Wojskowi, tymczasowo zawieszeni w czynnościach i w międzyczasie demobilizowani, otrzymują, o ile posiadają odpowiednie warunki, zapomogę demobilizacyjną, w myśl rozporządzeń[1]) l. 93821/N i 104155/N z 1921 r., dopiero wtedy, gdy wdrożone przeciw nim postępowanie zostanie zaniechanem, lub też, gdy nastąpi uwolnienie od oskarżenia. Zapomoga przysługuje im wówczas w pełnym wymiarze.

Wojskowi, zasądzeni prawomocnym wyrokiem sądowym na karę pozbawienia wolności bez wydalenia z wojska lub zwolnienia ze służby, jak również skazani w drodze dyscyplinarnej na karę zawieszenia w czynnościach i bezpośrednio po odbyciu kary demobilizowani, otrzymują, o ile posiadają odpowiednie warunki, zapomogę demobilizacyjną, wymierzoną w stosunku do zmniejszonego uposażenia, jakie ostatnio pobierali.

Wojskowi, zasądzeni prawomocnym wyrokiem sądowym na karę pozbawienia wolności połączoną z wydaleniem z wojska lub zwolnieniem ze służby, nie mają prawa do zapomogi demobilizacyjnej.

Zwolnienie.

Oficerowie i równorzędni, zwolnieni ze służby czynnej, tracą prawo do uposażenia zasadniczego z wyjątkiem kwatery — z końcem miesiąca, w którym zwolnienie nastąpiło, do kwatery zaś i wszystkich innych należności — z dniem zwolnienia.

Do czasu podziału oficerów i równorzędnych na zawodowych i rezerwowych, wszystkim oficerom i równorzędnym przy zwolnieniu ze służby w szeregach dopłaca się odprawę, w wysokości jednomiesięcznej płacy podstawowej wraz z dodatkiem drożyźnianym.

Oficerowie i równorzędni nie mają jednak prawa do odprawy:

a) o ile są urzędnikami państwowymi lub samorządowymi;
b) o ile zostali zwolnieni z czynnej służby na własną prośbę lub na skutek reklamacji;
c) o ile zwolnienie nastąpiło w następstwie postępowania karno-sądowego lub dyscyplinarnego.

Demobilizowanym oficerom i równorzędnym rezerwy została przyznana, prócz powyższej odprawy, jednorazowa zapomoga (Rozp. Rady Min. z dnia 15/IX 1921, ogłoszone w Dz. Rozk. Wojsk. № 39/21 r.

---

[1]) Dep. VII Intendentury M. S. Wojsk.

Jednorazowa zapomoga wynosi:

a) dla oficerów (równorzędnych), którzy przesłużyli w wojsku polskiem ponad 1 rok – jednomiesięczne uposażenie;

b) dla oficerów (równorzędnych), którzy przesłużyli w wojsku polskiem ponad 2 lata – dwumiesięczne uposażenie.

Jednorazowa zapomoga dla demobilizowanych oficerów (równorzędnych) rezerwy przysługuje tylko tym demobilizowanym oficerom (równorzędnym), którzy w myśl art. 50 ust. tymczasowej z dnia 29/X 1920 r. o „uposażeniu wojskowych" (Dz. U. R. P. № 106/20 poz. 699, Dz. Rozk. № 43/20) mają prawo do odprawy z tytułu zwolnienia z czynnej służby, a którzy, z dniem wejścia w życie rozporządzenia Rady Min. z dnia 15/XI 21 w przedmiocie jednorazowej zapomogi dla demobilizowanych oficerów (równorzędnych) rezerwy, pełnili jeszcze służbę.

Jednorazowa zapomoga nie przysługuje natomiast tym oficerom (równorzędnym), którzy w myśl art. 50 powołanej ustawy tymczasowej nie mają prawa do odprawy, a nadto tym, którzy przed wejściem w życie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15/IX 21 zostali zwolnieni z czynnej służby, względnie służby już nie pełnili, mimo że dopiero w czasie późniejszym nastąpiło przeniesienie ich do rezerwy (Dz. Rozk. № 18/22 poz. 285).

Zwrot odprawy i zapomogi demobilizacyjnej w razie ponownego powołania do służby czynnej.

Zdemobilizowani oficerowie (równorzędni), przyjęci ponownie do służby czynnej w W. P., powinni zwrócić odnośnym komisjom gospodarczym otrzymane przy zwolnieniu: odprawę w myśl art. 50 ustawy z dnia 29/X 1920 r. (Dz. Rozk. Nr. 43/20 poz. 915) oraz zapomogę demobilizacyjną, w myśl rozporządzenia Departamentu VII Intendentury M. S. Wojsk. I. 93821/N z dnia 20/IX 1921 r. (Dz. Rozk. Nr. 39/21 poz. 720), na zasadach następujących:

1) jeżeli ponowne rozpoczęcie służby czynnej przez oficera, zwolnionego do rezerwy, następuje bezpośrednio po jego zwolnieniu ze służby czynnej, najdalej w ciągu następnego miesiąca, obowiązany jest tenże zwrócić właściwej komisji gospodarczej wszystkie należności, pobrane tytułem zwolnienia;

2) jeżeli ponowne rozpoczęcie służby czynnej następuje w czasie późniejszym, nie później jednak, jak w terminie do trzech miesięcy, zachowuje oficer z sumy pobranej z tytułu zwolnienia kwotę, równającą się wysokości uposażenia w służbie czynnej za ten czas, w którym służby nie pełnił, w wymiarze obowiązującym w czasie zwolnienia, nadwyżkę zaś zwraca właściwej komisji gospodarczej;

3) jeżeli ponowne rozpoczęcie służby czynnej następuje po upływie trzech miesięcy od miesiąca, w którym zwolnienie nastąpiło lub później, należności pobrane z tytułu zwolnienia nie podlegają zwrotowi;

4) w wypadkach wyszczególnionych pod 1) oraz 2) kwota podlegająca zwrotowi może być spłaconą w ratach miesięcznych w myśl art. 6 rozporządzenia Oddz. IV Sztabu 361 Kom. Rach. Dz. R. № 36/20 r. poz. 784;

5) w razie ponownego zwolnienia ze służby czynnej oficera wymienionego pod 1), otrzymuje on odprawę i zapomogę demobilizacyjną, w myśl obowiązujących przepisów, według norm uposażenia ostatnio pobieranego, przyczem, przy obliczaniu czasokresu służby należy doliczyć do czasu dawniejszej służby czynnej w W. P. również czas służby czynnej od chwili ponownego powołania do chwili ponownego zwolnienia;

6) w razie ponownego zwolnienia ze służby czynnej w W. P. oficerów wymienionych pod 2) oraz 3) — otrzymają oni odprawę i zapomogę demobilizacyjną, jak pod 5), z tem, że pobrana przy poprzedniem zwolnieniu z W. P. kwota z tytułu demobilizacji a nie potrącona przy powołaniu do służby czynnej podlega w całości potrąceniu.

Uposażenie wojskowych zawodowych w stanie nieczynnym.

(Wniosek M. S. Wojsk na Radę Ministrów).

Zawodowy oficer przeniesiony w stan nieczynny na skutek udzielenia mu długoterminowego urlopu —

a) przed przesłużeniem 15 lat w stanie czynnym nie otrzymuje żadnego uposażenia;

b) po przesłużeniu w wojsku polskiem 15 lat otrzymuje przez pierwsze sześć miesięcy pełne uposażenie, przez resztę czasu pozostawiania w stanie nieczynnym nie pobiera żadnego uposażenia.

Szeregowy zawodowy, przeniesiony w stan nieczyny w końcowym okresie służby na skutek udzielenia mu urlopu celem odbycia kursu lub praktyki, potrzebnej do uzyskania stanowiska w służbie cywilno-państwowej lub prywatnej, otrzymuje uposażenie jak w stanie czynnym.

Wojskowi zawodowi w stanie nieczynnym z powodu czasowej niezdolności do służby, stwierdzonej przez komisję superrewizyjną, otrzymują przez pierwsze pół roku przebywania w stanie nieczynnym pełne uposażenie przez resztę czasu przebywania w stanie nieczynnym — uposażenie w wysokości uposażenia emerytalnego, jakieby się im należało, gdyby ich niezdolność do służby była trwałą. Ci zaś, którymby prawo do uposażenia emerytalnego nie przysługiwało, otrzymują po upływie pół roku przebywania w stanie nieczynnym uposażenie w wysokości najniższego uposażenia emerytalnego.

Wojskowi zawodowi w stanie nieczynnym z powodu czasowej niezdolności do służby, stwierdzonej przez komisję supperrewizyjną przy współudziale delegata Ministerstwa Skarbu, których niezdolność do służby powstała z przyczyn związanych ze służbą wojskową, otrzymują przez cały czas pozostawania w stanie nieczynnym pełne uposażenie.

Wojskowi zawodowi w stanie nieczynnym z powodu zredukowania etatów, otrzymują pełne uposażenie w ciągu lat 3, o ile zaś nadal pozostają z powyższej przyczyny w stanie nieczynnym — nie otrzymują żadnego uposażenia.

Do szeregowych zawodowych przeniesionych ze stanu nieczynnego do rezerwy mają zastosowanie postanowienia art. 48 i 49 ustawy z dnia 29/X 1920 r. (Dz. Ust. Rz. Nr. 106/20 poz. 699).

Postanowienia art. 53 i 54 ustawy z dnia 29/X 1920 (Dz. U. Rz. P. Nr. 106/20 poz. 699) odnoszą się do wojskowych zawodowych, pozostających w stanie nieczynnym, o ile pobierają uposażenie w całości lub części.

Jednorazowe zapomogi.

Oficerowie i równorzędni, chorążowie oraz szeregowi zawodowi w służbie czynnej, jakoteż cywilni pracownicy oddziałów, zakładów i urzędów wojskowych, mogą w wypadkach, gdy bez ich winy znajdują się w wyjątkowo ciężkiej sytuacji finansowej, zwracać się do M. S. Wojsk. z prośbą o przyznanie im bezzwrotnej zapomogi, któraby umożliwiła im odzyskanie chwilowo utraconei równowagi materjalnej.

Podania o zapomogi, odpowiednio uzasadnione, kierować należy drogą służbową do M. S. Wojsk., dołączając ewentualnie dowody, jakie ubiegający się posiadają na poparcie swych próśb, jako to: rachunki, recepty, zaświadczenia władz i t. p.

Dalsze szczegóły patrz Dz. Rozk. № 27 z 1921 r.

Śmierć.

W razie śmierci oficera i równorzędnego gaśnie prawo do uposażenia zasadniczego i dodatków służbowych z końcem tego miesiąca, w którym śmierć nastąpiła, zaś do wszystkich innych należności z dniem śmierci.

Należności rodzinne po śmierci oficera i równorzędnego wypłaca się do rąk wdowy lub prawnego opiekuna pozostałych sierot.

Należności rodzinne przysługują również rodzinom oficerów i równorzędnych, którzy zginęli na obszarze działań wojennych.

Należności rodzinne odbiera jednak rodzina zmarłego jeszcze przez trzy miesiące lub krócej, o ile ustawowe zaopatrzenie przyznane będzie wcześniej.

Pośmiertne.

W razie śmierci oficera (równorzędnego), chorążego i szeregowego, wypłaca się pośmiertne w wysokości trzymiesięcznego pełnego uposażenia wdowie lub dzieciom zmarłego, w następującym porządku:

a) w pierwszym rzędzie wdowie, która w chwili śmierci męża pozostawała z nim w wspólności małżeńskiej;
b) ślubnym i uprawnionym dzieciom zmarłego, o ile żona zmarłego nie żyje lub żyje, lecz była sądownie rozwiedzioną lub separowaną.

W braku osób, wymienionych pod a) i b), Ministerstwo Spraw Wojskowych może przyznać pośmiertne lub jego część rodzicom lub rodzeństwu zmarłego, o ile zmarły ich utrzymywał, lub do ich utrzymania się przyczyniał, albo też, o ile osoby te pielęgnowały zmarłego w czasie choroby, bądź też z własnych funduszów pokryły koszta pogrzebu.

W ostatnich dwóch wypadkach, minister spraw wojskowych może przyznać pośmiertne lub jego część wdowie sądownie rozwiedzionej lub separowanej, dalszym krewnym zmarłego lub osobom obcym.

Dodatek drożyźniany do pośmiertnego oblicza się w sposób określony dla płacy podstawowej.

W czasie mobilizacji mają zastosowanie postanowienia o pośmiertnem również do oficerów niezawodowych, powołanych do służby na skutek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia kadr do stanu wojennego, o ile ustawa o zaopatrzeniu rodzin urzędników państwowych inaczej nie stanowi.

Pośmiertne wypłaca ta komisja gospodarcza, która wypłacała zmarłemu ostatnie uposażenie zaraz następnego dnia po stwierdzeniu aktu śmierci, do rąk wdowy lub opiekuna sierot.

O ile jednak rodzina zmarłego mieszka w innej miejscowości, wówczas właściwa komisja gospodarcza przekazuje wypłaty pośmiertnego intendenturze okręgu korpusu, na terenie którego rodzina zamieszkuje, ta zaś poleca uskutecznić wypłatę komisji gospodarczej, urzędującej najbliżej miejsca zamieszkania rodziny.

O ile pogrzeb zmarłego wojskowego odbył się na koszt skarbu, koszta te oblicza się z pośmiertnego.

Pozatem z pośmiertnego nie wolno czynić żadnych potrąceń, nawet na rzecz prawomocnych wierzytelności skarbu.

Dodatki drożyźniane.

Przez czas trwania wyjątkowych, wojną wywołanych stosunków ekonomicznych, należy się wojskowym we wszystkich wypadkach dodatek drożyźniany, zarówno do płacy podstawowej, jak i do wszystkich wogóle należności przyznanych ustawą tymczasową „o uposażeniu osób wojskowych“.

Dodatek drożyźniany do płacy podstawowej.

Podstawę do obliczenia dodatku drożyźnianego do płacy podstawowej stanowi następująca stopa procentowa od płacy podstawowej:

marszałek 1%, generał broni 1%, generał dywizji 1%, generał brygady 1%, pułkownik 1%, podpułkownik 1,2%, major 1,3%, kapitan (rtm.) 1,4%, porucznik 1,5%, podporucznik 1,6%.

Wyprowadzona na podstawie tej stopy procentowej kwota procentu płacy podstawowej stanowi mnożną.

Wysokość miesięcznego dodatku drożyźnianego w markach polskich oblicza się w ten sposób, że mnoży się mnożną przez mnożnik, jednaki dla wszystkich stopni wojskowych, a różny dla poszczególnych klas miejscowości.

Od 1/XI 1921 r. obowiązuje mnożnik następujący: dla miejscowości klasy I-ej — 1700 Mk.

Klasy miejscowości: II, III, IV i V zostały uchwałami Rady Ministrów zniesione.

Osobom wojskowym zamieszkałym w Warszawie i Łodzi przysługuje, prócz zwyczajnego dodatku drożyźnianego, dodatek wyrównawczy, w wysokości $1/5$ części dodatku drożyźnianego, obowiązującego dla wszystkich miejscowości.

Dodatek drożyźniany do wszystkich należności, przyznanych tymczasową ustawą o uposażeniu osób wojskowych, z wyjątkiem dodatku drożyźnianego do płacy podstawowej, oblicza się wedle stopy procentowej jednakiej dla wszystkich stopni wojskowych według I klasy miejscowości.

W miarę zmian zachodzących w stosunkach drożyźnianych Rada Ministrów, na wniosek ministra skarbu, będzie podwyższać, względnie zniżać wysokość mnożnika i stopy procentowej.

Należności za podróże służbowe, odkomenderowania i przeniesienia.

Oficerom i równorzędnym należą się:

1) W razie podróży służbowych do miejscowości, leżących poza zwykłem ich miejscem służbowem:
   a) djety dzienne;
   b) zwrot kosztów podróży koleją, statkiem lub podwodami.

2) W razie odkomenderowania, do przejściowego pełnienia służby poza zwykłem ich miejscem służbowem:
   a) dodatek za odkomenderowanie,
   b) zwrot kosztów podróży koleją, statkiem, lub podwodami,

3) W razie przeniesienia na inne miejsce służbowe:
   a) djety dziennne oficerowi i równorzędnemu, jego żonie i dzieciom,
   b) zwrot kosztów podróży koleją, statkiem i podróży kołowej oficera i równorzędnego, jego żony i dzieci, tudzież jednej osoby ze służby,
   c) ryczałt na pokrycie kosztów przesiedlenia.

Przydział do formacyj frontowych, względnie etapowych nie podpada pod pojęcie przeniesienia, uprawniającego do otrzymania ryczałtu. Natomiast przydział z formacyj frontowych, względnie etapowych, do oddziału, instytucji i zakładu, znajdujących się na terenach okręgów korpusów, wtedy tylko nie uprawnia do otrzymania ryczałtu, gdy dany wojskowy wraca do tego samego garnizonu, z którego poprzednio odesłany został na front (etap).

O ile natomiast przeniesienie do kraju połączone jest ze zmianą poprzedniego garnizonu, z którego nastąpiło przeniesienie na front (etap), należą się koszta przesiedlenia z poprzedniego garnizonu do nowego.

Djety.

Normalne djety dzienne wynoszą w razie podróży służbowych w obrębie państwa z dniem 1/X 1922 r.:

generałowie	455 — mk.	plus dodatek drożyźniany według I klasy miejscowości.
oficerowie sztabowi	350 — „	
kapitan (rotmistrz), porucznik, podporucznik	280 — „	
chorąży	245 — „	
zawodowy szeregowy	175 — „	
niezawodowy podoficer . . .	140 — „	
starszy szeregowy i szeregowy	122.50 „	

Przy podróżach służbowych do miast Warszawy i Łodzi, przysługuje osobom wojskowym, prócz powyższych djet, dodatek w wysokości $^1/_5$ części obowiązującego dodatku drożyźnianego, obliczonego wedle stopy procentowej dla I klasy miejscowości (Dz. Rozk. Wojsk. Nr. 13/22 poz. 191).

Oficerowie i im równorzędni, którzy z powodu zajmowania wyższego stanowiska pobierają wyższe uposażenie, otrzymują djety tego stopnia, którego uposażenie pobierają.

Dla żon oficerów i im równorzędnych, przy przesiedlaniu, przyznaje się djety w wysokości 75%, dla ich dzieci w wysokości 50% powyższego wymiaru.

Jeżeli spowodowany podróżą służbową pobyt w tej samej miejscowości trwa dłużej niż 21 dni, to djety ulegają zmniejszeniu począwszy od 22-go dnia o 25%.

Na czas pobierania dodatku drożyźnianego pobierają osoby wojskowe jako uzupełnienie djet normalnych dodatek drożyźniany, według stopy procentowej jednakiej dla wszystkich stopni wojskowych i dla wszystkich klas miejscowości.

Jednostką obliczania djet jest 24-godzinny przeciąg czasu, liczący się zawsze od 12 godz. w nocy.

Przy podróżach całych transportów, jak n. p. zmiana miejsca postoju, wyjazd na front i t. p., djety podróżne się nie należą.

Komendanci transportów lub odprowadzający transporty otrzymują djety podróżne tylko za drogę powrotną, o ile ją odbywają pojedyńczo.

Djety zagraniczne.

Djety przy podróżach zagranicznych normuje każdorazowo Departament VII Intendentury M. S. Wojsk.

Koszty podróży.

Bilety kolejowe, dojazdy do dworca (przystani).

Koszta podróży obejmują wydatki na dojazdy z dworca i na dworzec kolejowy, względnie z przystani i do przystani, zwrot kosztów przewozu bagażu podróżnego, oraz wydatki na tragarzy.

W razie podróży służbowej wydaje się osobom wojskowym kredytowane bilety kolejowe na polskie linje kolejowe lub okrętowe.

W razie niedostarczenia kredytowanego biletu kolejowego zwraca się należności faktycznie uiszczone w czasie podróży służbowej za jazdę kolejami lub statkami, w klasie przysługującej danej osobie wojskowej.

Wydatki na dorożki z dworca i na dworzec, z przystani i na przystań zwraca się tylko oficerom i im równorzędnym wedle obowiązującej taryfy, wydanej przez właściwą władzę.

Przy komisjach miejscowych w miastach, mających ponad 50000 mieszkańcow, mogą oficerowie i im równorzędni użyć dorożki, o ile odległość punktu komisyjnego od urzędu, wzgl. mieszkania, wynosi więcej jak 2 kilometry.

W razie podróży służbowych powinni oficerowie (urzędnicy wojskowi) przydzieleni do oddziałów, które posiadają przepisane etatem bryczki i konie, używać koni służbowych w celach dojazdu do i z dworców kolejowych (przystani).

Chorążym nie przysługuje zwrot kosztów na dorożki.

Przy powołaniu do służby w szeregach i zwolnieniu z tejże, przy powołaniu do superrewizji celem zbadania lekarskiego, podróż odbywa się na koszt skarbu (kredytowane bilety kolejowe). Nadto te osoby wojskowe otrzymują na koszta utrzymania podczas przejazdu — strawne wraz z dodatkiem drożyźnianym, unormowane dla szeregowych.

Przejazd do miejsca przeglądu i z powrotem odbywa się na koszt skarbu.

W wypadkach powołania przez wojskowy sąd honorowy, wzgl. komisję rehabilitacyjną osób wojskowych czynnie służących, wzgl. zdemobilizowanych, w charakterze obwinionych, nie należą się kredytowane bilety kolejowe, ani też djety, jak za podróże służbowe, ponieważ obwinieni w takich wypadkach podróżują w interesie własnym, a zatem mają pokrywać wszelkie koszta z własnych funduszów.

Kredytowane przejazdy na urlopy należą się wojskowym: żonatym — 2 razy do roku, kawalerom — raz do roku. (Dz. Rozk. 27/22 poz. 402).

Każdy rachunek kosztów podróży musi być opatrzony klauzulą przełożonej władzy służbowej, stwierdzającą konieczność odbycia podróży oraz należyte użycie czasu i środków komunikacyjnych.

Koszta przewozu bagażu.

Zwrot kosztów przewozu bagazu osobistego (80 kg) należy się oficerom i im równorzędnym, o ile czynność służbowa łącznie z podróżą trwa dłużej niż 6 dni.

Nie dotyczy to przewozu bagażu służbowego, którego przewóz, załadowanie i dostawę uskutecznia się w każdym wypadku i w wadze koniecznej na rachunek skarbu.

Okoliczność tę stwierdzić musi władza zarządzająca wyjazd.

Przy urlopach wypoczynkowych i kuracyjnych przewóz bagażu na koszt skarbu jest niedopuszczalny.

Wydatki na tragarzy.

Wydatki na tragarzy zwraca się oficerom i im równorzędnym tylko wówczas, gdy wyjeżdżającemu przysługuje prawo przewozu bagażu osobistego — i w wysokości cen taryfowych obowiązujących w danej miejscowości.

Dodatek za odkomenderowanie.

Oficerowie i im równorzędni, chorążowie i im równorzędni i zawodowi szeregowi, odkomenderowani do przejściowego pełnienia służby poza miejscem stałego przydziału, otrzymują przez pierwsze 21 dni odkomenderowania djety podróżne, od 22-go dnia począwszy przez czasokres 2 miesięcy, a w wyjątkowych wypadkach przez dalsze 14 dni — dodatek za odkomenderowanie w niżej podanej wysokości:

dla generałów i im równorzędnych żonatych dziennie 227.50 mk.
„ oficerów sztabowych żonatych dziennie . . . . 175 — „
„ oficerów młodszych oraz chorążych żonatych . . 140 — „
„ zawodowych szeregowych żonatych dziennie . . 85.50 „
„ samotnych — połowę wyżej podanej wysokości.

Na czas pobierania dodatku drożyźnianego uzupełnia się djety powyższe dodatkiem drożyźnianym, analogicznie do djet podróżnych.

Za odkomenderowanych należy uważać te wyżej wymienione osoby wojskowe, które, pełniąc przejściowo służbę w jednym miejscu poza miejscem stałego pobytu, przeznaczone do jakiegoś specjalnego zadania, pozostają nadal w stanie swojego oddziału (instytucji, zakładu) i otrzymują stamtąd swoje uposażenie.

Poza wyżej wymienionym terminem, oficerowie odkomenderowani mogą otrzymać należne im uposażenie w miejscu, względnie oddziale, do którego zostali odkomenderowani, z zaliczeniem na ciężar etatu oddziału, do którego odnośni oficerowie przynależą na stałe. Od tego też terminu nie przysługuje dodatek za odkomenderowanie. (Dz. Rozk. 37/22 poz. 543).

Za czas jazdy należą się osobom odkomenderowanym djety podróżne. Dodatek za odkomenderowanie za czas jazdy im się nie należy.

Osobom odkomenderowanym należy się kwatera w naturze, tak, jak osobom znajdującym się w podróży służbowej.

Na wypadek niedostarczenia kwatery należy się zwrot ustawą przewidzianego wynagrodzenia za kwaterę przejściową.

Na dokumentach podróży osób wojskowych odkomenderowanych należy wyraźnie zaznaczyć charakter podróży tak, by oficer kasowy, likwidujący koszty podróży, nie miał wątpliwości, jakie należności ma zaliczyć.

Dodatek za odkomenderowanie niema zastosowania do pobytu poza granicami państwa.

Koszty przesiedlenia.

Wysokość ryczałtu na koszty przesiedlenia dla oficerów i im równorzędnych, chorążych (i im równorzędnych), oraz zawodowych szeregowych wynosi:

dla samotnych – 25% jednomiesięcznej płacy;

„ utrzymujących do 4-ch członków rodziny – 75% dwumiemiesięcznej płacy;

dla utrzymujących więcej niż 4-ch członków rodziny – 75% trzymiesięcznej płacy.

Przez płacę należy rozumieć płacę podstawową i dodatki rodzinne, wraz z dodatkami drożyźnianemi. (Bez dodatków procentowych, wypłacanych jako doraźne zasiłki).

Jako członków rodziny, pozostających na utrzymaniu, uwzględnia się te osoby, za które przesiedlony uprawnionym jest do pobierania dodatków rodzinnych.

Przy przesiedleniu połączonem ze zmianą uposażenia miarodajne jest uposażenie wyższe.

Przy przesiedleniu osób wojskowych wydaje się, na podstawie dokumentu podróży, kredytowany list frachtowy na przewóz ich sprzętów domowych.

O ile przy przesiedleniu musiano użyć drogi kołowej, przesiedlony może zaliczyć dla każdych 3-ch osób jedną podwodę.

Przesiedlonemu można dopiero wówczas przyznać pełne koszty przesiedlenia, jeśli dostarczy dowodu zameldowania rodziny w nowem miejscu służbowem.

Jeżeli przesiedlony przesiedla się sam, przyznaje się mu koszta przesiedlenia dla samotnego.

W razie późniejszego przesiedlenia rodziny i ruchomości, uzupełnia się ryczałt do wysokości obowiązującej w czasie, gdy nastąpiło przeniesienie służbowe.

Oficerowie i równorzędni żonaci, względnie wdowcy, pobierający dodatek za mieszkanie dla rodziny, otrzymują, w razie przesiedlenia wskutek przeniesienia ich na nowe miejsce służbowe, ryczałt ustalony dla samotnego. O ile przy tej sposobności przesiedlają również i rodziny do miejsca swego nowego przydziału, otrzymują odpowiednio wyższy ryczałt, tracąc na przyszłość prawo pobierania dodatku na mieszkanie dla rodziny.

W wyjątkowych wypadkach mogą być osobom wojskowym przyznane przez M. S. Wojsk., w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu, tytułem zwrotu kosztów przesiedlenia, rzeczywiście poniesione wydatki, o ile były one uzasadnione i należycie udokumentowane.

Przy podróży kołowej przyznaje się osobom wojskowym koszty, według taryfy obowiązującej w każdym powiecie dla podwód, dostarczonych w razie podróży służbowych funkcjonarjuszom państwowym.

W razie stwierdzonej niemożności dostarczenia podwód, zwraca się koszty podróży w faktycznie wydanej kwocie, o ile ona odpowiada praktykowanym w danem miejscu cenom najmu i wysokość jej została należycie stwierdzoną.

Za czynności służbowe w miejscowościach, położonych w odległości bliższej, niż 2 kilometry od siedziby urzędowej, nie należą się żadne koszty podróży ani za odkomenderowanie.

Przy podróżach służbowych, odkomenderowaniach i przesiedleniach, odbywanych wspólnie, zalicza zawsze osoba wyższej rangi należność za dorożkę, tudzież za podróż kołową. Wyjątek stanowią tylko miasta, mające ponad 50000 mieszkańców, gdzie każdy oficer i równorzędny zalicza należność za przyjazd do dworca kolejowego i z powrotem.

Do miejsca przeznaczenia należy zdążać bez żadnej przerwy, i to bez względu na odległość. Rozpoczętej podróży nie wolno przerywać, wyjąwszy ważne przyczyny, które muszą być szczegółowo umotywowane.

Dla realizowania rachunków podróży służbowych, należności za odkomenderowania i przeniesienia, ustanowione są następujące terminy:

1) Jeżeli na poczet kosztów udzielono zaliczki, rachunek powinien być przedłożonym w terminie 3-ch dni, po powrocie; gdyby do rachunku dołączone być musiały dokumenty lub potwierdzenia, których dostarczenie w przeciągu 3-ch dni byłoby niemożliwem, termin ten może być przedłużonym do dni 14.

2) Jeżeli nie udzielono żadnej zaliczki, należy rachunek przedłożyć w terminie najwyżej 14 dni. Tylko, w razie nadzwyczajnych przeszkód i należytego usprawiedliwienia opóźnienia, może właściwa komisja gospodarcza, za zezwoleniem odnośnej intendentury, zrealizować rachunek w terminie 3-ch miesięcy.

Osobom wojskowym, wyjeżdżającym w podróż służbową lub odkomenderowanym, powinny właściwe komisje gospodarcze na żądanie udzielić zaliczki, nie przekraczającej jednakowoż $^{2}/_{3}$ przypuszczalnych należności za podróż lub odkomenderowanie.

Przeciw odmowie przyznania policzonych w rachunku należności, wynikających z niniejszego rozporządzenia, może być wniesione w ciągu dni 14-tu, w drodze służbowej, przedstawienie do intendentury okręgu korpusu, wzgl. M. S. Wojsk., które rozstrzyga ostatecznie.

Pobory szeregowych zawodowych i niezawodowych.

Żołd szeregowych niezawodowych.

Szeregowi, pełniący obowiązkową czynną służbę wojskową, otrzymują żołd płatny co 10 dni (dekadami) z góry w dniu 1-ym, 11-ym i 21-ym każdego miesiąca, przyczem ostatnia dekada liczy się zawsze za 10 dni, bez względu na ilość dni miesiąca.

Żołd szeregowych, pełniących obowiązkową służbę wojskową, normuje się w następującej podstawowej wysokości na dekadę:

podchorąży	Mk. 8250
starszy sierżant	„ 6450
sierżant	„ 4650
plutonowy	„ 4200
kapral	„ 3130
starszy szeregowy	„ 1650
szeregowy	„ 1500

Do powyższych stawek dolicza się dodatek drożyźniany w wysokości mnożnika, obowiązującego w danej miejscowości.

Pobory szeregowych zawodowych.

Płace podstawowe szeregowych zawodowych normuje Dz. R. W. Nr. 43/20. Dodatek drożyźniany oblicza się tak samo, jak dla oficerów, z tą jednakże różnicą, że stopa procentowa dla podoficerów zawodowych jest inną, a mianowicie:

a) u chorążych i im równorzędnych — 1.6%;

b) u podoficerów zawodowych:
starszy sierżant — 1.6%, sierżant — 1.7%, plutonowy — 1.8%, kapral — 1.9%;

c) u podoficerów zawodowych żandarmerji:
starszy wachmistrz — 1.6%, wachmistrz — 1.7%, starszy żandarm — 1.8%, żandarm 1.9%;

d) *u majstrów wojskowych:*

starszy majster — 1.6%, majster — 1.7%, młodszy majster 1.8%.

System obliczania dodatku drożyźnianego — patrz: dodatki drożyźniane dla oficerów i równorzędnych.

Dodatki za wysługę lat.

Dodatek za wysługę lat przysługuje podoficerom zawodowym w takich samych normach, jak oficerom (patrz dodatek za wysługę lat dla oficerów i równorzędnych).

Zawodowi szeregowi otrzymują dodatek za wysługę lat z chwilą uzyskania stopnia szeregowego zawodowego, w myśl rozporządzenia Rady Obrony Państwa o podoficerach zawodowych i majstrach wojsk. (Dz. U. R. P. Nr. 75 par. 512 i 513. — Przegląd Ustaw sejmowych i Rozp. Władz Centralnych Nr. 5, §§ 3 i 4, Dod. do Dz. R. Wojsk. 31/20) o ile wysłużyli w wojsku polskiem w stopniu szeregowego zawodowego conajmniej jeden rok.

Wyżywienie.

Szeregowym, pełniącym obowiązkową służbę wojskową, oraz ochotnikom, przysługuje zasadniczo wyżywienie z kotła; w wyjątkowych zaś wypadkach, uzasadnionych względami służbowemi lub osobistemi (prywatnemi), mogą oni otrzymywać, w miejsce wyżywienia z kotła, strawne, obliczane według cennika żołnierskiego.

Wyżywienie podoficerów zawodowych regulują te same przepisy, co dla oficerów i równorzędnych (*patrz wyżywienie*).

Umundurowanie.

Szeregowi zawodowi i niezawodowi otrzymują umundurowanie w naturze na koszt skarbu.

Zakwaterowanie.

Szeregowi niezawodowi są skoszarowani.

Szeregowym zawodowym żonatym przysługują normy zakwaterowania, przyznane dla oficerów i równorzędnych, z tą różnicą, że, niezależnie od wielkości rodziny, przysługuje podoficerom tylko norma najmniejsza, jak dla oficerów młodszych — 2 pokoje z kuchnią — Mk. 3500 tysięcy miesięcznie.

Inne przepisy o zakwaterowaniu — patrz „Zakwaterowanie“ dla oficerów i równorzędnych.

Opał i światło.

Normy, podane w przepisach dla oficerów, otrzymują podoficerowie zawodowi żonaci, kawalerowie natomiast uprawnieni są do pobierania połowy tych norm.

Należności rodzinne.

Przysługują tylko szeregowym zawodowym.

Przepisy prawne patrz „Należności rodzinne oficerów i równorzędnych".

Należności rodzinne dla podoficerów zawodowych obejmują: dodatek dla żony i dzieci, plus mnożnik, zasiłki i ekwiwalent żywnościowy.

Dodatki służbowe.

a) Dodatek podoficerów służbowych kompanji.

Podoficer, któremu poruczono prowadzenie służby wewnętrznej w kompanji, albo w równorzędnym oddziale wojsk, otrzymuje, o ile etatem takie stanowisko jest przewidziane, miesięczny dodatek; gdy oddział liczy sto lub więcej ludzi — w wysokości 30-tu mk., jeżeli zaś oddział liczy mniej niż 100 ludzi — w wysokości 16 tu marek.

b) Dodatek lotniczy.

Szeregowi wojsk lotniczych, o ile we właściwym miesiącu w lotach rzeczywiście brali udział, otrzymują miesięczny dodatek służbowy, a mianowicie:

1) mianowani przez ministra spraw wojskowych pilotami lub obserwatorami, oraz strzelcy na płatowcach — w wysokości 250 mk.;
2) pełniący faktycznie funkcje pilotów lub obserwatorów, tudzież uczniowie szkół pilotów i obserwatorów — w wysokości 200 mk.;
3) szeregowi piloci warsztatowi otrzymują premję w wysokości 50 mk. za każdy, zgodnie z przepisami wypróbowany w locie, nowy lub wychodzący z naprawy płatowiec.

Dodatki lotnicze (p. 1 i 2) płatne są miesięcznie, premje zaś (p. 3) co dziesięć dni (dekadami) z dołu.

c) Dodatek służbowy szoferów.

Szeregowi wojsk samochodowych, pełniący przy samochodach lub motocyklach służbę szoferów lub pomocników szoferów, otrzymują za te dni, w których faktycznie jeżdżą w tym charakterze, dzienny dodatek służbowy, a mianowicie: szoferzy w wysokości 3 marek, pomocnicy szoferów w wysokości dwóch marek.

Dodatek ten jest płatnym dekadami z dołu.

Mianowanie.

Prawo do uposażenia wyższego stopnia, od starszego szeregowca w górę, zależy od mianowania przez uprawnioną do tego władzę.

Szeregowi powołani do pełnienia obowiązkowej służby wojskowej oraz ochotnicy otrzymują, przy zgłoszeniu się do oddziału celem rozpoczęcia służby, żołd za całą dekadę, w której do służby się zgłosili, wyżywienie zaś i kwaterę od dnia zgłoszenia się do służby. Przy awansie prawo do uposażenia wyższego stopnia przysługuje z pierwszym dniem najbliższej dekady.

Do szeregowych zawodowych odnoszą się te same przepisy, jak do oficerów i chorążych (patrz „Mianowanie-Awans" dla oficerów).

Uposażenie w czasie mobilizacji.

Szeregowym niezawodowym w czasie mobilizacji przysługuje żołd od początku tej dekady, w której do służby się zgłosili.

Szeregowym zawodowym—tak, jak oficerom (patrz „Uposażenie w czasie mobilizacji" dla oficerów).

Uposażenie podczas choroby i urlopu.

Podczas choroby i urlopu przysługuje szeregowym normalne uposażenie.

Zwolnienie.

Szeregowi niezawodowi zwolnieni z czynnej służby tracą prawo do żołdu z końcem tej dekady, w której zwolnienie nastąpiło, do wszystkich zaś innych należności—z dniem zwolnienia, otrzymują natomiast, jako odprawę, żołd za jedną dekadę oraz wyżywienie w naturze lub strawne na ilość dni, potrzebnych do powrotu do miejsca zamieszkania.

Przy zwolnieniu szeregowych zawodowych stosują się te same przepisy, co dla oficerów.

Szeregowi zawodowi zwolnieni z czynnej służby, nie wyłączając zwolnionych na własną prośbę, otrzymują odprawę czyli wynagrodzenie jednorazowe, a mianowicie:

po 3 latach rzeczywistej służby czynnej w wojsku polskiem w wysokości 3-miesięcznej płacy podstawowej;

po 6 latach w wysokości 6-miesięcznej płacy podstawowej;
„ 9 „ „ 9 „ „ „
„ 12 „ „ 12 „ „ „

Dodatek drożyźniany do tej oprawy oblicza się tak, jak przy poborach.

Demobilizowanym chorążym (równorzędnym), jak zawodowym, tak i rezerwowym, przyznano odprawę w wysokości jednomiesięcznej płacy podstawowej z dodatkiem drożyznianym a nadto dla chorążych (równorzędnych), którzy przesłużyli w wojsku polskiem ponad 2 lata, zapomogę demobilizacyjną w wysokości jednomiesięcznego uposażenia.

Śmiertne i pośmiertne.

W razie śmierci szeregowego stosowane są do poborów te same przepisy prawne, co i dla oficerów.

Należność za podróże służbowe.

Szeregowym niezawodowym przysługują przy podróżach służbowych do miejscowości leżących poza zwykłym ich miejscem służbowem:

a) djety dzienne w wysokości określonej Dz. Rozk. 48/22,
b) zwrot kosztów podróży koleją, statkiem lub podwodami.

Przepisy o należnościach za podróże służbowe podoficerów zawodowych są te same, co i dla oficerów.

Zaopatrzenie emerytalne wojskowych i ich rodzin.

Ustawa z dnia 5 sierpnia 1922 r. o zaopatrzeniu emerytalnem wojskowych i ich rodzin została ogłoszoną w Dzienniku Ustaw Rz. P. P. Nr. 68 z dnia 23 sierpnia 1923 r. Rozporządzenia wykonawcze do tej ustawy będą ogłoszone oddzielnie przez M. S. Wojsk.

Podstawą do wymierzenia uposażenia emerytalnego są wszelkie należności pieniężne oraz ekwiwalent za świadczenia w naturze, jakie w służbie czynnej są każdorazowo przywiązane do ostatnio posiadanego stopnia i wchodzą w skład uposażenia zasadniczego. (Art. 9).

Wobec tego, że emeryci mają zaległości (otrzymywali dotychczas tylko 60% jako zaliczkę na uposażenie emerytalne) przeto otrzymują obecnie aż do ogłoszenia rozporządzenia wykonawczego, uposażeni emerytalne, odpowiadające ustawie z 5 sierpnia 1922 r., art. 9, ples 20% na poczet ich zaległości.

Najważniejsze postanowienia ustawy o zaopatrzeinu emerytalnem przytacza się poniżej.

W myśl tej ustawy, prawo do uposażenia emerytalnego posiadają zawodowi oficerowie oraz zawodowi szeregowi po upływie conajmniej 10 lat służby wojskowej, o ile przechodzą w stan spoczynku z powodu trwałej niezdolności do dalszego pełnienia obowiązków służbowych.

W wyjątkowych wypadkach, jak z powodu choroby i kalectwa bez własnej winy, może wojskowy zawodowy, o ile stał się trwale niezdolnym do pełnienia obowiązków służbowych, uzyskać zaopatrzenie emerytalne już po 5 latach służby.

Bez względu na czas odbytej służby wojskowej ma prawo zawodowy wojskowy do uposażenia emerytalnego, o ile stał się trwale niezdolnym do pełnienia służby wojskowej wskutek:

a) działań wojennych,
b) nieszczęśliwego wypadku z powodu lub w czasie pełnienia obowiązków służbowych,
c) chorób zakaźnych panujących epidemicznie w wojsku lub miejscu służbowego pobytu.

Wojskowy może być również przeniesiony w stan spoczynku na własną prośbę lub z urzędu (str. 7 i 8).

Uposażenie emerytalne wojskowych wynosi: do 10 lat służby włącznie—40% i wzrasta za każdy następny rok służbowy o 2,4%, nie może jednak przekraczać 100% uposażenia stanu czynnego, który służy za podstawę wymiaru uposażenia emerytalnego.

Uposażenie emerytalne tudzież pensja wdowia i sieroca nie może być ani sądownie ani administracyjnie zajętą, z wyjątkiem zobowiązań wobec skarbu państwa i obowiązku alimentacji.

Uposażenie emerytalne płatnem jest miesięcznie z góry od 1 dnia miesiąca następującego po wstrzymaniu uposażenia czynnego, a gaśnie ze śmiercią emeryta lub prawomocnego skazania za czyn karygodny, pociągającego za sobą utratę prawa do uposażenia emerytalnego.

Wdowy po wojskowych zawodowych poległych lub zmarłych otrzymują 50% pełnego uposażenia wojskowego w stanie czynnym w wypadku, gdy śmierć nastąpiła wskutek działań wojennych; w innych wypadkach otrzymują 50% kwoty tego uposażenia emerytalnego, który zmarły wojskowy pobierał, względnie do którego miałby prawo w chwili śmierci, w myśl zasad wymienionej ustawy, o ile śmierć nastąpiła z przyczyn wymienionych wyżej pod b. i c.

Pensja sieroca po wojskowych zawodowych wynosi:

a) dla każdego dziecka, którego matka żyje i w chwili śmierci męża miała prawo do pensji wdowiej — $^1/_4$ pensji wdowiej,
d) dla każdego dziecka, którego matka już nie żyje lub też w chwili śmierci męża nie miała prawa do pensji wdowiej, albo później prawo to utraciła lub umarła— połowę pensji wdowiej.

Wdowa po emerycie nie ma prawa do pensji:

a) jeżeli małżeństwo zostało zawartem przez emeryta, który po zawarciu tego małżeństwa nie był powołanym do czynnej służby wojskowej,
b) jeżeli wspólność małżeńska została sądownie rozdzieloną, bez obowiązku męża do utrzymywania żony.

Dzieci pozostałe z małżeństwa, zawartego przez emeryta, nie mają prawa do zaopatrzenia sierocego.

Pensje wdowie i sieroce płatne są miesięcznie z góry, począwszy od pierwszego dnia miesiąca następującego po wstrzymaniu uposażenia, pobieranego przez zmarłego, dla sierot zaś, które przyszły na świat po tym terminie, od pierwszego tego miesiąca, w którym się urodziły.

W razie ponownego zamążpójścia, wdowa, o ile nie zastrzeże sobie prawa do przyznanej jej pensji na wypadek powtórnego owdowienia, otrzymuje jednorazową odprawę w wysokości 3-letniej pensji wdowiej.

Zaopatrzenie sieroce przysługuje do 18 roku życia lub do czasu wcześniejszego zawarcia związku małżeńskiego.

W wyjątkowych wypadkach, minister spraw wojskowych może zezwolić na dalsze pobieranie zaopatrzenia sierocego także po ukończeniu 18 lat życia.

Wdowa po wojskowym zawodowym, zmarłym w czynnej służbie przed uzyskaniem prawa do uposażenia emerytalnego, otrzymuje, o ile sama nie jest funkcjonarjuszem państwowym, jednorazową odprawę w wysokości połowy kwoty rocznej uposażenia w służbie czynnej, pobieranego ostatnio przez zmarłego. To samo otrzymuje zupełna sierota.

W razie śmierci emeryta należy się pośmiertne w wysokości trzymiesięcznego pełnego uposażenia emerytalnego, pobieranego ostatnio przez zmarłego, które wypłaca się wdowie lub ślubnym i uprawnionym dzieciom, jeżeli żona nie żyje.

W pewnych wypadkach pośmiertne może być przyznanem również rodzicom albo też rodzeństwu zmarłego.

Zaopatrzenie inwalidów wojennych i ich rodzin.

Zwolnienie osób wojskowych ze służby w wojsku stałem z przyczyn niezdolności fizycznej do służby może nastąpić jedynie w drodze superrewizji.

Celem superrewizji jest:

1) stwierdzić stałą lub czasową niezdolność żołnierza do służby wojskowej oraz stopień tej niezdolności;

2) stwierdzić odzyskaną zdolność do służby wojskowej i stopień tej zdolności;

3) przyznać odpowiednie zaopatrzenie żołnierzowi w wypadkach, w których niezdolność do pracy zarobkowej jest następstwem służby wojskowej.

Wszystkie powyższe kwestje reguluje zasadniczo ustawa z dnia 18/III 1921 (Dz. Ust. № 32/21 poz. 195) o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i ich rodzin, tudzież ust. z dnia 4/VIII 1922 r. (Dz. U. R. P. № 67/22, poz. 608).

W myśl tych ustaw, prawo do zaopatrzenia uzyskuje inwalida wojenny przy utracie przynajmniej 15% zdolności zarobkowej. W tym wypadku przysługuje mu renta czasowa lub stała, zależnie od czasowej lub stałej utraty zdolności zarobkowej. Wysokość jej określa się do 100%, przy podziale na 10 mniej lub więcej równych kategoryj.

Zasadnicza renta zupełnego inwalidy wynosi 500 mk. miesięcznie, wobec czego wysokość renty w poszczególnych kategorjach przedstawia się następująco:

przy utracie	15%		zdolności zarobkowej	75	mk.
„ „ od	16%	do 42%	„ „	100	„
„ „ „	25%	„ 34%	„ „	150	„
„ „ „	35%	„ 44%	„ „	200	„
„ „ „	45%	„ 54%	„ „	250	„
„ „ „	55%	„ 64%	„ „	300	„
„ „ „	65%	„ 74%	„ „	350	„
„ „ „	75%	„ 84%	„ „	400	„
„ „ „	85%	„ 94%	„ „	450	„
„ „ „	95%	„ 100%	„ „	500	„

Oprócz zasadniczej renty inwalidzkiej ustawa przewiduje jeszcze następujące dodatki:

1) dla ciężko poszkodowanych,
2) kwalifikacyjny,
3) drożyźniany,
4) na pielęgnację.

Inwalidzi, którzy utracili przynajmniej 45% zdolności zarobkowej, otrzymują dodatek dla ciężko poszkodowanych w wysokości dla poszkodowanych w stopniu

od 45%	do 69%	dodatek	15%	renty zasadniczej,
„ 70%	„ 84%	„	30%	„ „
„ 85%	„ 100%	„	50%	„ „

Inwalidzi, którzy przed wstąpieniem do służby wojskowej lub w czasie służby pełnili funkcje, wymagające większego wykształcenia lub fachowego uzdolnienia, otrzymują dodatek kwalifikacyjny w wysokości 25% renty zasadniczej i dodatku dla ciężko poszkodowanych.

Inwalidzi, którzy przed wstąpieniem do służby wojskowej lub w czasie służby zajmowali stanowiska odpowiedzialne, wymagające specjalnego wykształcenia, otrzymują dodatek kwalifikacyjny w wysokości 50% renty zasadniczej i dodatku dla ciężko poszkodowanych.

Przez czas trwania wyjątkowych warunków ekonomicznych otrzymują inwalidzi dodatek drożyźniany do renty zasadniczej, zależnie od stosunków rodzinnych i miejscowości stałego zamieszkania, w myśl ustawy o uposażeniu urzędników państwowych (art. 5 ustawy z dnia 13/VIII 1920 r. Dz. Ust. 65 poz. 429).

Do obliczenia mnożnej przyjmuje się jako stopę procentową 3% renty zasadniczej, mnożna zatem wynosi:

dla inwalidy samotnego	15
z małą rodziną	19
z średnią rodziną	22
z dużą rodziną	25

przyczem mnożnik odpowiada wysokości każdorazowego mnożnika, ustalonego dla urzędników państwowych i osób wojskowych.

Dodatek na pielęgnację otrzymują ci inwalidzi, którzy z powodu swego kalectwa tak są niedołężni, że potrzebują stale pomocy osób drugich, a nie mogą być umieszczeni w odpowiednich zakładach inwalidzkich.

Prócz powyższych stosuje się względem inwalidów następujące świadczenia:

1) leczenie i doleczanie,
2) zaopatrywanie w aparaty ortopedyczne,
3) szkolenie,
4) opiekę społeczną.

Ponieważ z różnych względów ustawa o zaopatrzeniu inwalidów nie jest dotychczas wykonywaną, otrzymują inwalidzi zaliczki na renty według rozp. l. 119017 (N) 21 (Dz. R. № 2/22, poz. 54).

Do najbliższej rodziny inwalidy zalicza się:

a) wdowę,
b) dzieci ślubne,
c) dzieci nieślubne, których ojcostwo jest prawnie stwierdzone,
d) dzieci adoptowane, które były na utrzymaniu uprawnionych do zaopatrzenia, o ile adoptacja nastąpiła przed uszkodzeniem zdrowia,
e) rodzice.

Rodzina inwalidy otrzymuje w razie jego śmierci:

a) zapomogę pogrzebową,
b) renty pozostałych.

Zapomoga pogrzebowa wynosi jednomiesięczne uposażenie zupełnego inwalidy, wraz z dodatkiem dla ciężko poszkodowanych, dodatkiem kwalifikacyjnym i dodatkiem drożyźnianym. Prawo do pobrania zapomogi pogrzebowej ma ten, kto ponosi koszta pogrzebu, o ile im kosztów nie pokryła rodzina.

Warunki, uprawniające wyszczególnione wyżej osoby do pobierania zaopatrzenia, regulują wyżej cytowane ustawy, ogłoszone w dodatku do Dz. Rozk. Wojsk. Nr. 16/21. Zaopatrzenie wdowie i sieroce nie może przekraczać pełnej renty zupełnego inwalidy wraz z dodatkami.

Rodziny inwalidów, podobnie jak inwalidzi, otrzymują zaliczki według uchwały Rady Ministrów z 17/XI 1921 r., w wysokości 50% zaopatrzenia, jakie im przysługuje na podstawie uchwały z 18/III 1921 roku.

Przepisy, dotyczące rewizji i superrewizji oficerów i im równorzędnych z b. armij zaborczych, zawarte są w Dz. Rozk. Wojsk. Nr. 11/21.

Dz. Rozk. M. S. Wojsk. Nr. 5/22 pkt. 88 normuje warunki leczenia inwalidów wojennych, pozostających w ewidencji powiatowej komendy uzupełnień.

Według tego rozkazu mają wymienieni inwalidzi prawo do leczenia w wojskowych zakładach sanitarnych i w wojskowych izbach chorych tylko takich chorób, które są następstwem pełnionej przez nich służby wojskowej, jeżeli ten związek przyczynowy pomiędzy chorobą a odbytą służbą wojskową przez lekarza powiatowej komendy uzupełnień zostanie stwierdzonym.

W związku z tem lekarze powiatowej komendy uzupełnień mogą polecać wydawanie lekarstw dla leczenia tylko wyżej wspomnianych chorób.

Rodziny inwalidów, wdowy i sieroty po inwalidach wojskowych nie mają prawa do leczenia na koszt M. S. Wojsk.

Postępowanie (super)rewizyjne względem wojskowych wojska polskiego, którzy zostali zwolnieni z wojska bez przeglądu lekarskiego, oraz względem byłych wojskowych armij zaborczych, którzy roszczą pretensje do zaopatrzenia inwalidzkiego, normuje pkt. 890 Dz. Rozk. Nr. 50/21, oraz pkt. 201 Dz. Rozk. Nr. 14/22.

Dz. Rozk. Nr. 43/21 zawiera postanowienia w sprawie zaopatrzenia inwalidów z powiatów, przekazanych Rzeczypospolitej Polskiej traktatem w Rydze.

LECZENIE — SUPERREWIZJA — INWALIDZI.

Postępowanie w razie zachorowania.

Oficer w razie zachorowania melduje o tem swemu bezpośredniemu przełożonemu (w czasie podróży i urlopu — oficerowi placu) i udaje się w godzinach przyjęć wyznaczonych dla oficerów do izby chorych oddziału, gdzie udziela mu pomocy lekarskiej oficer korpusu sanitarnego pełniący funkcję lekarza oddziałowego. W razie nagłego i obłożnego zachorowania zwraca się oficer z kartą służbową wprost do przynależnego lekarza, względnie prosi przełożone dowództwo (oficera placu) o przysłanie lekarza. Lekarz, po udzieleniu pomocy, wysyła niezwłocznie meldunek do przełożonego chorego oficera, w którym podaje rozpoznanie choroby, rodzaj leczenia (domowe, ambulatoryjne, szpitalne) i określa przypuszczalny czas trwania choroby. Jeżeli choroba trwa dłużej niż 3 dni, przedkłada lekarz oddziału dowództwu przepisowe świadectwo lekarskie.

Leczenie domowe.

Leczenie domowe przewidziane jest w wypadkach lekkich, krótkotrwałych zachorowań, lub gdy oddanie chorego do wojskowego lub powszechnego zakładu sanitarnego jest niemożliwe (Dz. Rozk. Wojsk. Nr. 50/1920 l. 1043).

Zasadniczo przysługuje oficerowi prawo wyboru lekarza ordynującego (lekarza wojskowego specjalisty, lekarza cywilnego).

Zwrot kosztów leczenia domowego.

Zwrot honorarjów, wypłaconych lekarzowi cywilnemu, przysługuje oficerowi tylko wtedy, jeżeli: 1) niema w danej miejscowości lekarza wojskowego, 2) jeżeli ordynujący lekarz wojskowy uzna za konieczne wezwanie cywilnego specjalisty, lub zwołanie konsyljum z lekarzem cywilnym, 3) jeżeli wezwano lekarza cywilnego z powodu nagłości (Dz. Rozk. Wojsk. Nr. 50/1920).

Leczenie domowe oficera podlega kontroli lekarza oddziałowego, który w pewnych wypadkach przedkładać może przełożonemu dowództwu wniosek na zastosowanie w danym razie leczenia szpitalnego (Dz. Rozk. Wojsk. Nr. 6 z 1920/109).

Urlop po leczeniu domowem.

Wniosek na udzielenie urlopu po chorobie może postawić tylko lekarz oddziału.

Po powrocie do zdrowia melduje się oficer osobiście u przełożonego dowódcy.

Leczenie ambulatoryjne.

Leczenie ambulatoryjne odbywa się bądź to w ambulatorjum oddziału (izbie chorych), bądź też w ambulatorjach wojskowych specjalnych, istniejących w szpitalach wojskowych, wreszcie u lekarzy cywilnych (zwrot kosztów tylko w wypadku analogicznym do ustępu b). Dz. Rozk. Wojsk. Nr. 50/1920 poz. 1043 pkt. 17).

W razie potrzeby zarządza przełożone dowództwo, na wniosek lekarza oddziału, częściowe zwolnienie od służby (w pewnych dniach lub godzinach).

Do ambulatorjów wojskowych zgłasza się oficer z legitymacją, względnie z kartą służbową.

Centralne Ambulatorjum Lekarskie.

W szpitalu Okręgowym Nr. 1 (Ujazdowskim) istnieje ambulatorjum, przeznaczone do udzielania pomocy lekarskiej głównie oficerom, przydzielonym do M. S. Wojsk., z działami dla chorób: wewnętrznych, nerwowych, chirurgicznych, usznych i gardlanych, dentystycznych, chorób dziecięcych i ginekologicznych (patrz ustęp d. poniżej). W filji szpitala przy ul. Zakroczymskiej czynne jest ambulatorjum dla chorób skórnych i wenerycznych, oraz chorób ocznych. Godziny przyjęć od $8^1/_2 - 11$.

Ambulatorjum centralne posiada też stały dyżur i udziela w całym garnizonie warszawskim oficerom, przydzielonym do M. S. Wojsk., pomocy w nagłych wypadkach na wezwanie telefoniczne (tel. Nr. 303-74).

Ambulatorja szpitali okręgowych i rejonowych.

Każdy szpital okręgowy (Chełm, Grodno, Łódź, Kraków, Lwów, Poznań, Toruń, Brześć n/B, Przemyśl) oraz szpitale rejonowe, udzielają porad ambulatoryjnych na odpowiednich oddziałach. Cierpienia zębów leczone są w ambulatorjach, istniejących przy szpitalach, zarówno okręgowych, jak rejonowych. Pozatem w większych garnizonach, gdzie niema ambulatorjów dentystycznych, są

przewidziane specjalne gabinety dentystyczne (p. 242 Dz. Rozk. Nr. 16/22), do których dojeżdżać mają w pewnych dniach lekarze-dentyści.

Opłaty za roboty techniczno-dentystyczne.

W ambulatorjach dentystycznych korzystają oficerowie bezpłatnie z porad i wszelkich zabiegów leczniczych, oraz z plombowania cementem i amalgamatem miedzianym, płacą natomiast za plomby z amalgamatu szlachetnego i z porcelany.

Ambulatorjum dentystyczne pobiera również opłatę za roboty techniczne kauczukowe i złote (korony, mostki i dostawki), równające się cenie rynkowej zużytego materjału, z doliczeniem jej $^1/_3$ za materjały pomocnicze.

Bezpłatne roboty techniczne dla rannych szczękowych.

Wyjątkowo mogą być wykonane roboty techniczne z materjału najprostszego (kauczuku) bezpłatnie, a mianowicie, jeżeli braki w uzębieniu powstały wskutek działań wojennych.

Na bezpłatne wykonanie rannym szczękowym robót technicznych ze złota musi zezwolić każdorazowo M. S. Wojsk.

Wydawanie leków oficerom.

W czasie leczenia się domowego lub ambulatoryjnego, przysługuje oficerowi prawo bezpłatnego otrzymywania leków i materjałów sanitarnych w aptekach wojskowych, na podstawie recepty wystawionej lub potwierdzonej przez lekarza wojskowego. W recepcie tej mogą być zawarte tylko środki, objęte wojskowym spisem leków. Specyfików, środków kosmetycznych oraz spirytusu, apteki wojskowe nie wydają. Recepta powinna zawierać imię i nazwisko, stopień i przydział lekarza, wystawiającego lub potwierdzającego receptę.

Zwrot kosztów leków nabytych prywatnie.

Kupowanie leków i materjałów sanitarnych w aptekach prywatnych jest tylko wyjątkowo dopuszczalnem: 1) gdy na miejscu niema apteki wojskowej, 2) gdy w aptekach wojskowych brak danego środka, objętego lekospisem wojskowym, 3) w razie nagłej, nieuniknionej potrzeby.

Zwrot kosztów wydanych na zakup lekarstw następuje na podstawie recept, względnie ich odpisów potwierdzonych przez lekarza wojskowego lub kierownika apteki wojskowej.

Badania kliniczne pomocnicze (analizy).

O ile w czasie leczenia ambulatoryjnego zachodzi konieczność wykonania badań pomocniczych klinicznych (chemicznych, bakterjologicznych, serologicznych, rentgenologicznych), wykonywują je pracownie szpitala okręgowego względnie rejonowego bezpłatnie, na podstawie karty służbowej ordynującego lekarza względnie ambulatorjum.

Leczenie szpitalne.

W wypadkach chorób dłuższych, wymagających leczenia szpitalnego, oficer zasadniczo powinien leczyć się w szpitalu wojskowym.

Leczenie w szpitalach cywilnych może mieć miejsce tylko wyjątkowo, w razie braku na miejscu zakładu leczniczego wojskowego, jeżeli transport chorego jest niemożliwym ze względu na niebezpieczeństwo życia lub niebezpieczeństwo dla otoczenia (Dz. Rozk. № 2 z r. 1922 poz. 44 pkt. 2), lub też w wypadkach chorób zakaźnych, jeżeli przewożenie chorego pogorszyłoby jego stan i mogło spowodować rozszerzenie się zarazy.

Oddanie do szpitala.

Oddanie do szpitala zarządza przełożony dowódca chorego oficera, na skutek wniosku, zawartego w świadectwie lekarskiem (patrz ustęp a). Sposób ten nie obowiązuje jedynie w wypadkach nagłych ciężkich zachorowań, gdyż wtedy odwozi się chorego do szpitala na podstawie karty służbowej, wystawionej przez wezwanego lekarza inspekcyjnego, lekarza wojskowego lub w braku ich — lekarza cywilnego.

Oficerowie będący w przejeździe lub podróży zwracają się w razie zachorowania do lekarza przy komendzie garnizonu, który wystawia kartę służbową skierowującą chorego oficera do szpitala.

Oficer zgłaszający się w izbie przyjęć szpitala przedkłada kartę służbową swego dowództwa, wzgl. komendy garnizonu, oraz „kartę oddania do szpitala“ (San. 4 wzór l. 1). Odchodzący do szpitala dla otwartej gruźlicy (Rajcza) otrzymać muszą też uwierzytelnienie (Dz. R. № 45 r. 1922, poz. 643). W wypadkach nagłych dokumenty nadsyła się później.

W zakładach sanitarnych przysługuje oficerowi prawo korzystania z leczenia, odpowiadającego wymaganiom współczesnej wiedzy lekarskiej, przy użyciu potrzebnych leków i materjałów sanitarnych, wraz z wyżywieniem, według ustalonych djet zpitalnych. (Patrz Dz. R. № 44 r. 1922 poz. 629, oraz Dz. R. № r. 19239 poz. 117).

W wypadku wyjątkowym, chorych wymagających leczenia przez specjalistów, których dany szpital nie posiada, może odnośne D. O. K. wysłać do Szpitala Okręgowego № I w Warszawie (Ujazdowskiego) lub do sąsiedniego szpitala okręgowego, w którym istnieją odpowiednie oddziały szpitalne (poz. 14 Dz. Rozk. № 1/22).

Za wyżywienie płaci oficer komisji gospodarczej szpitala tyle, ile wynosi strawne.

W zakładach leczniczych cywilnych (szpitale powszechne państwowe), w których istnieje kilka klas opłat za leczenie i wyżywienie, przysługuje oficerom prawo korzystania z klasy przedostatniej. Koszty stąd wynikłe w wymiarze, obowiązującym dla osób cywilnych danej klasy, regulują bezpośrednio komisje gospodarcze odnośnych oddziałów, potrącając oficerowi tylko jego strawne.

O ile leczenie odbywało się w zakładach prywatnych, w których koszty leczenia są wyższe, niż w zakładach leczniczych municypalnych lub samorządowych, w tych razach nadwyżka może być wypłaconą tylko wyjątkowo, za specjalnem zezwoleniem M. S. Wojsk., przy ścisłem zadokumentowaniu wymagań, przytoczonych na początku ustępu e.

Po powrocie do zdrowia melduje się oficer osobiście, podobnie jak po leczeniu domowem, u swego przełożonego dowódcy.

Urlopy kuracyjne po leczeniu szpitalnem.

W razie jeżeli po ukończeniu leczenia szpitalnego niezbędnem jest udzielenie urlopu kuracyjnego, udziela go oficerowi — uzdrowieńcowi na czas do 4 tygodni komendant szpitala wojskowego, zaś ponad 4 tygodnie do 6 miesięcy — dowódca odnośnego okręgu korpusu, na podstawie orzeczenia lekarskiego, wystawionego przez szpital, w którym odbyło się leczenie (patrz ustęp g).

Zakłady lecznicze specjalne i sezonowe.

Celem leczenia się w pewnych chorobach, wymagających leczenia specjalnego, otrzymać może oficer miejsce w następujących zakładach leczniczych sezonowych lub specjalnych:

1) w szpitalu wojskowym sezonowym w Ciechocinku,
2) „ „ „ „ „ Busku,
3) „ „ „ „ „ Inowrocławiu,

lub w innych szpitalach sezonowych otwieranych wedle możności, oraz w:

4) sanatorjum Czerwonego Krzyża dla gruźlicznych w Zakopanem,
5) szpitalu wojskowym dla gruźliczych w Rajczy,
6) sanatorjum wojskowem dla gruźliczych w Hołosku.

Sezonowe szpitale wojskowe w Ciechocinku (D. O. K. Nr. VIII), Inowrocławiu (D. O. K. Nr. VIII), Busku (D. O. K. Nr. X) przeznaczone są do leczenia zdrojowego następujących cierpień: gruźlica układu chłonnego (limfatycznego, zołzy) i kostnego, choroby kości, stawów, mięśni i nerwobóle (newralgje, ischias pochodzenia gośćcowego, reumatycznego i dnawego artretycznego), następstwa urazów (ran, stłuczeń, złamań), choroby przemiany materji, a niekiedy wyjątkowo sprawy chorobowe opłucnej i cierpienia narządu krążenia.

Sezony lecznicze.

Sezonowe szpitale wojskowe czynne są tylko w ciepłej porze roku (od maja do września lub października) i okres ich czynności podzielony jest na sezony lecznicze, trwające około 30 dni. Bliższe szczegóły w tej sprawie bywają każdorocznie uregulowane specjalnemi zarządzeniami, ogłaszanemi w Dz. R. Wojskowych (Dz. Nr. 18 z r. 1922). Oficer, ubiegający się o przyznanie miejsca, w podaniu swem skierowanem drogą służbową do Dep. VIII San. M. S. Wojsk. ma dokładnie wyszczególnić, na który sezon pragnie uzyskać miejsce, a następnie zająć przyznane mu miejsce najdalej w przeciągu 5 dni od daty rozpoczęcia wyznaczonego sezonu. Do podania należy dołączyć orzeczenie lekarskie w 2 egzemplarzach.

Leczenie chorób płucnych (gruźliczych).

Do leczenia klimatycznego cierpień dróg oddechowych natury gruźliczej (tuberkulicznej, gruźlicze katary i nacieki szczytów i płatów płucnych) przeznaczone są sanatorja Cz. K.[1]) w Zakopanem, w Hołosku obok Lwowa i szpital w Rajczy, miejscowości położonej w uroczej kotlinie górskiej na południe od Żywca. Szpital wojskowy w Rajczy przeznaczony jest dla postaci gruźlicy otwartej t. j. takiej, w której dają się wykazać w plwocinie prątki gruźlicze, podczas gdy poprzednio wymienione sanatorja przeznaczone są do leczenia tylko gruźlicy zamkniętej, niezaraźliwej dla otoczenia (bez prątków w plwocinie). Wszystkie 3 zakłady dla gruźliczych czynne są przez cały rok.

Kierowania podań o miejsca.

Sposób wnoszenia podań o miejsca w zakładach dla gruźliczych (z wyjątkiem Hołoska) jest taki sam, jak do szpitali sezonowych.

Do podania o miejsce w sanatorjum dla gruźliczych dołączać należy w dwu egzemplarzach przepisowe orzeczenie lekarskie, które wystawionem być musi konsyljarnie (t. j. na podstawie

---

[1]) t. j. Czerwonego Krzyża.

zbadania conajmniej przez 2 lekarzy) i musi zawierać wynik mikroskopowego badania plwociny chorego na prątki gruźlicze. Podania o przyjęcie do Hołoska przesyła się do szefa sanitarnego D. O. K. Nr. VI Lwów.

Bezpłatne względnie ulgowe korzystanie z kąpieli w razie braku miejsc.

Oficerom, którzy z pobytu (mieszkania) w szpitalu sezonowym korzystać nie chcą, lub nie otrzymali miejsca, może M. S. Wojsk. Dep. VIII San. przyznać prawo korzystania bezpłatnego względnie ulgowego ze środków leczniczych (kąpieli i wód) oraz stołowania się w wojskowym szpitalu sezonowym na zasadach obowiązujących chorych w tym szpitalu.

Urlop lub przeniesienie do sanatorjum dla chorych płucnych i szpitali sezonowych.

Do szpitali sezonowych, a także do sanatorjów przeznaczonych do leczenia chorób płucnych (Zakopane, Rajcza), można udać się dopiero po przyznaniu miejsca przez M. S. Wojsk. Dep. VIII San.), do Hołoska przez szefa san. D. O. K. Nr. VI i uzyskaniu urlopu od kompetentnego dowództwa. Oficer leczący się w szpitalu wojskowym może być przeniesiony do zakładów tych bezpośrednio (przepisanie ze szpitala do szpitala), skoro tylko zostało mu przyznane miejsce na podstawie t. zw. konsygnacji, przesłanej przez komendę odnośnego szpitala wojsk. do M. S. Wojsk. Dep. VIII San.

Miejsca w szpitalach leczniczych specjalnych i sezenowych są przeznaczone w pierwszym rzędzie dla oficerów leczących się w szpitalach wojskowych a potrzebujących dalszego leczenia w szpitalach sezonowych i sanatorjach.

Leczenie zagranicą.

W wyjątkowych wypadkach, gdy zupełne wyleczenie chorego oficera nie da się osiągnąć zapomocą środków, będących do dyspozycji w granicach Rzeczypospolitej, może być — za specjalnem zezwoleniem ministra spraw wojskowych w porozumieniu z ministrem skarbu — zastosowane leczenie zagranicą. Koszta tego leczenia pokrywane są w całości ze specjalnie na ten cel przeznaczonego kredytu, na podstawie rachunków zagranicznych zakładów leczniczych.

Leczenie rodzin oficerów.

Oficerowie korpusu sanitarnego—lekarze obowiązani są nieść pomoc najbliższej rodzinie oficerów i równorzędnych, przydzielonych do oddziału lub zakładu, w którym dany oficer korpusu sanitarnego pełni służbę lekarską.

Przez najbliższą rodzinę rozumieć należy żonę i dzieci, zaś rodziców i rodzeństwo oficera tylko wtedy, jeżeli są utrzymywani przez odnośnego oficera. Pozatem, w wypadkach nagłych obowiązanym jest do bezpłatnego niesienia pomocy lekarskiej rodzinie oficera każdy oficer korpusu sanitarnego — lekarz.

Jednakże koszta przejazdu lekarza do chorego i z powrotem ponosi oficer wzywający lekarza.

Porada lekarska dla rodzin w domu.

Oficer pragnący otrzymać poradę lekarską dla członka swej rodziny w domu uprawniony jest do tego tylko w przypadkach cięższych zachorowań. W takich razach oficer zwraca się kartą służbową do swego przełożonego o skierowanie lekarza do chorego członka rodziny, zaś w wypadkach nagłych udaje się wprost do oddziałowego lekarza, wzgl. do lekarza inspekcyjnego przy komendzie garnizonu.

Pomoc ambulatoryjna dla rodzin.

Pomocy lekarskiej bezpłatnej udzielają rodzinom oficerskim wszystkie ambulatorja (przychodnie wojskowe), czynne przy szpitalach wojskowych okręgowych lub rejonowych oraz lekarze w izbach chorych oddziałowych i garnizonowych.

W szpitalach okręgowych udzielają porad specjaliści wszystkich gałęzi medycyny.

Pomoc dentystyczna dla rodzin.

W ambulatorjach dentystycznych korzystają rodziny oficerów z porad, zabiegów i plombowania materjałami zwykłemi bezpłatnie, zaś za plombowanie materjałami szlachetnemi i roboty techniczne płacą tak, jak oficerowie (patrz ustęp d).

Wydawanie leków dla rodzin.

Rodzinom oficerów przysługuje prawo otrzymania leków z aptek wojskowych na recepty wystawione lub potwierdzone przez lekarza wojskowego, po cenie ich rzeczywistych kosztów z doliczeniem taksy za wykonanie, przyczem otrzymujący lekarstwa powinni dostarczyć flaszek i korków, względnie uiścić za nie dodatkową opłatę. (Bezpłatne wydawanie leków jest projektowane).

Badania pomocnicze kliniczne dla rodzin.

Rodzinom oficerów przysługuje analogicznie do ustępu f) prawo do bezpłatnego wykonania potrzebnych badań pomocniczych klinicznych (analiz klinicznych). Badanie i leczenie promieniami Roentgena wykonuje się za zwrotem kosztów zużytego materjału.

Leczenie szpitalne rodzin.

W razie konieczności leczenia szpitalnego, rodziny oficerów zasadniczo i wyłącznie powinny być umieszczane w szpitalach wojskowych. Wyjątki nastąpić mogą tylko w wypadkach, wyszczególnionych na początku ustępu g) (Dz. Rozk. Nr. 2/22). W wypadkach tych nadwyżkę kosztów leczenia w zakładach leczniczych cywilnych (szpitalach municypalnych, samorządowych i państwowych) ponad wysokość strawnego wraz z dodatkiem drożyźnianym ponosi skarb państwa. Wypłatę uskutecznia odnośna komisja gospodarcza.

Koszty leczenia rodzin.

Koszty leczenia w szpitalach wojskowych ponosi głowa rodziny, jednakże jedynie w wysokości nie przenoszącej wymiaru, stosowanego do oficerów.

Pomoc położnicza.

Szpitale okręgowe posiadają dla rodzin oficerskich specjalne oddziały ginekologiczno-położnicze.

Żony oficerów potrzebujące pomocy położniczej powinny być zasadniczo umieszczane w tych oddziałach.

W wyjątkowych wypadkach, wymagających natychmiastowej pomocy ze względu na niebezpieczeństwo życia, wzywa oficer do domu ordynatora oddziału położniczo - ginekologicznego. W razie jeżeli ten nie może przybyć, powinien wskazać innego lekarza wojskowego, wyspecjalizowanego w położnictwie. W razie braku takiego lekarza, przysługuje oficerowi prawo otrzymania zwrotu kosztów porady u specjalisty cywilnego, za przedstawieniem rachunku, odpowiadającego miejscowej taryfie lekarskiej.

W miejscowościach, w których niema szpitala wojskowego z oddziałem położniczo - ginekologicznym, a przewiezienie do najbliższego szpitala okręgowego nie jest wskazanem, lub jeżeli zachodzi potrzeba natychmiastowego zabiegu ze względu na niebezpieczeństwo życia, udziela pomocy położniczej lekarz wojskowy danego garnizonu, wyspecjalizowany w położnictwie.

W razie braku w garnizonie specjalisty wojskowego, przysługuje również oficerowi prawo zwrotu kosztów leczenia u specjalisty cywilnego.

Prawo zwrotu kosztów wezwania akuszerki przysługuje oficerowi tylko wtedy, jeżeli wezwanie to nastąpiło na skutek zalecenia przez lekarza wojskowego. Koszty te mogą sięgać tylko do wysokości miejscowej taryfy dla akuszerek, a rachunek musi być zaświadczonym przez lekarza wojskowego.

Ponieważ zasadniczo przewiduje się udzielenie pomocy położniczej żonom oficerów tylko na odnośnych oddziałach szpitali okręgowych, przeto nie przysługuje oficerowi prawo zwrotu kosztów pomocy położniczej w domu, jeżeli nie zachodzą poprzednio-przytoczone okoliczności (niebezpieczeństwo życia, niemożność przewiezienia do szpitala okręgowego). Podobnież ordynator oddziału położniczego nie jest obowiązanym opiekować się w domu żoną oficera, która nie korzysta z oddziału szpitalnego z własnej woli.

Tytułem częściowego odszkodowania w tych wypadkach, posiadają oficerowie stacjonowani w garnizonach, w których niema szpitala z oddziałem położniczym, prawo do otrzymania od zarządu wojskowego sumy równającej się kosztowi leczenia w szpitalu wojskowym przez 10 dni.

Naogół wskazanem jest wczesne zasięgane porady u specjalisty, ordynatora oddziału położniczego szpitala okręgowego i umieszczanie położnicy w tym oddziale we właściwym czasie.

Miejsca dla rodzin w zakładach sezonowych.

Rodziny oficerskie mogą korzystać z miejsc w zakładach leczniczych specjalnych i sezonowych (patrz ustęp i) z tem jednak zastrzeżeniem, że pierwszeństwo przysługuje oficerom, a dopiero w razie pozostania miejsc wolnych otrzymywać je mogą rodziny oficerskie (względnie rodziny mogą otrzymać miejsce według specjalnego rozdzielnika).

Superrewizja i postępowanie rewizyjne.

Postępowaniem rewizyjnem lub superrewizyjnem względnie krótko superrewizją nazywamy rozstrzyganie lub opinjowanie przez komisję rewizyjną (superrewizyjną) sprawy dłuższego urlopowania (ponad 6 miesięcy), zwolnienia ze służby czynnej na skutek niezdatności fizycznych lub choroby umysłowej, oraz stwierdzenie stopnia zmniejszenia zdolności zarobkowej i prawa do zaopatrzenia inwalidzkiego (patrz ustęp m).

Skład komisji superrewizyjnej.

W skład komisyj tych wchodzą oficerowie korpusu sanitarnego—lekarze, oficerowie oddziału V dowództwa korpusu i oficerowie intendentury, pod przewodnictwem gen.-ppor. lub płk. lekarza, względnie dowódcy korpusu.

Wdrożenie superrewizji.

Superrewizję zarządzić może Ministerstwo Spraw Wojskowych na wniosek przełożonego dowódcy oficera lub też odbywa się ona na skutek prośby samego oficera.

Prośba o superrewizję.

Prośbę o superrewizję wnosi oficer zasadniczo w dwóch wypadkach, t. j.:

a) jeżeli z powodu ułomności, zmniejszonych sił fizycznych lub umysłowych czuje się niezdolnym do pełnienia służby na zajmowanem stanowisku, lub też

b) jeżeli nabywszy już prawo do stałej emerytury, bez względu na stan zdrowia, ma prawo jeszcze i do dodatku inwalidzkiego.

Do podania o superrewizję dołączyć należy świadectwo lekarskie przepisanego wzoru, wystawione przez lekarza tego oddziału, w którym dany oficer pełni służbę, wzgl. przez umyślnie wyznaczonego oficera korpusu sanitarnego, a prócz tego także poprzednie świadectwo lekarskie, mające związek z przyczyną superrewizji, zeznanie naocznych świadków lub inne dowody, odnoszące się do danego wypadku. Ostatnio wymienione dokumenty należy zebrać systematycznie i oznaczyć cyframi lub literami.

W wypadkach, budzących wątpliwości co do rodzaju i stopnia cierpienia, świadectwo lekarskie być musi wystawione na podstawie orzeczenia szpitalnego.

Podanie o superrewizję, wniesione w drodze służbowej, rozpatruje najpierw przełożony dowódca.

O ile uzna on, po rozpatrzeniu wszelkich okoliczności i naradzie z naczelnym lekarzem, że podanie o superrewizję jest nieuzasadnione, powinien je odrzucić podając przyczynę, dla której to czyni.

Jeżeli jednak podanie zostanie ponownie wniesione, superrewizja musi być wdrożoną.

Superrewizja z urzędu.

Superrewizję z urzędu zarządza Ministerstwo Spraw Wojskowych na wniosek odnośnego dowództwa, które go stawia:

1) jeżeli (po 6-cio miesięcznym urlopie kuracyjnym) stan zdrowia danego oficera wymaga dalszego leczenia się;

2) jeżeli oficer nie pełni służby z powodu choroby przez 6 miesięcy bez przerwy lub też z krótkiemi przerwami;

3) jeżeli dany oficer nie odpowiada wymaganiom swej służby, ze względu na stan fizyczny lub chorobę umysłową, a o superrewizję sam nie prosi.

Ulgi w razie cierpień nabytych na froncie.

Jeżeli w wypadkach wyszczególnionych w pkt. 1 i 2, spodziewać się można najdalej w ciągu trzech dalszych miesięcy zupełnego wyzdrowienia, albo też jeżeli chodzi o osoby, pozostające w leczeniu z powodu ran lub cierpienia nabytego w polu, względnie w czasie pełnienia służby i bez własnej winy, a odzyskanie zdolności do służby nie jest wykluczonem, przełożony dowódca, nie stawiając wniosku o superrewizję, prosić może M. S. Wojsk. o roztrzygnięcie bezpośrednie (t. j. udzielenie urlopu z pełnemi poborami aż do ukończenia leczenia).

Zatrzymanie w służbie oficera, który uległ kalectwu na froncie.

Podobnie postąpić należy też w wypadkach, w których osiągnięcie zupełnej zdolności do służby jest wprawdzie wykluczonem (utrata kończyny i t. p.), jednak wskazanem i korzystnem dla służby jest zatrzymanie danego oficera na stanowisku, na które nadaje się mimo swego kalectwa.

Akt superrewizyjny.

Wdrożenie superrewizji rozpoczyna się od sporządzenia aktu superrewizyjnego, który składa się:

a) z podania danego oficera i załączonego doń świadectwa wojskowo-lekarskiego, wzgl. z rozk. M. S. Wojsk. przeprowadzenia superrewizji z urzędu i świadectwa wojskowo-lekarskiego,
b) z wyciągu z protokółu dla chorych oficerów pułku (oddziału, formacji), do którego dany oficer należy,
c) z listy superrewizyjnej,
d) z orzeczenia dowódcy,
e) z listy kwalifikacyjnej, wreszcie – przy ponownej superrewizji –
f) z poprzedniego aktu superrewizyjnego.

Akt superrewizji przesyła się komisji superrewizyjnej, przed którą równocześnie stawić się ma oficer osobiście.

Zwolnienie od osobistego stawienia się przed komisją.

Wyjątkowo zwolnieni od stawienia się przed komisją są:

a) umysłowo chorzy,
b) oficerowie, którzy zachorowali zagranicą i wykażą się świadectwem zagranicznego lekarza wojskowego, potwierdzonem przez polskiego przedstawiciela dyplomatycznego, że nie są zdolni do służby wojskowej.

W wypadkach tych rozstrzygnięcie, względnie opinję swą wydaje komisja na podstawie rozważenia aktu superrewizyjnego i wszystkich jego załączników.

Zebranie komisji w szpitalu, wzgl. mieszkaniu chorego.

Jeżeli oficer, ze względu na stan zdrowia, nie może udać się do miejsca urzędowania komisji, wtedy na skutek odnośnego zarządzenia komisja zbiera się w szpitalu, wzgl. w mieszkaniu chorego.

Rozstrzygnięcie komisji superewizyjnej.

Rozstrzygnięcie, wzgl. opinja komisji opiera się z reguły na wspólnem orzeczeniu lekarzy, wchodzących w skład komisji, która uwzględnić musi stan zdrowia badanego, stopień jego zdolności do służby wojskowej, ew. uprawnienie do zaopatrzenia inwalidzkiego, zaś w niektórych wypadkach też stopień zdolności (wzgl. niezdolności) zarokowej.

Komisja rewizyjna, wzgl. superrewizyjna może orzec, że dany oficer jest:

1) zdolny do służby,

2) czasowo do służby niezdolny, na przeciąg......... miesięcy (Dz. Rozk. Nr. 15/21 poz. 301),

3) niezdolny do służby frontowej, zdolny do służby pozafrontowej w czasie pokoju ocena ta upoważnia do użycia danego oficera w służbie kancelaryjnej, administracyjnej, instrukcyjnej i t p.),

4) zupełnie do służby wojskowej niezdolny. Ocena ta stosowana bywa do oficerów, którzy nie są zdolni do żadnego rodzaju służby wojskowej.

Przy ocenie 2) pozostawienie w stanie czasowej niezdolności może być przyznanem tylko na przeciąg 6—12 miesięcy.

Przy ocenie 3) komisja oznacza ściśle, do jakiego rodzaju służby oficer jest jeszcze zdolny.

W wypadku 2) 3) 4) określa komisja związek cierpienia ze służbą wojskową, oraz procentowo stopień kalectwa, wzgl. stopień utraty zdolności zarobkowania, który tworzy podstawę do uzyskania dodatku inwalidzkiego lub zaopatrzenia inwalidzkiego.

Ostateczne roztrzygnięcie aktu przez komisje.

Komisja superrewizyjna daje ostateczne rozstrzygnięcie tylko w sprawach, dotyczących zawodowych oficerów i równorzędnych do stopnia kapitana, o ile zostają uznani za zdolnych do służby, lub jeśli chodzi o jednorazowe ponowne przedłużenie urlopu, już przedtem w drodze superrewizji uzyskanego, a także w sprawach oficerów niezawodowych tego samego stopnia, uznanych za zdolnych do służby lub niezdolnych czasowo.

We wszystkich innych sprawach rozstrzygnięcie komisji zatwierdza M. S. Wojsk i wydaje lub przeprowadza wszystkie z rozstrzygnięcia wynikające zarządzania, jak np. przeniesienie w stan spoczynku, wystawienie dekretu emerytalnego, wykreślenie z ewidencji, wymiar uposażenia emerytalnego i renty inwalidzkiej i t. p., przy uwzględnieniu ustawy emerytalnej i ustawy o zaopatrzeniu inwalidów.

Inwalidzi wojenni.

Zaopatrzenie inwalidów wojennych i ich rodzin. Patrz odnośny ustęp — Dział Uposażenie i Emerytury.

Upoważnionymi do zaopatrzenia czyli inwalidami wojennymi są osoby, które doznały uszkodzenia na zdrowiu lub okaleczenia:

a) w wojsku Rzeczypospolitej Polskiej,
b) w formacjach polskich przy wojskach obcych,
c) w wojskach zaborczych, w czasie wojny światowej,
d) w walkach orężnych przeciw państwom zaborczym i nieprzyjacielskim o niepodległość Polski po 1/VIII. 1914 r.

Uprawnienie do zaopatrzenia przysługuje też rodzinom inwalidów, wzgl. pozostałym po inwalidach, a także pozostałym po poległych i zmarłych, których śmierć stoi w związku przyczynowym za służbą wojskową).

Zaopatrzenie inwalidów.

Oprócz renty inwalidzkiej wraz z dodatkami i renty dla rodzin, posiadają inwalidzi wojenni prawo do leczenia cierpienia, pozostającego w związku ze służbą wojskową w szpitalu inwalidów (pobieranie leków bezpłatnie) i do zaopatrywania w protezy i aparaty ortopedyczne na koszt państwa. (Patrz Dz. Rozk. Nr. 4519/22 poz. 637 i 638).

Szkolenie inwalidów.

Dalej przysługuje inwalidom prawo szkolenia się w pewnych rzemiosłach w zakładach leczniczo-szkolnych dla inwalidów (Warszawa, Poznań, Kraków, Lwów, Małkinia) i korzystania ze specjalnej opieki społecznej.

Opieka społeczna.

Inwalidzi wojenni, niezdolni do samodzielnego zarobkowania i pozbawieni opieki, mogą być umieszczani w specjalnych zakładach (domach inwalidów Min. Pracy i Opieki Społ.).

Nadawanie ziemi i posad.

Jeśli inwalida jest rolnikiem, a jest bezrolnym lub małorolnym, ma on prawo otrzymania od państwa gospodarstwa rolnego.

Inwalidzi wojenni, przy równych kwalifikacjach, mają pierwszeństwo przy obsadzaniu urzędów państwowych i samorządowych, przy nadawaniu pozwoleń na sprzedaż towarów monopolowych, biletów loteryjnych, na dzierżawienie gospód kolejowych i t. p. Pozatem przysługuje im prawo korzystania z 55% zniżki biletów kolejowych na podstawie zaświadczenia p. k. u., wzgl. starostwa.

Przyznawanie praw inwalidy.

Uznanym za inwalidę można być tylko na podstawie orzeczenia komisji superrewizyjnej (akt superrewizyjny analogicznie do ustępu I), jeżeli związek danego cierpienia lub kalectwa ze służbą wojskową zostanie przez komisję stwierdzony.

Władze załatwiające sprawy inwalidów.

Roszczący sobie pretensję do jakiegokolwiek świadczenia na podstawie ustawy o zaopatrzeniu inwalidów, zwraca się do p. k. u. (K. O. P.) (referat inwalidzki, wzgl. referat rentowy na obszarze b. zaboru pruskiego), która przeprowadza lub przygotowuje wszelkie z tem związane czynności urzędowe, względnie zwraca się do dowództwa korpusu, które jest drugą instancją w załatwieniu spraw inwalidzkich; 3-cią instancję stanowi M. S. Wojsk.

Centralne organy opieki nad inwalidami wojskowymi.

Organem fachowym Ministerstwa Spraw Wojskowych, jako władzy centralnej w przedmiocie opieki nad inwalidami wojennymi, jest wydział superrewizyjno-inwalidzki, wchodzący organizacyjnie, jako wydział przejściowy, w skład Departamentu VIII San. M. S. Wojsk.

Instytucje i zakłady inwalidzkie w okr. korp.

W dowództwie okr. korp., jako władzy terytorjalnej, istnieją dwa organy, do których kompetencji należą sprawy inwalidzkie, a mianowicie:

a) wydział superrewizyjno - inwalidzki w szefostwie san. o. k. oraz
b) wydział zaopatrzenia inwalidów wojskowych (względnie w D. O. K. Poznań i Toruń — wydz. emeryt. i zaopatrzenia inw. wojskowych) w szefostwie int. o. k.

Pozatem istnieją w Warszawie, Małkini, Lwowie, Poznaniu i Krakowie zakłady leczniczo - szkolne dla inwalidów wojennych, podlegające szefom san. o. k.

Uwaga: Zadaniem tych zakładów jest leczenie, doleczanie, protezowanje i szkolenie inwalidów wojskowych. Połączenie tych wszelkich zabiegów w dziedzinie opieki wojskowej nad inwalidami ma na celu równoczesne i racjonalne ich zastosowanie tak, by w najkrótszym czasie i przy najmniejszych kosztach przywrócić inwalidzie osiągalną zdolność do zarobkowania.

W związku z powyższem każdy zakład leczniczo-szkolny składa się zasadniczo z:

1) szpitala,
2) szkoły inwalidów wojennych,
3) internatu oraz
4) fabryki protez,

połączonych razem pod jednym wspólnym kierownictwem.

Wchodzący w skład zakładu leczniczo-szkolnego szpital ma za zadanie celowe i na odpowiedniej stopie postawione leczenię i doleczanie skomplikowanych uszkodzeń, wymagających zabiegów chirurgiczno-ortopedycznych, oraz leczenie ogólne inwalidów, pozostających w stanie wyżywienia całego zakładu.

Zadaniem szkoły inwalidów wojennych jest podniesienie utraconej lub znacznie zmniejszonej zdolności do zarobkowania przez teoretyczne i praktyczne kształcenie na odpowiednich kursach, na zasadzie opinji komisyj zawodowo-doradczych.

W internacie znajdują się inwalidzi wojenni w stanie całkowitego utrzymania przez cały czas korzystania z kursów szkolnych w zakładzie leczniczo-szkolnym.

Zadaniem fabryki protez jest sporządzanie indywidualnych protez i aparatów ortopedycznych, tak dla inwalidów, jakoteż i ewentualnie dla potrzeb ogólnych.

M. S. Wojsk., zatrzymując w swej kompetencji instytucje, mające na celu leczenie, protezowanie i szkolenie inwalidów, przekazało inne zakłady inwalidzkie Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej (domy inwalidzkie, ochronki, kursy specjalne, gospody inwalidzkie i t. p., patrz Dz. R. № 7 z 1922 r.).

RÓŻNE SPRAWY OSOBISTE.

Adjutanci i oficerowie ordynansowi.

Tytuł „adjutanta“ przysługuje oficerowi, pełniącemu funkcje z zakresu prac sztabu w jednostkach niższych (w oddziałach do pułku włącznie), analogicznie do funkcji szefów sztabu w jednostkach wyższych.

Tytuł „oficera ordynansowego“ przysługuje oficerowi, stojącemu poza sztabem, a przeznaczonemu do wykonywania wyłącznie bezpośrednich zleceń dowódcy jednostki wyższej.

Tytuł „adjutanta generalnego“ przysługuje szefowi Adjutantury Generalnej przy prezydencie Rzeczpospolitej (w czasie wojny także przy naczelnym wodzu).

Tytuł „adjutanta przybocznego“ przysługuje oficerom ordynansowym prezydenta Rzeczpospolitej, naczelnego wodza, ministra spraw wojskowych, szefa Sztabu Generalnego i szefa administracji.

Tytuł „adjutanta osobistego“ został zniesiony. Zniesiono również nazwę „adjutantura“ z wyjątkiem „Adjutantury Generalnej“. W miejsce tych tytułów używa się powyższych, względnie tytułu „kierownika kancelarji“ w odniesieniu do oficerów, pełniących służbę przy oficerach, nie sprawujących czynności dowódczych lub inspekcyjnych (Dz. R. 30/22).

Udział oficerów w zawodach cywilnych.

Zasadniczo wojskowym niewolno:

1) brać udziału w zarządzie towarzystw handlowych i przemysłowych.

2) zarządzać nieruchomościami, przedsiębiorstwem handlowem lub przemysłowem.

Wyjątki stanowią:

a) towarzystwa spółdzielcze,
b) towarzystwa naukowe, dobroczynne i t. p.,
c) zarząd domem, należącym do oficera lub jego rodziny (rodziców, żony i dzieci).

W wyjątkowych wypadkach może dowództwo okręgu korpusu udzielić pozwolenia na wykonywanie czynności ad 1) i 2), o ile przez to nie będzie narażonem na szwank dokładne wykonywanie służby lub godność stanu oficerskiego.

Oficerom, do których obowiązku z tytułu zajmowanego urzędu należy zawieranie umów, przyjmowanie dostaw i t. p. nie wolno uczestniczyć w wykonaniu tych czynności w stosunku do przedsiębiorstw, co do których są oni bezpośrednio lub pośrednio zainteresowani.

Oficerom służby czynnej nie wolno zajmować stanowisk w służbie cywilno-państwowej. Nie wolno im też wykonywać zawodów cywilnych, za wyjątkiem zawodu lekarzy, dentystów i lekarzy weterynarji i to w godzinach pozasłużbowych i bez szkody dla służby. Władza przełożona może zakazać wykonywania praktyki prywatnej.

Prace w dziedzinie nauki, sztuki lub literatury są dozwolone z tym warunkiem, że prace te nie kolidują z obowiązkami służbowemi.

(Dz. Rozk. 32/1921).

Specjalne przepisy o lekarzach wojskowych.

Za zezwoleniem dowództwa okręgu korpusu mogą lekarze wojskowi pełnić wyjątkowo również czynności w instytucjach państwowych i komunalnych, nie pobierając za to oddzielnych poborów.

Lekarzom wolno praktykować w ambulatorjach kas chorych na następujących zasadach:

1) poza godzinami służbowemi — (pożądany ubiór cywilny);

2) wynagradzanie za godziny wedle norm, obowiązujących w kasach chorych;

3) udzielenie porady i odwiedzania pacjentów, ubezpieczonych w kasach chorych, na mieście niedozwolone;

4) zachowanie się powinno zawsze odpowiadać honorowi oficerskiemu;

5) niedopuszczalne jest branie czynnego udziału we wszelkich zatargach na tle ekonomiczno-zawodowym, wynikających z pracy w kasach chorych.

Lekarze wojskowi zobowiązani są do pełnienia czynności znawców sądowych w sądach cywilnych, o ile w danej miejscowości niema lekarza cywilnego. Zezwolenie musi jednak udzielić każdorazowo przełożona władza wojskowa.

W obrębie szpitali wojskowych, ambulatorjów i wogóle zakładów sanitarnych wojskowych nie wolno lekarzom i dentystom wojskowym przyjmować pacjentów prywatnych.

Ogłaszanie się lekarzy i dentystów wojskowych, zajmujących się prywatną praktyką zawodową, nie może mieć pod żadnym pozorem charakteru reklamy.

W ogłoszeniu takiem może być umieszczone tylko imię i nazwisko lekarza (bez wymienienia stopnia wojskowego, ani wogóle przynależności do wojska), adres prywatny, specjalność i godziny przyjęć.

Zakaz balotowania.

Zakazanym jest zwyczaj balotowania oficerów, chcących służyć w pewnych oddziałach, przez korpus oficerski danego oddziału. Należy używać tylko obowiązującej drogi służbowej. (Dz. Rozk. 10/21).

Zakaz gier hazardowych osobom wojskowym w domu gry w Sopotach.

Osobom przynależnym do wojska polskiego gry hazardowe są bezwzględnie wzbronione (art. 24 artykułów wojennych). Przekroczenie tego zakazu powoduje karę sądową i dyscyplinarną, a w cięższych wypadkach skreślenie z listy oficerów.

Wszystkim oficerom i równorzędnym oraz szeregowym zabronionem jest uczęszczanie do domu gry w Sopotach, nietylko w mundurze, lecz także w ubraniach cywilnych.

Winni nieprzestrzegania zakazu odpowiadają dyscyplinarnie honorowo. (Dz. Rozk. 30/22).

Przepisy o zawieraniu małżeństw.

a) Oficerowie i podchorążowie.

1) Dla zawarcia małżeństwa powinien oficer (podchorąży) otrzymać zezwolenie władzy przełożonej.

2) Zezwoleń udzielają:

a) generałom, oficerom Sztabu Generalnego i innym oficerom (podchorążym), bez względu na ich stopnie, pełniącym służbę w M. S. Wojsk., instytucjach centralnych lub oddziałach, zakładach i urzędach, podległych bezpośrednio M. S. Wojsk. — minister spraw wojskowych;

b) kapitanom oraz młodszym oficerom (podchorążym) — dowódca okręgu korpusu.

3) Warunki otrzymania zezwolenia:

a) ukończenie 24 lat życia,

b) dla porucznika i podporucznika (podchorążego) wspólne uposażenie narzeczonych, odpowiadające łącznie z gażą oficerską conajmniej poborom żonatego kapitana,

c) nieposzlakowana opinja narzeczonej.

4) Do stwierdzenia tych danych jest powołaną komisja oficerska pułku (równorzędnego zakładu lub urzędu). Prośby generałów i dowódców pułków (równorzędnych) powinny być, bez rozpatrywania przez komisję oficerską, przedkładane drogą służbową ministrowi spraw wojskowych do rozstrzygnięcia.

5) Minister spraw wojsk. i dowódca okręgu korpusu mogą udzielić zezwolenia na zawarcie małżeństwa w wypadkach zasługujących na uwzględnienie i nieposiadającym warunków wymienionych w pkt. 3, a) i b).

6) Oficerowie (podchorążowię) winni zawarcia małżeństwa bez zezwolenia władzy przełożonej, podlegają karze w myśl paragrafu 150 kodeksu karnego wojskowego.

7) Komisję oficerską wybiera dany korpus oficerski corocznie w grudniu. Głosowanie tajne. Wymagana obecność $^{2}/_{3}$ oficerów danego oddziału. Komisja składa się z 3 członków i 2 zastępców. Do komisji nie mogą być wybierani: dowódca danego oddziału, dalej nie mający ukończonych lat 30 życia, zawieszeni w czynnościach, a wreszcie znajdujący się pod dochodzeniem dyscyplinarnem, honorowem lub sądowem.

Przewodniczący komisji oficerskiej, po przekazaniu mu przez dowódcę pułku (oddziału) raportu oficera (podchorążego), o zamiarze wstąpienia w związek małżeński wraz z potrzebnemi dokumentami, zawiadamia o tem niezwłocznie oficerów (podchorążych) danego oddziału najdalej do dni 3, na zwołanem ad hoc zebraniu oficerskiem, na którym mają być wszyscy oficerowie obecni.

Zarzuty powinny być komunikowane przewodniczącemu oficerskiej komisji najdalej w ciągu 6 dni od zebrania. Komisja oficerska wydaje orzeczenie (najdalej) w 3 tygodnie od zebrania oficerskiego.

Postawienie zarzutu lekkomyślnie lub świadomie fałszywie powoduje oddanie występującego z takim zarzutem pod sąd honorowy ewent. wdrożenie postępowania karno-sądowego.

Posiedzenia komisji są tajne; należy prowadzić protokóły posiedzeń. Na prośbę oficera, składającego podanie o zezwolenie zawarcia małżeństwa, może, za decyzją dowódcy oddziału, pewien członek komisji oficerskiej być wyłączonym od udziału w posiedzeniach komisji.

O ile komisja rozstrzygnie ujemnie, dowódca może wnieść umotywowany sprzeciw i dołączyć go do aktu, który odejdzie do władzy przełożonej, celem rozstrzygnięcia. Zainteresowanemu oficerowi przysługuje prawo odniesienia się w drodze służbowej do władzy rozstrzygającej jednak jedynie w tym wypadku, jeśli ujemne rozstrzygnięcie komisji oficerskiej nastąpiło na skutek braku warunków podanych w punkcie 3 a) i b).

W razie ujemnego orzeczenia komisji oficerskiej oficer może ponownie prosić o zezwolenie, a to wtedy, jeśli to ujemne orzeczenie spowodowane było chwilowemi okolicznościami, lub jeśli wyjdą na jaw inne okoliczności.

Przychylne załatwienie przez komisję oficerską sprawy powoduje udzielenie zezwolenia na zawarcie małżeństwa przez powołaną do tego władzę.

8) Oficer, pragnący otrzymać zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego, wnosi do swego dowódcy (gdzie służbę pełni) piśmienny raport z odnośną prośbą i dołączeniem potrzebnych dokumentów. W raporcie należy wyszczególnić:

a) nazwisko i imiona rodziców wzgl. opiekunów narzeczonej i ich zajęcie oraz miejsce zamieszkania (adres dokładny);
b) ewentualne zajęcie narzeczonej.

Do raportu należy dołączyć:

a) metryki urodzenia obojga narzeczonych;
b) akty zejścia poprzedniej żony lub męża, o ile narzeczony lub narzeczona jest wdowcem lub wdową;
c) dokument stwierdzający unieważnienie małżeństwa lub uzyskanie rozwodu, o ile poprzedni związek małżeński jednego lub obojga narzeczonych został unieważniony lub nastąpił rozwód;
d) należycie stwierdzony dowód odnośnie pkt. 3 b).

Dokumenty ad a), b), i c) będą oficerowi (podchorążemu) zwrócone, inne zaś przechowane w tajnem archiwum danego oddziału.

9) Zezwolenie na zawarcie małżeństwa jest udzielane na piśmie; traci ono swą moc, jeśli małżeństwo w przeciągu 6 miesięcy od daty zezwolenia (za wyjątkiem choroby, żałoby i t. p.) nie zostało zawartem. O zawarciu małżeństwa powinien oficer do 14 dni, licząc od dnia ślubu, złożyć dowódcy swego oddziału pisemny raport, dołączając odpis aktu ślubnego.

(Przepisy te odnoszą się równocześnie do podchorążych i urzędników wojskowych.

Oficerowie rezerwy i stanu spoczynku nie potrzebują zezwolenia władzy wojskowej na zawarcie małżeństwa. Oficerowie stanu spoczynku jednak obowiązani są w terminie 4-tygodniowym, licząc od dnia zawarcia ślubu, zawiadomić pisemnie o powyższym powiatową komendę uzupełnień, na terenie której zamieszkują, dołączając do zawiadomienia uwierzytelniony odpis aktu ślubnego.

Oficerowie rezerwy powinni powyższe zawiadomienie i załącznik w tym samym terminie przesłać przez odnośną powiatową komendę uzupełnień do swego oddziału macierzystego.

O ile oficer zawiera małżeństwo z osobą, mieszkającą poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej — niezależnie od tego, czy z Polką czy też nie, może przewieźć rzeczy, nabyte małżeństwem, do Polski bez opłacania cła.

Podanie, skierowane do Departamentu Celnego Ministerstwa Skarbu (Warszawa, Nowy-Świat 69), winno zawierać:

1) spis rzeczy,

2) odpis metryki ślubu,

3) zaświadczenie, że narzeczona mieszkała do chwili ślubu zagranicą.

Przewieźć można wszelkie sprzęty i materjały w stanie przerobionym. Nie wolno przewozić surowców i żywności.

(Naczelnik danego wydziału — radca Prohaska, tel. 202-99).

Odnośnie zwrócenia kaucji b. oficerom b. armji austrjackiej Polakom — zobacz Dz. R. Wojsk. 67/19, 2/20 i 46/20.

b) Chorążowie.

Podania chorążych o zezwolenie na zawarcie małżeństwa załatwiać należy w myśl przepisów obowiązujących podoficerów zawodowych przy zawieraniu związków małżeńskich, z tem jednak, że o ile o zezwolenie prosi chorąży, posiadający cenzus i podany do nominacji na oficera, rozstrzygnięcie należy wstrzymać aż do przeprowadzenia nominacji, przyczem należy postąpić w myśl przepisów obowiązujących oficerów przy zawieraniu związków małżeńskich.

c) Szeregowi.

Szeregowi odbywający służbę w wojsku stałem (art. 6) oraz w zapasie (art. 8 tymcz. ust. o powszechnym obowiązku służby wojskowej) mogą w wyjątkowych, szczególnie godnych uwzględnienia wypadkach, jak np. objęcie gospodarstwa rolnego, zaopiekowania się sierotami i t. p., otrzymać zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego.

Zezwoleń takich udzielać będzie obecnie właściwe dowództwo okręgu korpusu, do którego zwracać się powinni zainteresowani w drodze służbowej, przekładając, oprócz prośby, następujące dokumenty:

1) wiarogodne i umotywowane, a przez władzę administracyjną (polityczną) zatwierdzone dowody, że zachodzi konieczność zawarcia małżeństwa,

2) oświadczenie podpisane przez oboje narzeczonych że nie roszczą sobie żadnych praw do ulg i zaopatrzenia ich rodzin na czas ewent. odbywania obowiązującej, ustawą przewidzianej dwuletniej służby wojskowej, przyczem oświadczenie to powinno być stwierdzonem rejentalnie.

Zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego, wydane w myśl wyżej wymienionych wskazówek przez dowództwo okręgu korpusu, nie stanowią dla osób interesowanych dowodu posiadania przez nich prawa cywilnego do zawarcia małżeństwa, są natomiast tylko

zaświadczeniem, że ze strony władzy wojskowej niema przeszkód do zawarcia małżeństwa. Ten stan rzeczy należy na wydawanych przez dowództwo okręgu korpusu zezwoleniach wyraźnie zaznaczać.

W wypadkach odmownego załatwiania próśb o zawarcie związku małżeńskiego przez dowództwo okręgu korpusu, przysługuje zainteresowanym w przeciągu 6 tygodni od chwili wydania decyzji prawo rekursu do M. S. Wojsk. Rekursa mają być przedłożone do M. S. Wojsk. (Dep. X.) w drodze służbowej. Od decyzji M. S. Wojsk. niema prawnego środka odwołania, temsamem decyzje te będą ostateczne.

Urlopy oficerów.

(Zobacz „Pragmatyka oficerska")

Zachowanie się oficerów przy załatwianiu czynności służbowych.

Oficerowie załatwiający sprawy służbowe mają się ściśle wojskowo zachowywać. Niedopuszczalnem jest traktowanie spraw służbowych choćby z najmniejszem uchybieniem przepisów wojskowych i obowiązującej wszystkich oficerów grzeczności. Niedopuszczalnem jest również skierowywanie na drogę honorową zatargu wynikłego pomiędzy oficerami przy wykonaniu czynności służbowych. (Dz. Rozk. 22/21).

Przepisy meldunkowe dla osób wojskowych.

(Według uzupełnionego projektu Regulaminu służby wewnętrznej. Cz. IV.)

a) Z okazji służbowego (stałego lub przejściowego) pobytu w garnizonie obowiązują następujące przepisy meldunkowe.

Oficerowie, duchowni i urzędnicy wojskowi meldują się u komendanta miasta; inne osoby wojskowe — w komendzie miasta wzgl. u oficera placu.

W garnizonach, w których dowódcą jest generał, meldują się u komendanta garnizonu tylko generałowie i dowódcy pułków. Wszyscy inni meldują się w komendzie miasta (u oficera placu).

Osoby wyższe stopniem lub starszeństwem od komendanta garnizonu (oficera placu) donoszą o swoim przybyciu lub odejściu pisemnie albo ustnie przez osobę wojskową, niższą stopniem od komendanta garnizonu.

Meldunki o przybyciu służbowem uskuteczniać należy w ciągu 24 godzin po przybyciu. W razie, gdy pobyt trwać ma nie dłużej, jak 3 dni, dopuszczalnem jest zameldowanie się pisemne.

Odejście zgłosić należy osobno, jeżeli pobyt trwał ponad 3 dni.

Szeregowi meldują przybycie i odejście osobiście.

b) Z okazji urlopu.

Przybycie do garnizonu na urlop dłuższy jak 1 dzień meldować należy w przeciągu 24 godzin po przybyciu w komendzie miasta (u oficera placu), podając czas pobytu i adres mieszkania.

Osoby wyższe stopniem lub starszeństwem od komendanta miasta zachowują się jak pod a).

Oficerowie i urzędnicy wojskowi stanu nieczynnego meldują przybycie na stały pobyt w garnizonie pisemnie komendantowi miasta. Ci, którzy podlegają ustawie o powołaniu do czynnej służby w czasie pokoju lub na wypadek wojny, powinni się jawić w przepisanym mundurze.

Komendanci miast i t. p. mają służbowe dokumenty podróży i dokumenty urlopowe zaopatrzeć w potwierdzenie i pieczęć z podpisem, jako też uwidocznić każdy meldunek przybycia i odejścia w księgach meldunkowych.

Meldowanie się u szefa Sztabu Generalnego.

Generałowie i wyżsi oficerowie do dowódców pułków i samodzielnych bataljonów włącznie, oraz wszyscy oficerowie Sztabu Generalnego powinni przy służbowym i dłuższym prywatnym pobycie w Warszawie meldować się osobiście u szefa Sztabu Generalnego (Dz. R. W. 41/21).

Służbowe zachowanie się oficera po przybyciu do nowego garnizonu.

Przybywszy do nowego garnizonu, melduje się oficer osobiście służbowo u swoich przełożonych. Jeżeli dowódca dywizji jest w tym samym garnizonie, oficer należący do składu tejże melduje się u niego osobiście. W tych samych warunkach meldują się u dowódcy korpusu oficerowie od dowódcy bataljonu wzwyż.

U oficerów, nie będących bezpośrednimi przełożonymi nowoprzybyłego (np. u dowódców innych bataljonów swego pułku), przedstawia się oficer służbowo w ich lokalu urzędowym. Zasadą jest zapoznać się służbowo z tymi wszystkimi oficerami, z którymi będzie się miało służbowo do czynienia. Lepiej jest ten akt służbowej grzeczności rozciągnąć na szersze koło kolegów, niż traktować go za skąpo. U bezpośrednich przełożonych trzeba się bezwarunkowo meldować osobiście (t. zn. jeżeli dany oficer jest na urlopie, nowoprzybyły oficer składa mu osobisty meldunek o nowym przydziale po jego powrocie). W innych wypadkach,

w razie niezastania danego oficera w biurze, wpisuje się nowoprzybyły oficer do książki (arkusza) meldunkowego, albo składa swój bilet wizytowy.

Meldunki służbowe o przybyciu do garnizonu, oraz pierwsze służbowe przedstawienie się u starszych i równorzędnych kolegów składa się w stroju polowym (ze wszystkiemi odznaczeniami).

W analogiczny sposób składają wyżsi oficerowie (zależnie od warunków lokalnych) wizyty służbowe władzom cywilnym danego garnizonu. W tej kwestji należy poinformować się u starszego kolegi, który zna obyczaje garnizonu.

Zapoznanie się niesłużbowe z kolegami swego oddziału odbywa się w kasynie (klubie, menaży) oficerskim.

Pozasłużbowe zachowanie się oficera w nowym garnizonie.

Rodzinom tych kolegów oraz osób cywilnych, z którymi oficer zamierza prowadzić życie towarzyskie, składa się wizyty w sposób przyjęty w danym garnizonie.

Rozkaz o interwencji postronnej w sprawach personalnych.

Każdemu oficerowi przysługuje prawo do wnoszenia drogą służbową swych próśb, względnie zażaleń; inna droga (jak np. niesłużbowa interwencja czynników wojskowych lub interwencja osób cywilnych) jest niedozwolona.

Oficer, który nie postępuje w myśl przepisów, odpowiada dyscyplinarnie.

Wyjazd oficerów zagranicę.

Paszporty zagraniczne.

Na podaniu każdego oficera, proszącego o zezwolenie na wyjazd zagranicę, odnośny oddział macierzysty przy wręczaniu paszportu ma umieścić klauzulę, że petentowi zwrócono, między innemi uwagami o zachowaniu się, także uwagę na obowiązek zachowania bezwzględnej tajemnicy w sprawach wojskowych.

Przy powrocie oficera z zagranicy, oddział macierzysty przy odbiorze paszportu ma spisać z nim protokół wedle schematu:

a) z jakimi oficerami obcymi stykał się zagranicą (szarża, imię i nazwisko, przydział),
b) w jakich sprawach konferował lub tylko prywatnie rozmawiał z nimi, w jakim czasie i gdzie,
c) jakie spostrzeżenia poczynił przy tej sposobności (odnośnie do armij obcych i swojej),
d) czy był wypytywany o kwestje lub szczegóły z jakiejkolwiek dziedziny wewnętrznych stosunków naszego państwa,
e) uwagi ogólne.

Protokół ten oddziały macierzyste odsyłają, wraz z zużytym paszportem, do Oddziału II Sztabu Generalnego M. S. Wojsk. w drodze służbowej.

Wyjazd wojskowych zagranicę może nastąpić tylko na mocy rozkazu lub zezwolenia ministra spraw wojskowych.

Wojskowi wyjeżdżający z rozkazu Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawach służbowych jako attachés, członkowie ciała dyplomatycznego i kurjerzy, otrzymują z Ministerstwa Spraw Zagranicznych (oddział komunikacji) paszport dyplomatyczny lub służbowy (feuille de route), muszą jednak otrzymać poświadczenie zezwolenia na odbycie podróży z Ministerstwa Skarbu.

Na zasadzie zezwolenia ministra spraw wojskowych mogą wyjeżdżać oficerowie i równorzędni zagranicę w sprawach prywatnych i otrzymują paszport zagraniczny od cywilnych władz administracyjnych przez Oddział V Sztabu Generalnego.

Podanie o urlop oraz paszport zagraniczny należy wnosić do Oddz. V Szt. Gen. w drodze służbowej. Do podania należy dołączyć fotografję w 3 egzemplarzach (w ubraniu cywilnym), opłatę paszportową i stemplową i następujące dane: imię i nazwisko, stopień i tytuł, data i miejsce urodzenia, cel i miejsce wyjazdu, ewentualny adres zagraniczny i opis swej osoby.

Prośba o pozwolenie na wyjazd musi być popartą przez dowódcę okręgu korpusu. Oddz. V Szt. Gen. przedkłada wniosek o udzielenie urlopu zagranicznego I zastępcy szefa Sztabu Generalnego i pismo do komisarza rządu st. miasta Warszawy o wydanie paszportu, a otrzymany paszport przesyła w drodze służbowej petentowi.

Uzyskanie wiz w konsulatach należy do właściciela paszportu.

Wyjazdy są dozwolone tylko w ubraniach cywilnych i bez broni.

Po powrocie oficerowie, wyjeżdżający zagranicę z rozkazu ministra spraw wojskowych, meldują się u władzy, przez którą zostali wysłani, oddając paszporty. Oficerowie, wyjeżdżający w sprawach prywatnych, zwracają paszporty do Ministerstwa Spraw Wojskowych Oddz. V Szt. Gen.

Wyjazdy do Gdańska celem zakupów.

Eskorty wojskowe na terenie Gdańska.

Zezwolenie na wyjazd do Gdańska celem zakupów wydaje wyłącznie minister spraw wojskowych (szef administracji armji). W sprawach służbowych (nie zakupów) mogą wysyłać wojskowych na teren wolnego m. Gdańska szef administracji armji i szef Sztabu Generalnego, nadto w nagłych wypadkach Kierownictwo Marynarki Wojennej, Dowództwo Okręgu Korpusu Nr. VIII w Toruniu i Dowództwo Wybrzeża Morskiego w Pucku.

Zakupy w Gdańsku uskutecznia wyłącznie wydział zakupów w sekcji administracyjno-gospodarczej Przedstawicielstwa Wojskowego w Gdańsku.

Więźniów pod zbrojnym konwojem przez terytorjum wolnego m. Gdańska przewozić nie wolno; w danym wypadku omija się teren wolnego miasta.

Celem uniknięcia niepotrzebnych zawikłań i tarć, mogących wyniknąć z powodu niedostosowania się do władz wojskowych do przepisów, obowiązujących na obszarze wolnego miasta Gdańska, przejazd uzbrojonych eskort wojskowych przez teren wolnego miasta Gdańska powinien być zgłoszony do władzy gdańskiej (Senatu) najpóźniej na 24 godz. przed przejazdem eskort.

Oddziały, wysyłające takie eskorty, uskuteczniają zgłoszenia ich do Senatu tylko przez swe przełożone dowództwa okręgów korpusów.

Noszenie mundurów wojskowych na obszarze w. m. Gdańska.

Rozporządzenia policyjne w. m. Gdańsku.

(Wyciąg z dz. R. Wojsk. № 34/22).

„Na mocy §§ 147 i 137 i 139 ustawy o powszechnej administracji krajowej z 30 lipca 1883 r. (G. S. S. 195) i §§ 6, 12 i 15 ustawy i administracji politycznej z 11 marca 1850 r. (G. S. S. 265) rozporządza się dla terytorjum wolnego miasta Gdańska w porozumieniu z wydziałem okręgowym co następuje:

§ 1. Noszenie mundurów wojskowych i urzędniczych zagranicznych na obszarze w. m. Gdańska jest wzbronione.

§ 1. Zakazowi § 1 nie podlegają:

a) zatrudnieni w Gdańsku przedstawiciele eksterytorjalni i konsularni państw obcych,
b) przedstawiciel wojskowy Rzeszy Niemieckiej na mocy konwencji tranzytowej pomiędzy Niemcami, Polską a Gdańskiem z 21 kwietnia 1921 r.
c) członkowie złączonych transportów wojskowych,
d) załogi okrętów wojennych, przebywające za pozwoleniem Senatu w Gdańsku,
e) zatrudnieni na podstawie artykułu 200 umowy gdańsko-polskiej z 24 października 1921 r. w Gdańsku urzędnicy polskiej administracji celnej,
f) pracownicy administracji kolejowej niemieckiej i polskiej — odnośnie do mundurów służbowych.

§ 3. Senat może w szczególnych wypadkach zezwolić na wyjątki od zakazu wyrażonego w § 1.

§ 4. Sprzeciwianie się niniejszemu rozporządzeniu policyjnemu podlegać będzie karze aż do 600 marek, lub odpowiedniemu aresztowi.

W związku w powyższem rozporządzeniem, aż do czasu ostatecznego uregulowania tej sprawy, zarządzam:

1) W mundurach wojskowych mogą pozostawać oficerowie tylko ***służbowo*** przebywający w Gdańsku, lub przejeżdżający służbowo przez teren wolnego miasta;

2) Wszyscy inni zaś przebywający w wolnym mieście — w ubraniu cywilnym.

Nadanie i prawo noszenia oznak francuskich.

I. Oznakę francuską: „Médaille Interalliée" zwaną „de la Victoire" na wstążeczce koloru tęczy, ustanowioną w roku 1919, uzyskać mogą Polacy (oficerowie i szeregowi w czynnej służbie lub zdemobilizowani), ktorzy w ciągu najmniej 3 (trzech) miesięcy w okresie czasu wojny światowej od dnia 2 sierpnia 1914 r., t. j. dnia wybuchu wojny, do dnia 11 listopada 1918 r., t. j. podpisania rozejmu w walkach przeciwko Niemcom, Austrji, Turcji i Bułgarji:

1) służyli w oddziałach bezpośrednio pod francuskiem dowództwem, t. na froncie francuskim;
2) służyli w oddziałach, które walczyły poza obrębem Francji kontynentalnej na innych frontach, jak na froncie rosyjskim i wschodnim.

II. Do nadania i noszenia oznaki francuskiej „Médaille Commemorative française de la grande guerre" na wstążce w białe i czerwone prążki uprawnieni są ci, którzy — w podanym wyżej (pod I) okresie czasu trwania wojny światowej, t. j. od dnia 2/VIII 1914 r. do 11/XI 1918 r., biorąc w niej udział, a mianowicie:

1) żołnierze i marynarze cudzoziemcy — służyli conajmniej trzy miesiące w oddziałach francuskich, wyłączając tych, którzy byli do nich tylko czasowo przydzieleni;
2) sanitarjuszki, sanitarjusze, lekarze, aptekarze i intendenci obcokrajowcy — służyli w formacjach sanitarnych francuskich na froncie lub w kraju;
3) osoby narodowości obcej — służyli podczas wojny w zakładach wyszczególnionych poniżej oddanych pod rozkazy dowództwa francuskiego, pod warunkiem, iż pełnili służbę przez 6 (sześć) miesięcy w strefie frontowej;
4) panie narodowości obcej — pełniły funkcję szoferów, telefonistek i sekretarzy w oddziałach armji francuskiej pod warunkiem, iż czas ich służby wynosił conajmniej 6 (sześć) miesięcy.

Uwagi. Zakłady od pkt. II 3): a) zakłady różne, ogniska żołnierskie, kantyny na dworcach kolejowych i t. p., b) amerykański Czerwony Krzyż, a) sekcje sanitarne automobilowe francuskiego Czerwonego Krzyża.

III. Prawo noszenia powyżej wymienionych odznak nie rozciąga się na osoby, uznane za niegodne odznaczenie, wskutek wyroków bez odroczeń, zapadłych podczas działań wojennych, za czyny uznane przez prawo wojenne za przestępstwa i niezrehabilitowane przez amnestję.

IV. Uprawnieni do noszenia oznak, mają nabyć je na własny koszt.

V. Do pkt., I 1) 2) niniejszego. Do noszenia oznaki francuskiej „Médaille Interalliée" uprawnieni są:

1) b. 1 Dywizja Piechoty Polskiej sformowana we Francji (wszystkie oddziały współwalczące przed zawarciem pokoju, a to:

a) b. 1, 2, 3 Pułk Strzelców Polskich,
b) b. 1 Szwadron Szwoleżerów Polskich,
c) b. 1 Dywizja I Pułku Artylerji Polskiej,
d) b. 1 kompanja I. Bataljonu wojsk technicznych,
e) b. Sztab Generalny i służby,
f) b. II Korpus Wschodni Gen. Hallera,
g) b. Oddział Murmański.

Zmiana nazwisk, uznanie nazwisk przybranych podczas służby wojskowej, oraz przywracanie dawnych nazwisk rodowych.

a) Zmiana nazwisk.

(Ustawa z dnia 24/X 1919 r.).

Zezwolenia na zmianę nazwiska udziela minister spraw wewnętrznych, a to tylko w wypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie. Brzmienie nie polskie nazwiska nie jest dostatecznym powodem do zmiany.

Proszący powinien w podaniu wyłuszczyć powody zamierzonej zmiany nazwiska i wskazać nazwisko, które pragnie przybrać. Do podania dołączyć należy metrykę chrztu, wzgl. urodzenia, tudzież dokumenty, wykazujące przynależność do państwa polskiego.

Minister spraw wewnętrznych zarządza, w razie uznania prośby, na koszt petenta ogłoszenie zamierzonej zmiany w Dzienniku Urzędowym Rzeczpospolitej Polskiej, tudzież w trzech dziennikach nieurzędowych wedle swego własnego wyboru.

Sprzeciw w przedmiocie zamierzonej zmiany nazwiska wolno z ważnych powodów zgłosić w ciągu dni 90 od dnia ogłoszenia

w dzienniku urzędowym do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. W razie ogłoszenia sprzeciwu przez osoby tego samego nazwiska, które proszący przybrać zamierza, zezwolenie nie może być udzielone.

O swej decyzji zawiadamia Ministerstwo Spraw Wewnętrznych tak proszącego, jak i osoby, które sprzeciwy wniosły.

Ogłoszenie o zezwoleniu na zmianę nazwiska zamieści Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w Dzienniku Urzędowym Rzeczpospolitej Polskiej, zarządzając jednocześnie adnotację w aktach stanu cywilnego.

Adnotacja ta powoduje zmianę nazwiska proszącego, jego żony, a także i tych dzieci, które w chwili wniesienia podania nie były pełnoletnie.

Oficerowie wnoszą podanie w drodze służbowej. Podania zaadresowane do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych będą wysyłane tamże przez M. S. Wojsk. (Oddz. V Szt. Gen.).

b) Uznanie nazwisk, przybranych podczas służby wojskowej.

(Ustawa z dnia 11/V 1920 r. Dz. Ust. № 42 z 26/V 1920 r.).

Osoby wojskowe, które przed wejściem w życie tejże ustawy (t. j. przed 26/V 1920 r.) podczas służby w formacjach wojskowych polskich lub w wojsku polskiem przybrały inne nazwisko, a odznaczyły się gorliwem pełnieniem obowiązków, mogą uzyskać uznanie przybranego, względnie zmianę swojego poprzedniego nazwiska.

Zezwolenia udziela prezydent Rzeczypospolitej dekretem na wniosek ministra spraw wojskowych.

Do podania powinien proszący dołączyć metrykę chrztu, wzgl. urodzin, tudzież dokumenty, wykazujące obywatelstwo państwa polskiego. O ile prezydent Rzeczypospolitej zezwoli na uznanie przybranego nazwiska, minister spraw wojskowych ogłosi zezwolenie w Dz. Rozk. Wojsk. i w Dzienniku Urzędowym Rzpltej Polskiej. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zarządzi na wniosek M. S. Wojsk. adnotację w aktach stanu cywilnego.

Zmiana nazwiska petenta i osób, na podstawie zezwolenia do zmiany nazwiska uprawnionych, staje się prawomocną dopiero z chwilą uskutecznienia wpisu, w aktach stanu cywilnego każdej z tych osób.

Zezwolenie powyższe dotyczy także żony i dzieci petenta, które w chwili uzyskania zezwolenia do pełnoletności nie doszły, a dzieci pełnoletnich tylko w tym wypadku, jeżeli do prośby o zmianę nazwiska się przyłączyły.

Zstępni nieżyjących osób wojskowych, wymienionych w ustępie pierwszym, mogą na tych samych zasadach uzyskać zmianę nazwiska.

Podania mają petenci wnosić w drodze służbowej — oficerowie do Oddziału V Sztabu Generalnego, szeregowi do Departamentu X. M. S. Wojsk.

c) Przywracanie dawnych nazwisk rodowych wojskowym, korzystającym z pseudonimów.

Wszyscy obywatele polscy, odbywający służbę w wojsku polskiem pod przybranemi nazwiskami, o ile na zatrzymanie ich nie uzyskali zezwoleń trybem określonym w ustawie z dnia 11/V 1920 r., obowiązani byli najdalej do 31/VIII 1921 r. wrócić do używania własnych nazwisk, a to pod skutkami odpowiedzialności karnej, na zasadzie obowiązujących ustaw.

Sposób postępowania osób wojskowych, którzy chcą wrócić do używania własnych nazwisk, rodzaje podań, jakie mają być w tej sprawie przedłożone, oraz postępowanie przełożonych władz wojskowych z tego rodzaju podaniami — określa szczegółowo Dz. R. Wojsk. № 11/21 i 17/21.

Legitymacje (ważne od 1/I 1923).

Legitymacje otrzymują:

a) wszyscy oficerowie (w stanie czynnym, nieczynnym i spoczynku);
b) rodziny oficerów (w stanie czynnym, nieczynnym i spoczynku;
c) etatowi pracownicy cywilni zatrudnieni w wojsku;
d) weterani powstań r. 1831, 1848, 1863.

Legitymacje dzielą się na służbowe, stałe lub jednorazowe oraz osobiste. Osobiste legitymcje nosi się stale przy sobie, służbowe — podczas wykonywania specjalnych obowiązków. Każda legitymacja powinna zawierać: fotografję jej właściciela ze wszystkiemi posiadanemi orderami i odznaczeniami (zdjęcie „en face" — głowa odkryta), numer porządkowy, datę jej wystawienia, podpis właściwego przełożonego, pieczęć z godłem państwowem. Przy wyszczególnieniu posiadanych orderów i odznaczeń należy podać liczbę dekretu wzgl. rozkazu.

Legitymacje ważne są do końca roku i powinny być corocznie przedłużane. Przepustki należą do legitymacyj służbowych.

W legitymacjach osobistych oficerskich w stanie czynnym powinny być wypisane następujące zmiany: awans, zmiana przydziału, zmiana stałej przynależności, przeniesienie w stan nieczynny (spoczynku), odznaczenie. Zmiany zaszłe w sytuacji oficera należy również notować w legitymacjach jego rodziny.

W razie utraty legitymacji należy natychmiast uwiadomić dowództwo, które ją wystawiło, celem jej unieważnienia.

Przy przeniesieniu w stan spoczynku powinien oficer zgłosić się w przynależnej p. k. u., celem rejestracji.

Legitymacje dla rodzin są wydawane na prośbę oficera. Za rodzinę oficera należy uważać żonę i dzieci do lat 18. Dzieci mogą być wpisane do legitymacji żony (bez osobnych fotografij) lub posiadać oddzielne legitymacje.

Legitymacje wydaje w zasadzie bezpośredni przełożony (przynajmniej na prawach dowódcy pułku), zaś legitymacje osobiste oficerów nieczynnych, w stanie spoczynku, ich rodzinom, weteranom — właściwe dowództwo okręgu (za podpisem dowódcy, wzgl. zastępcy). Rodzinom oficerów czynnych wydaje legitymacje właściwy przełożony oficera.

Szczegóły i wzory legitymacji Dz. Rozk. 31/22—35/22.

Ordynansi osobiści.

Prawo posiadania ordynansa osobistego przysługuje wszystkim czynnie służącym generałom i oficerom sztabowym, zaś z pomiędzy oficerów młodszych (kapitan—podporucznik) jedynie żonatym i wdowcom z dziećmi.

Oficerowie młodsi żonaci, względnie wdowcy z dziećmi, których żony wzgl. dzieci przebywają stale w innym garnizonie, oraz inni oficerowie młodsi, mogą korzystać jedynie z usług szeregowców, wyznaczonych przez dowódcę, przyczem o ile możności dwóch oficerów obsługuje jeden szeregowiec i to tylko w godzinach wolnych od normalnych zajęć służbowych. Szeregowcy ci muszą być przez dowódcę co miesiąc zmieniani, a jedynie obsługujący oficerów inwalidów (amputowanych na kończynach górnych lub dolnych) mogą być pozostawieni przez dłuższy okres czasu bez zmiany.

Oficerom, którzy z przysługującego im prawa przydziału ordynansów nie korzystają, nie przysługuje żaden ekwiwalent pieniężny.

Urzędnikom wojskowym nie przysługuje prawo do ordynansów osobistych w żadnej formie.

Na ordynansów osobistych winni być wyznaczani szeregowcy niezdolni lub mało zdolni do służby frontowej, wszyscy jednak posiadający conajmniej rekruckie wyszkolenie. Rzemieślników nie wolno wyznaczać na ordynansów osobistych.

Wszyscy ordynansi osobiści winni odbywać ćwiczenia conajmniej dwa razy w tygodniu w godzinach wyznaczonych przez dowódcę.

Zasadniczo otrzymuje oficer ordynansa osobistego z tej broni wzgl. służby, do której ewidencyjnie należy.

Zapotrzebowanie na ordynansów osobistych dla oficerów pracujących w M. S. Wojsk. i Scisłej Radzie Wojennej skierują przełożeni w drodze służbowej do dowództwa okręgu korpusu tych macierzystych formacyj, do których oficerowie ci ewidencyjnie należą.

Formacje dane uskuteczniają przydział na mocy rozkazów wykonawczych odnośnego dowództwa okręgu korpusu.

Ordynansów osobistych, w ten sposób *stale odkomenderowanych*, należy odsyłać: dla oficerów pracujących w M. S. Wojsk. i Biurze Scisłej Rady Wojennej — do oddziału sztabowego M. S. Wojsk., dla oficerów odbywających służbę w centralnych zakładach, instytutach, urzędach i szkołach — do odnośnego komendanta (kierownika).

Ordynansi osobiści pozostają w stałej ewidencji, jako nadetatowi, w swoich oddziałach macierzystych zaś liczą się jako ordynansi oficerscy na etacie formacji, przy której dany oficer służbę pełni.

W razie przeniesienia oficera pracującego w M. S. Wojsk. (w Biurze Scisłej Rady Wojennej) wzgl. w centralnych zakładach, urzędach i szkołach, ma tenże spowodować przeniesienie danego szeregowego do formacji swego nowego przydziału i zawiadomić o tem oddział macierzysty danego szeregowego, w drodze przez odnośne dowództwo okręgu korpusu.

O ileby oficer został przeniesionym do formacji, która sama jest oddziałem macierzystym i nie otrzymał zezwolenia na równoczesne przeniesienie jego ordynansa osobistego do nowego oddziału macierzystego, odeśle on dotychczasowego ordynansa osobistego po swoim przeniesieniu do jego oddziału macierzystego, zaś sam poprosi w swojem nowem dowództwie o przydział ordynansa osobistego.

Przeciwnie oficer, przeniesiony ze swego oddziału macierzystego do M. S. Wojsk. względnie centralnych zakładów, instytucji i szkół, zabiera swego ordynansa osobistego ze sobą, postępując, co do dokumentów i spraw ewidencyjnych danego szeregowego jak wyżej podano.

W wyjątkowych wypadkach, gdy oficer pracujący w M. S. Wojsk., wzgl. w centralnych zakładach i t. p. nie posiada ustalonego przydziału ewidencyjnego przy oddziale broni wzgl. służby (generałowie, oficerowie korpusu kontrolerów, sądowego i t. p.), należy zapotrzebowanie na ordynansa osobistego skierować w drodze służbowej do Departamentu X. M. S. Wojsk., który zarządza przydział.

Ordynansi osobiści należą pod względem ewidencyjnym, dyscyplinarnym, gospodarczym i sanitarnym, zasadniczo do oddziałów, do których przynależą, wzgl. w których pełnią służbę, ich oficerowie. W wypadkach jednak, gdy mieszkania oficerów są zbyt oddalone od pomieszczeń właściwych oddziałów, mogą być ich ordynansi osobiści, dla ułatwienia wyżywienia i zakwaterowania, oddani w stan wyżywienia, zakwaterowania i pod względem sanitarnym, do odziałów stacjonowanych najbliżej miejsca zamieszkania odnośnych oficerów, co jednak nie zmienia przydziału tych szeregowców pod względem ewidencyjnym, dyscyplinarnym, jakoteż uposażenia w żołd i umundurowanie.

Oficerowie odbywający podróż służbową mogą zabierać swych ordynansów, którym także podróż taką zalicza się jako służbową.

Prawo zabierania ordynansów osobistych na urlop zasadniczo oficerom nie przysługuje. Wyjątkowo ordynans osobisty może być zabrany przez oficera wyjeżdżającego na urlop za zezwoleniem dowództwa, które urlopu udzieliło, przy urlopach nie przekraczających 14 dni, względnie przez dowództwo okręgu korpusu (przy urlopach dłuższych.

Ordynansi osobiści wyjeżdżający z oficerami na urlop otrzymują strawne, zaś ofrcerowie obowiązani są wypłacać im z własnych funduszów obowiązujące w danym czasie dodatki wyrównawcze lub też przyjąć na siebie wyżywienie ordynansów w naturze przez cały czas urlopu.

Jeśli urlop trwa dłużej niż 14 dni, może oficer oddać ordynansa osobistego w stan wyżywienia oraz pod względem zakwaterowania i sanitarnym do jednego z oddziałów stacjonowanych w miejscowości, w której przebywa na urlopie, i wtedy nie przysługuje ordynansowi osobistemu ani prawo pobierania strawnego, ani też dodatków wyrównawczych od oficera.

Oficerom odkomenderowanym na studja nie przysługuje prawo posiadania ordynansów osobistych.

Wszyscy kapelani wojskowi mają prawo korzystać z przydziału ordynansów – ministrantów.

Spółdzielczość w wojsku.

a. Zarys rozwoju współdzielczości wojskowej zagranicą.

Narodziny swoje spółdzielczość wojskowa datuje od stu lat z górą, bo od roku 1819-go, kiedy to poraz pierwszy w wojsku holenderskiem zaczęły powstawać oficerskie stowarzyszenia spółdzielcze pod nazwą „Kapitały dla ekwipunku", stawiając sobie za główny cel zaopatrywanie swych członków w umundurowanie zapomocą zakładania własnych warsztatów.

Za przykładem Holandji poszły i inne wojska i w parę lat później widzimy podobne stowarzyszenia w wojskach: angielskich, francuskich, rosyjskich i innych, ale na szerszą skalę rozwój spółdzielczości w wojsku rozpoczyna się dopiero w latach 70–80-tych ubiegłego stulecia, kiedy to za przykładem pionierów „roczdelskich" powstaje w wojsku angielskim w roku 1880-tym wielkie stowarzyszenie oficerskie pod nazwą „Army and Navy Stoies", stawiające sobie za zadanie zaopatrywanie swych członków we wszystkie niezbędnie potrzebne im towary.

Pomyślny rozkwit tego stowarzyszenia zachęca oficerów i innych wojskowych do zakładania podobnych stowarzyszeń.

To też w parę lat później widzimy już w Rosji licznie powstające pułkowe sklepy spółdzielcze i stowarzyszenia oficerskie; w r. 1880 w Petersburgu stowarzyszenia oficerów marynarki pod nazwą „Oszczędność" i w r. 1891 stowarzyszenia oficerów gwardji pod nazwą „Ekonomiczne Stowarzyszenie Oficerów Korpusu Gwardji" zamienione w r. 1910 na „Gwardyjskie Ekonomiczne Towarzystwo" na parę lat zaś przed wojną europejską ruch spółdzielczy w armji rosyjskiej staje się tak powszechny, że niema prawie pułku, w którymby nie było sklepu spółdzielczego i niema okręgu, gdzieby nie było oficerskiego stowarzyszenia okręgowego, opartego na zasadach spółdzielczych.

Ilość członkćw samych oficerskich stowarzyszeń w r. 1900 wynosiła przeszło 50.000, obrót zaś roczny przeszło 20.000.000 rubli.

Co do innych wojsk, to w porządku chronologicznym powstawania stowarzyszeń o charakterze spółdzielczym idzie następnie wojsko niemieckie, w którem w r. 1884 powstaje odrazu wielkie stowarzyszenie oficerskie pod nazwą „Związek Niemiecki Oficerów" (Deutscher Offizier-Verein), skupiające w swych szeregach już w pierwszym miesiącu założenia 7678 członków, a w r. 1912 przeszło 40.000.

We Francji również w r. 1884 powstaje pierwsze oficerskie stowarzyszenie spółdzielcze, przeznaczone dla zrzeszenia w samych szeregach oficerów wojska lądowego i marynarki, tak czynnych, jak i będących na spoczynku i w rezerwie.

Dalej idzie wojsko portugalskie, gdzie w r. 1886 powstaje oficerskie stowarzyszenie spółdzielcze, które w parę lat później rozgałęzia się na wszystkie garnizony.

W Austrji do roku 1880 mamy do czynienia tylko z oficerskiemi towarzystwami gospodarczemi (Offiziers Menage-Vervaltung), które właściwie nie były spółdzielniami i dopiero w r. 1889 powstaje w Wiedniu i Budapeszcie oficerskie stowarzyszenie pod nazwą „Mars", oparte na zasadach spółdzielczych.

We Włoszech — kraju silnego rozwoju spółdzielczości — wojskowość też nie pozostała w tyle. Od r. 1890 widzimy tam wspaniale rozwijające się stowarzyszenie współdzielcze pod nazwą „Unione Militare", skupiające już w pierwszym roku swego istnienia 13.213 członków i mające zaledwie w parę lat po założeniu swe filje i składy prawie we wszystkich garnizonach kraju.

Dziś stowarzyszenia spółdzielcze doszły w niektórych wojskach do takiej siły, że każdy wojskowy prawie wszystkie swoje potrzeby może zaspokoić we własnem stowarzyszeniu.

b) Rozwój spółdzielczości wojskowej w Polsce.

Pierwsze przejawy życia spółdzielczego spotykamy już w legjonach i formacjach wschodnich, ale rzeczywisty rozwój zaczyna się dopiero od roku 1918-go, kiedy po rozbrojeniu Niemców i wypędzeniu okupantów z kraju powstaje w Warszawie oficerskie sto-

warzyszenie pod nazwą „Warszawskie Stowarzyszenie Wojskowo-Ekonomiczne“, przemianowane w r. 1920-tym na „Wojskowe Stowarzyszenie Spółdzielcze w Warszawie“.

Za przykładem stolicy idzie prowincja.

W styczniu 1919 powstaje stowarzyszenie spółdzielcze w Modlinie pod nazwą „Kooperatywa Oficerska twierdzy Modlin“, a następnie w roku 1920 zaczynają powstawać takież stowarzyszenia w Kielcach, Grudziądzu i Łodzi, a w r. 1921 mamy je już prawie we wszystkich okręgach korpusowych.

W ślad za rozwojem spółdzielni oficerskich już w r. 1919, a na większą skalę w r. 1920 zaczynają powstawać w poszczególnych pułkach — a zwłaszcza w 2-ej armji Gen. Rydza-Smigłego spółdzielnie żołnierskie, które w końcu r. 1921 rozpowszechniły się w oddziałach prawie wszystkich okręgów.

Obecnie nie ma już prawie pułku, czy równorzędnego oddziału, któryby nie posiadał własnej spółdzielni.

W jakim tempie postępował rozwój spółdzielczości w naszem wojsku widać z następującego zestawienia:

	1/1 1921	1/7 1921	1/3 1922	1/7 1922
Ilość spółdzielni	50	176	198	196
Liczba członków	10418	33876	57760	65535
Kapitał udziałowy	1460000	6304000	34196000	57605430
Inne kapitały	8194000	24178000	108668000	125588898
Razem kapitał obrotowy . .	9654000	30482000	142782000	177834827
Przeciętna sprzedaż miesięczna	—	32976000	145298000	273316000
Przeciętnie na spółdzielnię wypadało:				
Członków	200	188	290	330
Kapitału udziałowego . . .	29200	35022	170990	288000
Kapitał obrotowy wogóle .	193080	169340	713910	889170
Sprzedaż miesięczna . . .	—	183200	726490	1366580

Kapitały i obrót w markach polskich.

Pod względem organizacyjnym ruch spółdzielczy w naszem wojsku możnaby podzielić na 4 zasadnicze fazy jego rozwoju.

Pierwsza faza, to zatwierdzenie Dz. Rozk. Wojsk. № 1/19 statutu Warszawskiego Stowarzyszenia Wojskowo-Ekonomicznego i wydania rozkazu (Dz. Rozk. Wojsk. 43/19) zakładania przy oddziałach sklepów żołnierskich.

Druga faza, to wydanie rozkazu (L. 457 Dz. R. W. 17/20) o zakładaniu w każdym okręgu generalnym oficerskich stowarzyszeń spółdzielczych opartych na statucie, zatwierdzonym tymże rozkazem.

Trzecia faza, to polecenie dowódcom Dz. R. Wojsk. 25/21 — przekształcenia istniejących kantyn dzierżawionych na spółdzielnie żołnierskie.

I wreszcie czwarta faza — najważniejsza, to powołanie Dz. R. Wojsk. № 33/21. Wojskowej Komisji Spółdzielczej dla wypracowania jednolitych form organizacyjno-prawnych dla spółdzielczości w naszem wojsku i następnie ogłoszenie w Dz. R. Wojsk. № 14/22 opracowania przez Wojskową Komisję Spółdzielczą ogólnych zasad organizacyjnych, regulujących wewnętrzne życie spółdzielni, jak i normujących stosunek służbowy dowódcy do spółdzielni jego oddziału.

Stan spółdzielni wojskowych z dn. 1 lipca 1923 r.

	Spółdzielnie oficerskie	Spółdz. żołniersk. (pułk oddz.)	Hurtown. Okr. Korp.	Centralne Spółdz. wojskowe
Ilość spółdzielni	10	270	8	1
Ilość członków	14566	86532	181	18
Kapitał udziałowy	222388426	162662987	15490835	12000150
Kapitał zasobowy	20433373	91380855	7403680	10096000
Kapitały inne	421037800	208795838	143500000	500000000
Razem kapitału obrotowego	663859599	462839680	175394515	522096150
Sprzedaż miesięczna w czerwcu 1923 r.	2104662262	4305202943	701130648	1234845033
Do Związku Rewizyjnego przystąpiło	8	49	5	1

Kapitały i obrót w markach polskich.

Wyniki dotychczasowej pracy spółdzielczej w wojsku wyrażają się więc wedle powyższego zestawienia w następujących cyfrach ogólnych: 289 spółdzielni wojskowych liczy 101297 członków zrzeszonych, którzy wpłacili razem jako kapitał udziałowy 412542398 marek polskich i założyli jako kapitały zasobowe 129313908 marek polskich; kapitały inne wynoszą 1283333638 mk. pol., zaś kapitały obrotowe razem 1825189944 mk. pol. Sprzedaż miesięczna we wszystkich spółdzielniach doszła do 8345840886 mk. pol. co stanowi dorobek samozaopatrzenia spółdzielczego wojskowych z wyłączeniem zysku pośredników handlowych.

c. Zasady organizacji spółdzielczości w wojsku w Polsce.

W myśl Dz. R. № 14/22 spółdzielnie w naszem wojsku zostają oparte na ustawie sejmowej o spółdzielniach z dnia 29/X 1922 r. i formują się w trzech kondygnacjach:

a) spółdzielnia pułku i równorzędnego oddziału, do której należą wszyscy przydzieleni do pułku, tak oficerowie, jak i szeregowi;

b) hurtownia okręgu, jako związek spółdzielni pułkowych danego okręgu;
c) centralna spółdzielnia wojskowa, jako centrum handlowe i instrukcyjno-rewizyjne całego ruchu spółdzielczego w wojsku.

Obok powyższej konstrukcji istnieją jeszcze w okręgach stowarzyszenia oficerskie.

Przynależność do spółdzielni oficerów i żołnierzy drobnych oddziałów i formacyj rozwiązano w ten sposób, że w tych garnizonach, gdzie prócz pułku jest tylko jedna czy dwie małe formacje, ludzie tych formacyj należą do spółdzielni pułku, w większych zaś garnizonach, gdzie stale przebywa duża ilość drobnych formacyj, zostają tworzone dla tych formacyj spółdzielnie garnizonowe, o strukturze pułkowych.

Dalej, w sprawie stosunku dowództwa do spółdzielni uznano, że spółdzielnia jest agendą służbową w tem znaczeniu, iż dowódca stara się o jej zorganizowanie i czuwa nad jej funkcjonowaniem; pod względem dostarczania w obrębie koszar lokalu oraz światła i opału, należy traktować spółdzielnie narówni z agendami służbowemi.

Zakończenie organizacyj spółdzielczych w wojsku stanowi jej instytucja narzędna: Związek Rewizyjny Spółdzielni Wojskowych z siedzibą w Warszawie, zalegalizowany w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, do którego spółdzielnie mogą się na członków wpisywać w myśl Dzien. Rozk. № 18/23. Związek Rewizyjny dokonuje rewizji spółdzielni po myśli ustawy o spółdzielniach z 29/X 1920, reprezentuje je wobec władz państwowych, oraz wszędzie w kraju i zagranicą, a w działalności swej nacisk kładzie obok instrukcji fachowej na pracę wychowawczą nad żołnierzem-spółdzielcą. Natomiast Centralna Spółdzielnia Wojskowa Spożywcza zajmuje się wyłącznie życiem gospodarczem kooperatyw wojskowych.

Sprawy spółdzielni są objęte zadaniami służby gospodarczej.

Adres Centralnej Spółdzielni Wojskowej, Związku Rewizyjnego Spółdzielni Wojskowych i Redakcji Wojskowego Przeglądu Spółdzielczego — Warszawa, Nalewki 2, tel. 108-57 i 46-63.

Centralny fundusz pożyczkowy.

Centralny fundusz pożyczkowy ma na celu niesienie doraźnej pomocy oficerom i równorzędnym zawodowym, drogą udzielenia w uzasadnionych i na uwzględnienie zasługujących wypadkach zwrotnej procentowej pożyczki, spłacalnej w dogodnych ratach miesięcznych.

Ci, którzy charakteru oficerów i równorzędnych zawodowych nie uzyskali, powinni, na wypadek zwolnienia z czynnej służby, pożyczkę zaciągniętą natychmiast w całości spłacić.

Taki sam obowiązek dotyczy oficerów i równorzędnych, przechodzącch w stan emerytury.

W celu powiększenia kapitału obrotowego wpłacają oficerowie i równorzędni obowiązkowo miesięczne wkładki na C. F. P. i to wedle tego stopnia, którego uposażenie rzeczywiście pobierają — w wysokości 1% od całej płacy miesięcznej.

Wkładki są własnością oficera (równorzędnego), który może je wycofać dopiero przy wystąpieniu z szeregów.

Szczegóły uzyskania pożyczek patrz Dz. Rozk. № 43/20.

Osadnictwo wojskowe.

Wprowadzenie na słabo zaludnione obszary kresowe silnego elementu polskiego, stworzenie nowych, zamożnych gospodarstw włościańskich i wydatne podniesienie kulturalne i ekonomiczne tych ziem z jednej strony, oraz nagromadzenie najbardziej zasłużonych w walkach o niepodległość i całość Rzeczypospolitej żołnierzy W. P. z drugiej — oto wytyczne zasady, jakiemi kierowali się twórcy osadnictwa wojskowego.

Opierając się na ustawie z dnia 17 grudnia 1920 r. o przejęciu ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej, oraz ustawie z tejże daty o nadaniu ziemi żołnierzom W. P. (Dz. Ust. Nr. 4 z 1921 r.) rozpoczęto akcję osadniczą już wczesną wiosną 1921 r.

Dzięki energicznemu poparciu głównie M. S. Wojsk. oraz zastosowaniu tak zwanych kolumn roboczych udało się, mimo szeregu trudności, pchnąć akcję odrazu na szersze tory.

Zlikwidowanie kolumn roboczych w jesieni 1921 r. stanowiło przejście do drugiego zasadniczego etapu, usamodzielnienia osadnika i pozostawienia go własnym już siłom.

Osadnicy wprowadzeni wiosną i w ciągu roku 1922 musieli już własnemi środkami zapoczątkowywać zagospodarowywanie się. Państwo nie dawało im więcej ani utrzymania do czasu zbiorów, ani koni i t. p. a jedynie otrzymali oni małą zapomogę na zasiewy.

Na przyszłość również nie można spodziewać się wydatniejszej pomocy państwowej.

Natomiast duże możliwości leżą w zakresie samopomocy, silnej organizacji i spółdzielczości. Te środki prowadzą do celu drogą pewną, jednak powolną i żmudną. Dotychczasowe wyniki w tej dziedzinie uzyskane są bardzo poważne, ale jeszcze niewystarczające.

W roku 1921 nadano 4500 osad, w r. 1920 — 3000; stanowi to w sumie 7500 osad. Przypuszczalnie przeto przewidziana pierwotnie cyfra ogólna 40000 osadników nieda się osiągnąć. Zasadniczą przyczynę stanowi brak ziemi.

Osadnictwo wojskowe przeprowadza się w 30 powiatach kresowych. Na terenie b. Litwy Środkowej ustawa z dn. 17 grudnia 1920 r. nie jest jeszcze wprowadzoną w życie. Nie jest i prawdopodobnie nie będzie też rozciągnięta na Wschodnią Małopolskę.

Przeciętna wielkość normalnej działki osadniczej wynosi 10—20 ha, zależnie od jakości gleby i t. p. Działki podmiejskie ½ do 3 ha przeznaczone są dla osób, zatrudnionych zawodowo w danem mieście. Pozatem istnieją działki 45 hektarowe, które otrzymują osadnicy, posiadający wykształcenie fachowe rolnicze. W każdym powiecie rezerwuje się około 30—50 ha na szkołę rolniczą męską i 20—30 ha na szkołę gospodyń wiejskich. Ponadto, przy parcelacji majątków, wyznacza się działki dla szkół powszechnych i place użyteczności publicznej. Każdy osadnik, oprócz ziemi — o ile nie posiada własnych środków — otrzymuje materjał na pobudowanie się, w ilości do 80 m sześciennych. Ścięcie i przetarcie, a zwłaszcza zwiezienie budulca przedstawia znaczne trudności. Zapomogi na zagospodarowanie się są nieznaczne i bez własnych środków osadnik się nie obejdzie.

Celem otrzymania osady trzeba uzyskać zatwierdzenie przez Ministerstwo Spraw Wojskowych do nadziału ziemi. Dokonuje tego Główna Komisja Zatwierdzającą, funkcjonująca przy gabinecie ministra spraw wojskowych, któremu z mocy ustawy przysługuje prawo doboru kandydatów.

Podania (według załączonego później ogłoszenia [1]) należy składać w referacie osad żołnierskich dowództwa okręgu korpusu, na terenie którego petent zamieszkuje. Komisja kwalifikacyjna dowództwa okręgu korpusu sporządza co pewien okres czasu (w miarę zwiększania zapasu ziemi) listy najbardziej zasługujących petentów i przedkłada je głównej komisji zatwierdzającej. Po zatwierdzeniu i wyznaczeniu powiatu, petent otrzymuje z dowództwa okręgu korpusu zawiadomienie, gdzie i kiedy ma się po odbiór działki zgłosić.

Podania o działki 45 ha. składać można w referatach dowództw okręgów korpusów lub wprost w Wydziale Osad Żołnierskich.

---

[1]) *Ogłoszenie.* I. W wykonaniu art. 9 Ustawy z dnia 17 grudnia 1920 r. „O nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego", przystępuje Ministerstwo Spraw Wojskowych do układania listy kandydatów pierwszej kolejki na rok 1923 na Kresach Wschodnich.

Ubiegający się o zatwierdzenie w pierwszej kolejce 1923 roku wnoszą podania o wysunięcie do zatwierdzenia do referatów O. Z. tego D. O. K., na którego terenie mają stałe miejsce zamieszkania.

W kolejce wiosennej 1923 roku mogą uzyskać zatwierdzenie wyłącznie zdemobilizowani, dekorowani lub ranni w W. P. rolnicy, przeważnie tylko żonaci, wyjeżdżający osobiście na kresy, a przy rocznikach młodych, od 1899 w górę, wraz z członkami rodziny.

Do podań należy dołączyć:

1. Zaświadczenie zwierzchności gminnej, iż kandydat posiada przynajmniej jednego konia, wóz, bronę, pług, ziarno na dokonanie zasiewów, oraz środki na przeżywienie do zbiorów 1923 r.

2. Zobowiązania podpisane własnoręcznie, że w razie przyznania działki obowiązuje się wyjechać z powyższym inwentarzem do wyznaczonego powiatu w terminie, jaki mu zostanie wyznaczony po zatwierdzeniu.

Do podań tych, prócz załączników, wymaganych od kandydatów na działkę normalną, załączone być muszą: 1) dowód ukończenia studjów rolniczych; 2) zaświadczenie o odbytej we wzorowych gospodarstwach praktyce rolnej (najmniej dwa lata); 3) zobowiązanie do osobistego osiedlenia się i zagospodarowania działki w razie jej otrzymania. Działki 45 ha. w żadnym razie nie mogą być zagospodarowane przez rodzinę, tembardziej wydzierżawiane osobom obcym.

Nadania ziemi dokonuje Powiatowy Komitet Nadawczy, przy którym urzęduje stale oficer delegowany jako przedstawiciel M. S. Wojsk. Do niego zwracać się należy we wszelkich sprawach dotyczących osady.

Podkreślić należy obowiązek zagospodarowania działki w terminie 3-letnim, a osiedlenia się już po roku od dnia nadania. Dopuszczalnem jest osadzenie w zastępstwie swej rodziny (do 4 stopnia pokrewieństwa). Natomiast tylko wyjątkowo dla osób, pełniących ważne funkcje w służbie publicznej, udzielane bywają zezwolenia na wydzierżawienie działki lub gospodarowanie przez pełnomocnika (nie krewnego). Prośby w tej sprawie, dokładnie podające przyczynę, powodującą niemożność osobistego osiedlenia się, warunki dzierżawy lub administracji i okres ważności umowy, załatwia komisja międzyministerjalna dla spraw osadnictwa wojskowego.

Dodać należy, że sejm powziął rezolucję, wzywającą Rząd do wstrzymania dalszego przejmowania ziemi pod osadnictwo wojskowe, a ponieważ na istniejący zapas ziemi stwierdzono już dostateczną liczbę kandydatów, przeto, aż do ponownego rozstrzy-

---

3. Zaświadczenie, że jest rolnikiem. Należy podać, czy kandydat jest żonaty, wiele ma lat, wiele osób z rodziny sprowadza na działkę (przy równych kwalifikacjach bojowych, kandydaci żonaci mają pierwszeństwo przed kawalerami).

4. Zaświadczenie zarządu gminy lub policji państwowej, że kandydat nie popełnił zbrodni, względnie przestępstw z art. 4. Ustawy, oraz o jego wzorowem zachowaniu się poza służbą wojskową.

5. Odpis świadectwa kwalifikacyjnego (o ile kandydat takowe już otrzymał).

Podania i załączniki muszą być zaopatrzone opłatą stemplową według obowiązujących przepisów.

II. Kandydaci wykazujący się zaświadczeniami o pracy społecznej (zaświadczenie o dłuższem należeniu do kółek rolniczych, kooperatyw, macierzy szkolnej i t. d.), uzyskują przy równych zasługach bojowych pierwszeństwo przy otrzymaniu ziemi.

Zaświadczenia powyższe przesłać niezwłocznie do Referatu Osad Żołnierskich D. O. K., najdalej do dnia 15-go stycznia 1923 r.

III. Przeciętna wielkość nadziału wynosi od 8-iu do 25-ha. (15 do 45 morgów), zależnie od jakości ziemi.

IV. Wydział Osad Żołnierskich M. S. Wojsk. wzywa kandydatów najbardziej zasłużonych (dekorowanych, rannych, ochotników W. P.) by nie zwlekali ze złożeniem wymaganych powyżej zaświadczeń, o ile mają zamiar korzystać z ustawy z dnia 17 grudnia 1920 r., gdyż przy opóźnieniu mogą być narażeni na nieotrzymanie ziemi, lub na otrzymanie jej w gorszych warunkach (wyręby leśne i t. d.).

gnięcia sprawy tej przez sejm, musiano czasowo zaprzestać zatwierdzanie kandydatów, ubiegających się o ziemię na województwach wschodnich, na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1920 r. o nadaniu ziemi żołnierzom wojska polskiego.

Prócz osad na kresach mają wysłużeni wojskowi pierwszeństwo przy nabywaniu gruntów wewnątrz kraju, w razie parcelacji na mocy ustawy z dnia 15 lipca 1921 r. „o reformie rolnej". Podania trzeba składać u powiatowych komisarzy ziemskich.

Na kresach zachodnich (wojew. poznańskie i pomorskie) Okręgowy Urząd Ziemski w Poznaniu dysponuje pewną ilością osad, pozostających po kolonistach Niemcach, przenoszących się do swej ojczyzny. Podania o sprzedaż tych osad (na warunkach ulgowych— bezpłatnych niema) przyjmują również referaty osad żołnierskich przy do wództwach okręgów korpusów i Wydział Osad Żołnierskich.

W końcu istnieją drobne fundacje prywatne, głównie na rzecz inwalidów wewnątrz kraju. Zarządzają niemi przeważnie osobne towarzystwa o filantropijnym charakterze (np. Towarzystwo Zagród im. T. Kościuszki we Lwowie). Dla inwalidów i szczególnie zasłużonych żołnierzy W. P. istnieje osobny fundusz zapomogowy na kupno i zagospodarowanie osad wewnątrz kraju. Zapomogi przyznają komisje, składające się z prezesa odnośnego okręgowego urzędu ziemskiego, prezesa komisji kwalifikacyjnej D. O. K. i przedstawiciela izby skarbowej. Podania składać należy u powiatowych komisarzy ziemskich lub w okręgowych urzędach ziemskich.

Powyższe zarządzenie nie jest otwarciem zamkniętego w dniu 1 lipca 1922 r. terminu do składania podań o nadział ziemi na Kresach Wschodnich lecz odnosi się do tych kandydatów, którzy w swoim czasie podania w Referatach O. Z. D. O. K. już złożyli, a dotychczas jeszcze nadziałów nie uzyskali.

Warszawa, dnia 1 listopada 1922 r. — Ministerstwo Spraw Wojskowych
L. dz. 6464/22. O. Z. — Wydział Osad Żołnierskich.

Odnośne art. ustawy z dnia 17/XII 1920 r. brzmią:

Art. 2. Do otrzymania ziemi darmo są uprawnieni:
a) inwalidzi i żołnierze wojska polskiego, którzy szczególniej się odznaczyli;
b) żołnierze, którzy dobrowolnie do wojska polskiego wstąpili i odbyli służbę frontową.

Art. 3. Wszyscy inni inwalidzi, oraz żołnierze uzdolnieni do pracy na roli, mogą w miarę rozporządzalnego zapasu otrzymać ziemię opłatnie.

Art. 4. Od nabycia ziemi (art. 2 i 3) wyłączeni są żołnierze:
a) karani za zbrodnię przeciwko sile zbrojnej państwa polskiego;
b) karani za zbrodnię dezercji;
c) pociągnięci do odpowiedzialności karnej za roztrwonienie dobra państwowego, do czasu uprawomocnienia wyroku uniewinniającego;
d) którzy przekroczyli przepisy o demobilizacji;
e) którzy z pogwałceniem prawa brali samowolnie cudzą ziemię w posiadanie.

SPIS RZECZY.

DZIAŁ IV.

PRAGMATYKA I USTAWY SŁUŻBOWE.

SPRAWY PRAWNICZE I HONOROWE.

UPOSAŻENIE I EMERYTURY.

LECZENIE — SUPERREWIZJA — INWALIDZI.

RÓŻNE SPRAWY OSOBISTE.
